

P. 4-2

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

31

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

433/9 *File*

112.
EGYETEMES REGÉNYTÁR

A BÁNYA

REGÉNY

IRTA OHNET GYÖRGY

FRANCIÁBÓL FORDITOTTA

FÁY J. BÉLA

ÖTÖDIK ÁTNÉZETT KIADÁS

ELSŐ KÖTET

MAGYART A
MAGYARNAK

BUDAPEST 1914
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
VI., Andrásy-út 16.

24. 9.
1821/1

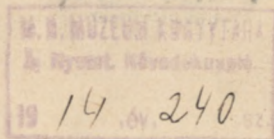
Minden jogot fentartunk

Országos Széchényi Könyvtár

14.972 / I. 1

~~25.179.~~

I.

Normandia ama kies, mély útainak egyikében, amelyek a nagy fákkal beültetett töltések között kígyóznak tova, a tanyákat lombos bástyával véve körül, amelyen szél és nap át nem hathat, egy szép nyári reggelen meglehetősen közönséges hátraslovon lépegetett tova egy amazon, hanyagul lebocsátva a kantárszárat, elmélázva, élvezve a langyos levegőt, amely balzsamos volt a virágzó lucerna illatától.

Fekete nemezkalapjával, amelyre fehér gaze-fátyol volt csavarva, hosszú alsóju, vasszürke posztóöltözékében, büszke jelenség volt.

Durva, rőtszörű skót agár kíserte, könnyed járását a ló fáradt lépéséhez alkalmazva, s olykor föl tartva úrnője felé hegyes orrát, amely fölött két fekete szem csillogott a tüskés szemöldök alatt.

Az amazon, fejét keblére horgasztva, elmerülten haladt tova, érzéketlenül az árnyékkal és csönddel teli mély út bája iránt.

Egyszerre csak lova félreugrott, fülét hegyezte s csaknem felfordult, zajosan prüsskölve, míg az agár előreszökve, dühösen ugatott s hegyes fogainak kettős sorával vicsorgott rá egy emberre, aki épp ekkor ugrott le a mély útba.

Az amazon, ily durván ragadtatva ki me-

rengéséből, rövidre fogta kantárszárát, útba terelte lovát s biztos ülést foglalva el a nyeregben, olyan tekintetet vetett a zavar okozójára, amelyben több volt a meglepetés, mint a bosszankodás.

— Ezer bocsánat, asszonyom, — szólt emez, ép, csengő hangon. — Nagyon ügyetlenül vetettem magamat útjába . . . Nem hallottam közeledését . . . Már több mint egy órája bolyongok ebben a bozótban, nem tudván belőle kivergődni . . . Valamennyi udvarkerítés el van lakatolva, s a sövények sokkal magasabbak, semhogy át lehetne rajtuk ugrani . . . Végre itt a fák alatt rátaláltam erre a rejtett kis útra, s midőn leugrottam, majdnem levetettem önt lovával . . .

Az amazon elmosolyodott kissé s nemes és finom vonásu arca vidám, kecses kifejezést öltött.

— Ne aggódjék, uram, nem olyan nagyon bűnös, s engem nem vet le a ló olyan könnyen, mint ön gondolni látszik . . .

S mivel agara folyvást fenyegetően morgott, rászólt:

— Csitt, Fox, csendesen!

A kutya hátrafordult s hátulsó lábára állva, finom orrát fölemelte úrnője kezéhez. Az amazon, mialatt az ebet símogatta, szemügyre vette a jövővényt.

Harminc éves ember lehet, magas termetű, határozott arccal, melyet sűrű, barna szakáll körített. Borotvált ajka, átható szürke szeme s elsült arcbőre tengerésznek tüntette föl. Recés posztóból készült teljes öltözetet, puha nemezelapot viselt, s kezében kemény somfabotot tartott, amely inkább verekedésre, semmint sétálásra való volt.

— Ön nem idevaló? — kérdé most az amazon.

— Csak tegnap óta vagyok itt, — mondá az idegen, nem felelve egyenesen a kérdésre. — Reggel kedvem jött sétálni a mezőkön s eltévedtem . . . Pedig különben hozzá vagyok szokva, hogy tájékozzam magamat . . . De ezek a haszontalan ösvények, amelyek sehová sem vezetnek, kijárhatatlan útvesztőt képeznek . . .

— Hová igyekszik?

— Neuvillebe . . .

— Éppen háttal van feléje . . . Ha pár percig velem jön, olyan útra igazíthatom, amelyen nem lesz többé kitéve az eltévedésnek . . .

— Nagyon szívesen, asszonyom . . . De reménylem, ezzel nem tér le saját útjáról . . .

Az amazon komolyan rázta meg fejét s így szólt:

— Egy lépésnyire sem.

Az idegen intett, hogy belenyugszik, s a fiatal nőtől az agár által elválasztva, haladt tova a hűvös, zöld ösvényen, nem szólva, de csodálva kalauzának sugárzó szépségét.

Nyugodt állapotban arca mélabús komolyságot fejezett ki, mintha megszokott szomorúság uralma alatt élne. Mi bánata lehet ennek a szép és fiatal teremtésnek, aki arra látszik alkotva lenni, hogy szolgálják, kényeztessék, imádják? Boldogtalansággal sújtotta-e az igaztalan sors, holott öröme termett? Gazdagnak látszik. Bajának tehát csak lelki oka lehet . . .

Majdnem negyedóraig haladtak már együtt a mély útba, midőn egy virágzó hangával borított pusztasághoz értek, amelyben sárgaszárnyu pillangók röpködtek ide-oda. Egy rét szélén, amelyen sovány, forróságtól elaszott fű termett, juhok legeltek egy fekete kutya őrizete alatt, amely rögtön futásnak eredt és vidáman csaholt, amint az agarat megpillantotta.

— Hol van az a Pirók? — mormolá az amazon. — Juhai és kutyája magukra vannak ma?

Amint e szavakat kiejtette, egy kis nyírfacsoportból rikkanó kacaj hallatszott ki, s egy tócsa szélén, ruhanyalábok között, szalmával bélelt faketreben térdepelve, egy szép leány lett látható, szivárványszíneket vető szappanhabbal borított karokkal, kivel egy vöröshaju suhanc incselkedett, sarkát verő szürke vászonlebernyegben, széles karimájú szalmakalapban, amely a hátába ért. Vállánál fogva hátrarántotta a mosónőt, s így tartva a leányt, kerek, üde nyakát zabszárral csiklandozta. Emez, félig mulatva, félig bosszankodva vergődött kezében, s görcsös kacaj közben kiáltozó:

— Eleressz, te rossz Pirók! . . . Megállj csak, mindjárt megsimogatlak a sulykommal.

De a juhász nem bocsátotta el zsákmányát, sőt annál erősebben szorította a leányt csontos, sajátságosan szőrös karjaiba. Szemei alattomosan fénylettek, ajkai vad vigyorgással nyíltak szét, keresztbeálló fogakat mutatva, amilyenek a farkaséi. Nem szólt, de torkából vad morgás töredezett föl. Végre egészen leterítette a mosónőt a nádba s a víz felé taszigálta. Emez nem nevetett már s félni kezdett. De sikoltozása nem állította meg a Pirókot, aki folyvást vigyorgott, mint valami háborodott, s most ajkát olyan durvasággal nyomta rá a leány vállára, hogy nem lehetett volna megmondani: megcsókolni akarta-e vagy megharapni.

Az amazon és az idegen, e látványtól meglepetve, megálltak. Mindkettőjükben a homályos aggodásnak ugyanaz az érzete támadt, amidőn a fiatal pár félig dévaj, félig erőszakos huzalkodásának tanúi lettek.

— Ez már rossz mulatság, — mondá az idegen. S odakiáltott: — Elereszted-e, te semmirevaló, vagy megfogjam a füledet?

E szavakra a mosóné fölemelkedett kissé, de a juhász, — úgy látszik, — semmit sem hallott. Az idegen dühbe jött s még nyersebben akart rárivallni, midőn az amazon, nyergében hátrafordulva, így szólt hozzá:

— Ez a fiu féligmeddig süketnéma . . . Hülye is, s csak könyörületből szolgáltatják . . . Majd elintézem én . . .

Azzal nekiugratott az ároknak, amely az út és a rétség között volt, néhány ugrással a tó szélehez ért s a korbácsával megérintette a juhászt, parancsolóan intett neki, hogy távozzék. A Pirók vakkantott egyet, bambán nevetett s a nád és hanga közt tovaszaladva, nyájához ért, füttyült kutyájának, fölvelt egy ostort, amelyet otthagytott volt s csördíteni kezdett vele, ahogy csak birt, mulatva a szomszédos halom visszhangján.

A mosónő ezalatt rendbeszedte magát s kipirulva az erőfeszítéstől, amellyel az imént küzdött, vagy talán a szégyentől is, hogy így rajtakapták, bájosan a maga ziláltságában és csábítóan, mint valami szép nagy gyümölcs, fölállt és így szólt:

— Köszönöm, kisasszony . . .

— Rosszul teszi, Róza, — mondá az amazon, — hogy Pirókot ennyire magára kapatja . . . Ki tudja, mi villanhat meg abban a beteg agyban?

— Óh, nem rossz ő, — mondá a szép Róza, — csak egy kicsit ingerkedős s azért jött, hogy megbosszantsen . . . De nem félek ám tőle s magam is elbántam volna vele . . . De azért mégis csak köszönöm . . .

S azzal egy ingvállat téve maga elé a padra,

hatalmasan kezdte sulykolni, csengő hangon dalolva:

Verd mosónő, verd a ruhát,
Hadd tisztuljon, verd, ne sajnáld,
Eső volt ma virradóra:
Nem drága a víz a tóba'!
Verjed, verjed!

S dalához a vizes ruhán tompán csattogó sulyokkal verte az ütemet, megfeledkezve már az előbbi esetről, vidáman és gondtalanul, mint a mezők pacsirtája, amíg amott a puszta szélén, szürke alakját az ég azúr hátterére vetve, az eszelős folyvást hallatá csördítés közben gonosz nevetését.

Az amazon és az idegen tovább indultak. Egy kis erdőhöz értek, amelynek bejárását széles, fehérre festett sorompó zárta el. Megkerülték s egyszerre csak a fensík szélére érve a Thelle völgye nyílt meg előttük.

— Most már tudom, hol vagyok, — szólt az idegen. — Amott van Neuville... Jobbra a fák között a Clairefont-kastély áll s amott lenn, az a gerendákkal koronázott domb, a Bánya...

Az amazon nem felelt. A messzeségbe nézett, annak a domborodásnak az irányában, amelyet kísérője megnevezett, s a vonásai elkomorodtak. Aggódva látszott fürkészni a fehér halmot, amely foltot képezett a domboldalon, mintha krétás tömege valami titokzatos veszedelmet rejtene. Mi lappanghatott benne, ami annyira megdöbbenté a leányt? Némán, tunyán állt ott, munkásoktól elhagyottan, s a magas gerendaszálak, amelyek tetejében nyúltak, vérpad állványhoz hasonlítottak. Az amazon fölsóhajtott s inkább saját gondolataira, semmint az idegen kérdésére feelve, elfulladt hangon ismétlé:

— A Bánya . . .

Majd megrázva fejét, mintha zavarodottságától szabadulni akarna, hozzátevé:

— Ezen az úton mehet tovább, uram. Egyenesen lefelé haladva, a városi vámsorompóhoz fog jutni . . .

— Köszönöm, kisasszony, — mondá az idegen, kedvére szemlélgetve szép kalauzát, aki most szemben volt vele.

Elindult pár lépésnyire, gondolkozni látszott, majd megállott s meghajtva magát, így szólt:

— Nem volna kegyes megmondani, hogy kinek tartozom hálával e nagy szívességért?

A leány világos pillantást vetett kísérőjére s egyszerűen felelé:

— Clairefont kisasszony vagyok . . .

E név hallatára a fiatalember ösztönszerűen hökkent hátra, a vér arcába szökött s zavarodottan fordítá félre fejét. A leány csodálkozva szögezte rá fürkésző szemét s mintegy önkénytelenül kérdé:

— És ön, uram, kicsoda?

A fiatalember vonásai elsötétedtek. Habozott egy pillanatig, aztán fejét fölemelve, tompa hangon mondá:

— Én Pascal Carvaján vagyok.

A leány arca e név hallatára lenézően büszke kifejezést öltött, tekintete hideggé, zorddá lett, ajkán megvető mosoly vonult el, korbácsával suhintva, mintha ezzel határozott, áthághatatlan korlátot vonna a fiatalember és maga között, fűtyült kutyájának, elindította lovát s eltávozott anélkül, hogy fejét hátrafordította volna.

Amaz mintegy a földhöz szögezve nézett utána, megfélemedkezve a leány megvetéséről s csak szépségére emlékezve . . . Egyszerre csak a

kis erdőt elzáró sorompó fordulójánál eltűnt az amazon s az út üres maradt.

Pascal Carvajan egy pillanatig mozdulatlan maradt, aztán somfabotjával a kavicsra vágva, ezt mormolá magában:

— Milyen büszke . . . Mikor megtudta, hogy ki vagyok, olyan tekintetre sem méltatott többé, amilyenben az útszéli koldust is részesíti . . . Mennyire érezte velem, hogy ránézve nem is létezem! . . . Eh, mindegy! A sors ellenségekké tett bennünket s minden alkalommal szembe állít egymással. Clairefont és Carvajan... Harc folyik köztünk . . . Kár! Olyan szép pedig!

Kivette óráját s látta, hogy még csak tizenegy óra. Lassan ballagva, egy meredek kis ösvényen indult lefelé, amely rekettyével volt szegélyezve. Pascal valami árnyas menedéket keresett szemeivel. Gyér nyírfá-ültetvénynek a szélén vörös házfödelet pillantott meg s az ajtó fölött magyal-ágot, mint korcsmacégért. Az eresz aljára három golyó volt festve gula-alakban, meg egymást keresztező két billiárd-bot. E körül nagy betűkkel ez volt olvasható: *Bor, kávé, szeszes italok. Társas lakomák.* A cégéren két ember volt ábrázolva, asztal mellett ülve és iddogálva, míg egy palackból nagy erővel tört ki valami pezsgő folyadék. A kép alá sárga betűvel ez volt írva: *Pourtois vendéglője, A jó cimborákhoz.*

Pourtois, e potrohos, tagbaszakadt és iszákos ember, akit azonban ugyancsak féken tartott egy hirtelenkező és eleven szemű barna asszony, a felesége, pár év alatt olyan népszerűvé tette korcsmáját, hogy a városbeli kávések keserűen panaszkodtak a verseny miatt.

Nagybúcsu idején Pourtois a házával szomszédos réten nagy sátrat állíttatott föl, amelyben két-háromszáz ember is elfért, s bált tartott

benne. Belépődíj nem volt, de az étel- és italárak aszerint voltak aztán megszabva. Két év óta politikai okok még a városi tanácsot is rábirták arra, hogy e külvárosi gyülekezeteket jelenlétével megtisztelje. Pourtois, e meg nem vetendő kortes, diadalának tetőpontjára hágott ezzel a hivatalos szentesítéssel. S a hatóság képviselői népszerűségük érdekében nem vélték azt tőle megtagadhatónak.

Pascal a magaslatról meglátva a korcsmát, meggyorsítá lépteit, mint a jó ló, amely már előre érzi az állomási hely friss vizét és abrakját. Ebben a nagy és csinos házban, amelynek fehér falai, zöld zsalugáterei és piros cserepei csak úgy ragyogtak a nap sugaraiban, nem ismert rá az egykori szűk, alacsony csapszékre, amelynek falait kiverte a sziksó, szalmafüdelét a moh. Kíváncsi volt rá, vajjon a gazda ismerősebb lesz-e, mint a háza. S benyitva a kopott ajtót, belépett.

Hús homály uralkodott a nagy szobában s a fiatalembernek az erős napfényhez szokott szemei alig láthattak valamit e sűrű árnyékban. Pár pillanat múlva azonban mégis meglátott egy asztal körül három férfit, a széles, magas, szép sorba állított palackokkal megrakott „kassza” mögött pedig egy szikár, barna, himlőhelyes, szögletes állu, domboru homloku, sima haju asszonyt.

A három férfi közül kettő dominózott s annyira el voltak foglalva a játékkal, hogy Pascal beléptét nem hallották. A harmadik fölemelte fejét, hogy lássa, vajjon az asszony helyén van-e, s nagyot szíva pipájából, tovább nézte a játékot. Valóságos gömböc volt ez, mint valami fölfújt hólyag, szemei elvesztek a hájban, s fényes bőrén egyetlen szőrszál sem volt látható. Szürke

nadrágot és barna újjasmellényt viselt. Lábára papucs volt húzva, amelynek hímzése legyezőalakban szétnyitott kártyát ábrázolt.

Pascal e terjedelemről ráismert a páratlan Pourtoisra.

— Ön tesz ki, Fleury, — szólalt meg a korcsmáros vékony hangon, amely bámulatba ejtette az embert, hogy ilyen hatalmas mellkasból hallatszik.

Fleury, a neuvillei békebíró irnoka, negyvenéves, visszataszítóan beteges, rút ember volt. Szájaszéle rendesen tele volt pörsögésekkel, amelyek kifakadtak és vérzettek, s amelyeket papirosflastromokkal raggatott be, hogy a levegő ne érje. Ezek a fehérburkolatu sebek nemtelen kifejezést adtak szájának, amelynek visszataszító, álnok elferdülését még feltünőbbé tették. Szürke, üvegesedett szemének alig látszott a fehérje, s karikája ijesztően forgott szüntelenül. Mindig feketében járt, mint bírósági közeghez illik. E pillanatban ingujjban volt és nyakravalóját is levetette.

Ellenfele mintegy ötven éves, izmos, vörösképű, őszbe csavarodott ember volt. Fülében apró gombocskákat viselt. Lábszárát térdig érő bőrhárisnya fődte; szekeres-zubbonyt viselt, melynek a válla, gallérja és ujjhajtása fehér fonállal volt kivarrva. A mellette való széken hevert fültakarróval ellátott kék posztósipkája, amelyet télenyáron egyaránt viselt. Kezei, melyek e pillanatban a dominót keverték, csaknem olyan vastagok voltak, mint hosszuk, s akár ökröt lehetett volna velük leütni. A nevetésben úgy megerőltette magát, hogy belekékült s elfulladt. Tondeur apónak hívták. Igazi vagy csak gúnyneve volt-e ez, amely „nyirő“-nek bélyegezte s ráillett arra a bánásmódra, amelyben azokat részesítette, akiknek vele dolguk volt? Pascal gyermekkora óta soha-

sem hallotta más nevét. Emlékezett rá, hogy ez az ember régente gyakran járt az ő atyjához. Mikor elment, mindig azt mondta: Megegyeztünk. Ami azt bizonyította, hogy közte és Carvajan közt a legnagyobb egyetértés uralkodott.

Tondeur fakereskedő volt s kétszáz favágót foglalkoztatott egész esztendőn át a vágásokon, amelyeket nyilvános árverésen az államtól vagy magánosoktól szerzett.

Pascal egy oldalasztalhoz ült. Mély csend uralkodott a szobában, amelyet csupán a fekete rajokban fenn szállongó legyek zümmögése és a dominó-köveknek a márványasztalon való csörgése zavart meg. Olykor Tondeur és Fleury egy-egy tompa fölkiáltást hallattak, vagy megeresztek egy-egy elmésséget, minő a dominózók közt a szokásos:

— Mind három . . .

— Régen várom . . . Hat.

— Hathatós . . . Hozom rá a nyolcfontosat.

— Dominó! . . . Hét meg három tíz, meg hét tizenhét, meg nyolcvanhárom annyi mint száz . . . No Tondeur apó megkapta a magáét!

— Mekkora szerencséje van ennek a Fleurynek! Másnak nem is jut belőle.

— Játszunk még egyet?

— Nem, föl kell mennem a vágáshoz, hadd lássam, hogyan dolgoznak.

— Ugyan maradjon itt, hiszen ebben a forróságban megsül . . .

— Ha meg itt maradok — felsülök!

A három ember nagyot nevetett s Fleury a homályos szobában már ismét keverni kezdte a dominót, midőn kocsizörgés vont a magára a közfigyelmet. A kocsi a ház előtt állott meg. A pohos Pourtois még föl is állott s kíváncsiságra valló mozdulatot tett. De nem kellett fáradnia: az

ajtó egy erős kéznyomásra benyílt s rajta egy igen magas termetű, barna-bársony vadász-öltözéket, térdig érő bőrharisnyát viselő fiatalember lépett be hevesen, felindult arccal.

— Ah, hisz itt társaság van, — szólalt meg harsány hangon, mialatt körülnézett. — Annál jobb! Hallja-e, Pourtois apó, menjen ki a kocsimhoz, ott talál egy gonosz állatot, mely az öné, s melyet nem kellene szabadjára hagynia, hogy az erdeinkben garázdálkodjék... Ezuttal visszahoztam önnek... De ha még egyszer ott érem, Istenemre mondom, összetöröm a bordáját! Megmondtam különben neki is...

— Hogy-hogy gróf úr? Egy állat, amely az enyém? — kérde a korcsmáros álmélkodva, mialatt süvegét lekapta. — Egy állat, akinek ön megmondta...

— Hát csak menjen ki a kocsizhoz, — vágott szavába türelmetlenül a gróf. — Mindjárt meg fogja érteni...

Fleury, a gyorslábu, már künn volt. Gunyos arca kiderült, szemében káröröm szikrázott, undok szája kacagásra terpedt szét, úgy, hogy látni lehetett fekete, roncsolt fogait, összecsapta kezét és felkiáltott:

— Ni, Chassevent! Keze-lába összekötve, mint a borjunak, amelyet vásárra visznek... — Nini! az ám... szalmára fektették! Jaj szegény öregem, lasponyát éretni jó az, de keresztény embernek bizony rossz derékalj!

A székérből olyanféle vonítás hallatszott, minő a verembe esett farkasé s könyökére és térdkalácsára támaszkodva, egy ember emelte föl sovány képét. Alattomos kifejezésű szája, sanda nézése és szürke haja volt.

— Szeretnél leszállni, ugy-e, vén gonosz! — kiáltá a fiatal gróf, s azzal foglyát úgy kapva föl,

mint egy köteg zsúpot, fölemelte, bevitte a házba s az ordítóztól letette egy korcsma-asztalra.

— Ez aztán marok! — kiáltott fel őszinte csodálattal Tondeur apó.

— De mily sajnálatos alkalmazása az erőnek, — mondá kenetes hangon Fleury, aki eközben meggondolta a dolgot, derűlsége egyszerre lelohadt. — Ugyan, Pourtois, hozzon egy ollót s vágja el a kötelet . . . Óh, Róbert úr, — tevén hozzá hízelkedő hangon, — méltó-e olyan állásu férfiúhoz, mint ön, hogy egy szegény ördöggel így bánják?

Pourtois ezalatt kövér kezeivel feloldozta az öreget, aki amint szabadon érezte magát, talpra ugrott, megdörzsölte vállát s mohón hajtott föl egy pohár bort, amelyet az asztalon észrevett.

— Megszomjazott bele! — mondá Tondeur nevetve. — De hát mit vétett, gróf úr?

— Fenn az irtáson hurkot vetett a vadnak... egy hónap óta már tizedszer... De sohasem lehetett megcsípni... Sejtettem, hogy ő az, s ma reggel magam mentem ki az erdőre, mikor a kerülő már hazatért . . . Így aztán éppen munkában találtam a semmiházit . . . A hurkok itt vannak a zsebemben.

Azzal egy csomó rézdrótot vett ki s képébe vágta a sápadt, néma vadorzónak.

— Nesze, gazember, itt a szerszámod . . . De jól megjegyezd, amit mondok . . . Kurtán bánok el veled . . . Bíróság elibe kerülsz, bezárnak egy hétre s azalatt jobban tartanak, mint otthon! A dohányodat a lányod fogja fizetni . . . Ez tiszta nyereség! . . . Ma megcsíptelek, faderekához kötöttelek és ott hagytalak állva három óra hosszát . . . Mostanra elég ennyi is . . . De ha még egyszer megtörténik . . .

Chasseventnak a képe apró ráncokba húzó-

dott, melyek úgy suhantak el rajta, mint víz színén a szélüzte gyenge fodrok. Nem vetette föl sunyi szemét, de ravasz sziszegést hallatott, melytől a harag pírja borította el a fiatal gróf arcát.

— Nyomorult! . . . — s már ütésre emelte hatalmas kezét, midőn Fleury az ő édeskés modrával feltartóztatta, egyetlen szemhunyorítással Pascalra mutatva, aki a szoba egyik sötét szögletében ült.

— Ugyan, Róbert úr . . . az istenért . . . idegen ember előtt . . . Ugyan hagyja el! . . . Az ilyen dacosságot megvetéssel kell sujtani . . . Chassevent rosszul cselekedett . . . magaviselete igen-igen megrovandó . . . De az ön eljárása, gróf úr, teljességgel törvénytelen . . . Senkinek sem áll jogában önhatalmulag korlátozni valakit személyes szabadságában . . . Arra valók a hatósági közegek . . . Nem a bíró-segéd mondja ezt, hanem a magánember . . . aki, mint a gróf úr jól tudja, őszinte híve önnek . . . és szívből sajnálja azt a hevességet, mely a gróf jellemét csorbítja . . .

— Ha kárt okozok magamnak, az csak az én dolgom, — vágott szavába gőgösen a fiatalember. — A rendőrség inkább ügyel minden egyébire, mint az ilyen gazfickókra. Ami pedig önt illeti, Fleury, ön derék fiu, de az én dolgaimhoz semmi köze.

— Nem kell visszautasítani az őszinte jóakaratot, — mormolá az irnok, kétségbeesett alázattal horgasztva le fejét.

— Óh, Róbert úr, el akar menni anélkül, hogy parancsolt volna valamit, — kiáltott föl Pourtois alázatosan. — Mivel volna szabad szolgálnom?

— Köszönöm . . . semmivel, — felelt a fiatalember.

Aztán keresgélni kezdett mellényzsebében s pénzdarabot vetett az asztalra.

— Adja ezt a hetesnek, aki a lovamra vigyázott, — mondá.

S minden további szó, minden köszönés nélkül ment ki az ajtón, fölült a szekérre s elhajtott sebesen.

Chasseventnak, alig hogy a fogatot a porfelhőben eltűnni látta, rögtön megjött a szava. Mindazok a szidalmak, melyek reggel óta a nyelvéen égtek, hatalmas áradat gyanánt törtek most elő. Öklével dühösen vágott a márványasztalra, úgy, hogy a dominó-kövek fölugrottak.

— Hej, te gaz kutya! — ordított veszett mérgében, — te nyomorult gyáva! Ennek drágán adod meg az árát: Egypár hitvány nyúl miatt megkötöz. — Mert úgy volt, amint mondá... — Odakötött egy fa derekához. Úgy bánt velem, mint valami barommal... Tudjátok... De nem félek ám tőle.

— Sohse játszad a sértettet, — veté közbe Tondeur, — egyetlen nyaklevessel a földre terít.

— Hajhaj, beh nagy baj! Legközelebb pus-kát viszek magammal, s amilyen igaz, hogy itt vagyunk, ledurrantom!

— Csendesen, Chassevent, csendesen! nem olyan eszeveszett maga, mint ahogy elhíttetni szeretné, — vágott a szavába Fleury. — Most bolondot beszél.

— Sohasem bocsátom meg neki, hogy így csúffá tett, — kezdé ismét a vadorzó sötét arccal. — Ha megtudják, kinevet az egész környék... Hej, azok a Clairefont urak! Mikor számolunk már le velők?

Nagyot káromkodott s fenyegető pillantást vetve Fleuryre, hozzátev:

— Igen, Carvajan bánjék el az apjával . . . én majd magamra vállalom a fiút . . .

Pascal, midőn meghallotta, hogy ez a selionnai milyen bántó közösségbe foglalja magával az ő atyját, fölugrott s haragtól lángoló arccal kiáltotta:

— Megtiltom, nyomorult fickó, hogy a Carvajan névvel így visszaéljen.

— Aztán miért? — kérde Chassevent gúnyos és egyúttal fenyegető hangon.

— Mert az én apám.

Ezek a szavak hirtelen változást idéztek elő a három emberben. Pourtois tisztelettel tolt előre egy széket, Fleury megsuroolta kezével szurtos kabátját, s kiegyenesítette gyűrött gallérját, Chassevent fölemelte kezét a vörös keszkenőhöz, mely fejét takarta, s még Pourtoisné asszony is elég kegyes volt magas üléséről nyájasan mosolyogni két sor fehér érc-foga közül.

— Ah, ön a Carvajan úr fia? — kezdé a vadorzó gyors nyelvpörgéssel. — Az már egészen más . . . Carvajan úr a mi emberünk, s nincs veszedelem, amibe az ő kedvéért bele ne mennénk... Az ő erdejében egyetlen egyszer sem fogtam még nyulat! . . . Pedig, teringettét, van ám ott elég! Hja, Carvajan úr! . . . Bizony elmondhatom, hogy igaz híve vagyok . . . Ha a lányomat szolgálójának kívánná, mindjárt odaadnám neki, ámbár büszke cseléd! . . . De van is mire: nagyon takaros! . . . Tanácsválasztáskor én osztottam szét a Carvajan úr szavazó-céduláit . . . s tudják ezek az urak, hogy aznap, mikor polgármesternek megválasztották, úgy leittam magam, mint a parancsolat . . . amint egy ilyen jó emberünknek a tiszteletére dukál . . . Hej, mert éppen úgy szeretem én Carvajan urat, mint ahogy azokat ottfenn gyűlölöm . . . De ki ne haragudnék reá-

juk . . . s ő az, aki meg fog bennünket tőle szabadítani.

S azzal kinyújtotta öklét a domb felé, melynek tetején a Clairefont-kastély a fák közül kiemelkedett, s megaláztatásának emlékével újabb haragra lobbantva magát, fölkiáltott:

— No megállj, te zsivány! . . . Megkötöztél, mint egy döglött varjút, amelyet karóra tűzve akasztanak ki a mezőre! De megadod az árát, ne búsulj! Méreggő váljék bennem az, amit most megiszom, ha nem úgy lesz!

S egy hajtásra felöntötte a sört, melyet Pourtois Pascalnak töltött a pohárba.

— Ejnye, Chassevent, — mondá bosszúsan a korcsmáros, — ugyan hagyjon már békét a maga históriájával . . . Hallgassuk inkább ezt az úri embert, akinek a hazajöttén mindnyájan örülünk . . . Kisfiú korában ismertem még, Pascal úr, s mikor a kedves jó édesanyjával sétálni ment, sokszor vendégeltem meg itt a házamban . . . Óh, azóta ugyancsak megváltozott itt minden . . . De ön is más lett . . . Ma már szép, megtermett férfi . . . de akkor — megkövetem, sértésnek ne vegye — egy kicsit soványocska volt.

— Nem sértés, — viszonzá Pascal lesütött szemmel, s mintegy mély tünődésbe merülve. — Valóban minden megváltozott, ember és dolog egyaránt . . .

— Nemsokára még sokkal jobban is meg fog változni, — szólt közbe Fleury metsző hangon. — Háboru folyik itt. Carvajan úr, az ön atyja és Clairefont marquis közt . . . Harminc éve már, hogy az ellenségeskedések megkezdődtek . . . S most a döntés küszöbén állunk. Azoknak az uraknak ott fenn végők van, végők . . . Nincs reményök a menekülésre, mert atyjaura kezében tartja őket . . . Ön éppen jókor érkezett

haza, hogy tanuja legyen a diadalnak . . . Isten hozta Pascal úr . . .

Az őrök odanyújtotta ragadozómadár karmához hasonló kezét a fiatalembernek, de ez észre sem látszott azt venni, mert nem nyúlt utána.

Gondolatokba merülve állt ott. Lelki szemei előtt még egyszer elvonult mai kalandja. Azután elsimítá kezével homlokát, s tudni akarva, hogy mit forralnak a Clairefont-család ellen, erőltetett mosolygással mondá:

— Köszönöm üdvözlésüket. De engedjék megjegyeznem, hogy olyan földről jövök, ahol azok a dolgok, amik önöket annyira izgalomba hozzák, ugyancsak silányaknak tűnnének föl. S midőn tíz évi távollét után hazatérek, azt találok, hogy önöket ugyanaz a gyűlölség hevíti, ugyanazok a régi vágyak gyötrik. No, meglátszik, hogy ebben a mi francia hazánkban a dolgoknak nagyon jó sorja lehet s bizonyosan elintézve és rendezve van minden, hogy önöknek annyi a vesztegetni való idejük. Nézője leszek a mulatságuknak, mert hát meghívnak rá; de előre mondom, hogy kissé fásult vagyok már s nem ígérhetem, hogy valami nagyon fog érdekelni a dolog.

S vidám kacajra fakadt, amely azonban a Fleury fülébe visszásan hangzott. Az őrök némi nyugtalanságot érzett. Átható tekintettel iparkodott kifürkészni ennek a fiúnak a gondolatait, aki olyan kicsinylően bánt el azzal az üggyel, amely atyjára nézve a legfontosabb volt. Szükségesnek tartotta, hogy bepillantást engedjen neki cselekvésök okaiba: hogy kevesebb könnyelműséggel gondolkozzék róla.

— Nem silányság ez. A Bányáról van szó, arról a száz hektár területű, kopár, bozóttal és gazzal fedett halomról, amely milliókat rejt magában . . . Clairefont marquisnak, ennek az ál-

modozónak a keze alatt, romlására lett tulajdonosának, de az ön atyja és társai kezében a közjólétnek lesz forrásává. Lássa, érdekelve van benne az egész környék, mindenki azt kívánja, hogy a Clairefont marquis birtoka másnak a kezébe menjen át, s önnek, Pascal úr, bizonyára nem esnék rosszul ott fenn lakni a kastélyban. Akármilyen düledékeny is, még mindig sokkal szebb külsejű, mint a vásár-utcai kis ház.

A fiatalember gépiesen fordult az ajtó felé, kinyitotta s merengő szemei elé tárult a clairefonti park.

— Szép egy park, — hallatszott háta mögött a Chassevent rekedt hangja. — És szép lakás... A leányom ott fenn dolgozik napszámba... Sokszor beszéli...

— Kétezer láb fára számítok, ha azokat a magas fákat kivágatják, — tévé hozzá Tondeur hangos jókedvvel.

— Majd kiméretegetjük, ugy-e kópé bátya? — mondá a potrohos Pourtois. — Úgyis sok talpfa kell most az új vasúthoz, s éppen ilyen fajta fa való hozzá.

— A kastélyon túl még húsz hold rétság van, aminek szintén hasznát tudjuk venni; takaros legelő-pénzt fog hajtani, — viszonzá a fakereskedő. — Eh, tartsuk magunkat szép reményekkel!... De most már elég volt a kószálásból. Adjon Isten fiúk! Carvajan úr, örültem a szerencsének...

Nagyot csapott barátjainak a tenyerébe, megemelte sipkáját Pascal előtt s nehézkes léptekkel indult az erdő felé. A fiatalembernek, mialatt utána nézett, eszébe jutott, hogy az öreg Tondeur, az erdőben barangolva, találkozhatik a szép amazonnal. Azután gondolatai más irányba tértek.

Kínos aggodással gondolá el, hogy a claire-fonti kastély lakói titkos, engesztelhetetlen ellenségek környezetében élnek. Nem hallotta-e az imént, hogy Fleury milyen bizalmasan beszélt a fiatal gróffal? És Pourtois nem alázatos mosolygással bókolt-e a várúr fiának? És Tondeur, aki az öreg marquisval folytonos üzleti összeköttetésben állott, nem jár-e egész éven át látszólag barátságosan a birtokra, mialatt magában számológatja a vén bükköket és tölgyeket s előre kiszámítja, hogy a közös zsákmányból mekkora lesz az ő része? Hitvány áruló ez mindannyi, le egészen a gyalázatos Chasseventig, akinek a leánya napszámban dolgozik a kastélyban s kém-szolgálatokat teljesít a fekete bandának, melynek feje az öreg Carvajan.

Apja cimboráinak a beszélgetéséből lassankint megismerte a cselt, amellyel a földesurat kelepcébe kerítette. De mindent meg akart tudni, elhatározta, hogy mélyére hatol az összeesküvésnek. Fleury lesz ebben szolgálatára, s midőn észrevette, hogy elbúcsúzott a komoly, szótalan Pourtoisnétól, ezüst szivarostárcát vett ki a zsebéből, kinyitotta s szivarral kínálta meg az őröket.

— Meglátszik, hogy Amerikából jön, — mondá emez csöndes bámulattal szemlélgetve a havannákat. Azután kiválasztott egyet, otrombán leharapta a hegyét, s vastag füstbodrokat kezdett a levegőbe eregetni.

— Ha a városba megy, lesznek olyan bátor és elkísérem.

— Szívesen veszem, — viszonzá Pascal.

Kiléptek a korcsmából, a pohos Pourtois a küszöbig kísérvén őket. Künn az uton Pascal még egy pillantást vetett át a nagy terrászra, amelyen

a távolban egy nő alakját vélte látni, s azután az olyan ember fesztelenségével, aki nem kételkedik abban, hogy bizalmat gerjeszt, elkezdé:

— Most pedig, hogy egyedül vagyunk, mondjon nekem valamivel többet ezekről a Clairefontékról.

— Ah, kedves uram, azok az emberek napról-napra jobban süllyednek az örvénybe... most már csak a fejük van künn... de nemsokára végkép odavesznek... A marquis egy vén bolond, aki huszonöt év óta több fáradsággal dolgozik azon, hogy tönkretégye magát, mint amennyire sok más embernek szüksége van ahhoz, hogy vagyont szerezzen... Ameddig csak azt mívelte, hogy új szerkezetű ekéket talált ki, magától járó csoroszlyával, amikkel nem lehetett szántani, vagy cséplőgépeket, amik kásává tették a búzát, még csak megjárta... De egy szép napon azt vette fejébe, hogy hidraulikus meszet termel. Elkezdtek hát a birtok minden pontján fúrási kísérleteket tenni, azután a marquis egész bányát alapított s végre kölcsönökkal kellett megterhelni birtokait, hogy a vállalat költségeit fedezze... Elég annyi, jobb lett volna neki mindjárt leugrani a bánya aknájába, amely százhusz méter mélységű... A jó úr épp oly kevéssé képes egy ilyen vállalatot vezetni, mint én egy hajót kormányozni... Hogy a dolgot rendes kerékvágásba hozza, ahhoz valami agyafúrt emberre lett volna szükség... no, és éppen ennek az agyafúrt embernek az volt az érdekében, hogy rosszúl süljön a dolog...

A nemtelen Fleury hunyorított sanda szemével s röhögött hozzá:

— Pascal úr, az ön édes apja olyan ember, akivel nem lehet ellenkezni s jobb lenne az ördöggel tüzni össze, mint övele... A marquis

ma már tudja, hogy hányadán van s keservesen bánhatja azt, amit valamikor Jean Carvajan ellen vétett.

Pascal kérdő pillantást vetett az irnokra.

— Óh, ön még akkor a világon sem volt. Régi história. De atyja-ura jól érti az összetett kamatszámítást. Ő mindent megfizettet magának.

— De ha rossz az üzlet, — mondá Pascal, — miért törik magukat annyira utána, hogy kezőkbe kerítsék? . . .

— Mert jól kezelve, kitünő lesz. A bánya mészje kiállja a versenyt Belgium legjobb termékeivel s fölötte áll e senonchesinek. A Clairefonttól Lisorsig nyuló egész halom tele van a legdúsabb tartalmu rétegekkel. Milliók vannak itt eltemetve, és mi ki fogjuk azokat aknázni. Meg fogjuk nyerni az engedélyt arra, hogy a községi határban is, mérsékelt díj fejében, ásatásokat tegyünk s legalább száz esztendeig lesz itt még márga, amennyi csak kell. Kész vagyon ez mindazok számára, akiknek részök van a Carvajan úr által vezetett társaságban. Igen, gyors és biztos vagyon.

Fleurynak csak úgy sugárzott az arca. Kinyújtotta két kezét, mintha meg akarná markolni a bizonyosra vett jövőbeli kincseket.

— De így a marquis tönkre jut . . . — mondá Pascal.

— Óh, teljesen, — viszonzá ridegen az irnok. — A bánya munkáltatását abban kellett hagynia. Valamennyi birtoka le van foglalva. S nincs egyéb hátra, mint a hivatalos árverés, az ön atyja javára, aki többek közbenjárásával tetemes kölcsönöket adott a birtokra . . . Kopaszon, csupaszon áll a marquis! A vén arisztokrata benne van a csávéban.

— Hát senki sincs mellette, aki tanácsával segíthetné, munkásságával támogathatná?

— Talán a fia tenné ezt, az a szép indulatos legény, aki, mint az imént ön is láthatta, úgy bánnik az emberekkel, mint a kutyaival, ha vétének valamit? Honnan legyen ennek ahhoz való esze, hogy az apját fölvilágosítsa, mikor magához való sincs? Igen, ha arról van szó, hogy le kell puszkázni egy vadkant, megülni egy csökönyös lovat, enni, inni, estétől virradatig, vagy pedig leányokkal legyeskedni, akkor mindig készen és hajlandónak fogja találni! De azt ne kívánja tőle, hogy neki feküdjék valami észbeli munkának, ahhoz sehogy sem tudna hozzátörődni. Gutaütést kapna, ha nem folyvást a szabad levegőn élne. És ez az egyetlen férfi a házban, mert Croix-Mesnil bárót, aki csak néha jár el Antoinette kisasszonynak udvarolni, nem számítom.

Pascal hirtelen megállott, mintha örvényt látott volna lába előtt megnyílni. Arcát sápadtság borította el s elváltozott hangon dadogá:

— Talán jegyese?

— Igen; jó fiú, különben dragonyos hadnagy az evreuxi helyőrségnél. Két év óta lesi már a jó szerencsét nagy kitartással, de bizonyára odább fog állani, mihelyt az ipamuramat elpusztulva látja . . .

Pascal szinte megkönnyebbültnek érezte magát. Szívébe egy gonosz remény férközött be arra a gondolatra, hogy Antoinette el lehet hagyatva. Azt vette észre, hogy érdeke megegyezik apja érdekével. Csakis a marquis tönkrejutásától várhatt valamit. Ha Antoinette vagyon nélkül marad, közelebb fog állani ő hozzá. Összerázkódott, s amint azon kapta magát rajta, hogy kívánja e szerencsétlenség bekövetkezését. És így szólt magában:

— Minő aljas lélek van én bennem? Én is olyan becsstelen vagyok-e, mint ez a Fleury, aki hidegen részletezi előttem e veszedelmet, s előre számít a család szerencsétlenségére? Eh! talán én is belépek az ő gonosz társaságukba? Alávalósággal akarom-e elnyerni azt az imádásra méltó leányt?

Fölemelte fejét, nagyot dobbantott lábával s vakmerő reménnyel eltelt szívvel felelt a kérdésre, melyet lelkiismerete tett elibe:

— Nem. Csak odaadással!

II.

Az, aki Jean Carvajant ilyen elkeseredett és veszedelmes ellenségévé merte tenni, most már barázdás homloku, hófehér haju, hajlott dereku, ingatag járásu aggastyán volt, valamikor a szép Clairefontnak hívták s annak az engesztelhetetlen gyűlölségnek, amely most reá tört, szerelmi történet volt az eredete.

Honoré marquis, aki míg atyja élt, ezzel együtt idegen földön töltötte életét a Görzbe vonult uralkodó mellett, ifjú korában különös kedvvel foglalkozott a természettannal és kémiával. Egész laboratóriuma volt, s ott töltötte legboldogabb óráit. De midőn atyja halála után nagykoru lett, megunt a számüzöttek életét s visszatért Franciaországba, hogy viszontlássa az ősi kastélyt, amelytől gyermekkorában szakadt el.

A honi levegő sajátságos mámorral töltötte el s csak most érezte magát igazán fiatalnak és elevennek, ami teljesen új érzés volt rá nézve. Ifjú életerő pezsgett benne, nem gondolt többé lombikjaira, elhanyagolta a laboratóriumot és el-

határozta, hogy a téli hónapokat Párisban fogja tölteni. Belépett a Jockey-klubba, futtatott a versenyeken, otthonos lett az Opera színpalái közt s mivel jövedelméből nem futotta, kikezdte vígan a tőkét is. Minden nyáron lerándult két-három hónapra Clairefontba vadászgatni s bámulatba ejtette Neuville fogatainak fényességével és vendégségeinek pompájával. A legkülönböesebb hírek keringtek azokról a lakomákról, amelyeket barátjainak az ifjú földesúr adott.

Honoré marquis szép, középtermetű, szőke, szelíd, kékszem ifjú volt. Ha tylburyján keresztül hajtott a kis városon, megrezegtetve két lova hangos dobogásával a házak üvegtábláit, sok nő kozkáztatott egy-egy pillantást az ablakából. Titokban nem egy szív dobogott érte. De mit remélhetni olyan főúrtól, akiről azt beszélték, hogy Párisban csodálatos szerencséje van a nők körül s rózsaláncaival egyaránt magához bilincseli a hírneves színésznőket és a büszke főúri hölgyeket?

Egyszerre azonban olyan esemény volt készlőben, amely nagy port vert föl a vidéken s jelentékeny befolyással volt utóbb a marquis sorsára. A Vásár-utcában, a közkút mellett, amelynek locsogó vízugara a falak köveit zöld penésszel vonta be, keskeny, alacsony, hegyes és kajla ormóju ház állott, amelynek tolóablakát kidudorított zöld üvegkarikák díszítették. Az ajtó fölött fekete táblán ez volt olvasható: *Gate-lier takarmány-, korpa-, sarju- és zabkereskedése.*

A kis bolt tömve volt gabonás zsákokkal s egy nagy állványon, amely a falhoz volt támasztva, üvegtartókban ritkán fölrazott terménymustrák dohosodtak a porréteg alatt. Ez a nyirkos, komor zugoly, amelybe a nap sohasem né-

zett be, mégis ragyogónak tetszett a marquis előtt.

Vásár volt; kocsiját szekér-torlódás akasztotta meg; szórakozott pillantást vetett a sötét helyiségre, s szeme elkáprázott. A föltolt ablak mellett hímzésen dolgozva ült egy fehérarcú leány, szőke, mint Raphaelnek egy Madonnája; arca ábrándos, szende volt, kék szemét hosszú, gesztenyeszín pillák árnyalták, s egész valója olyan gyöngéd és kecses volt, mint a virág, amely levegő és napsugár nélkül senyved.

A szekerek, amelyek az utat eltorlaszolták, odább állottak, a parasztok, akik nagy kiabálással és csattogó tenyérütésekkel alkudtak az árakra, betértek a szomszéd korcsmába, az út szabad volt, a marquis lovai, nem látván maguk előtt gátat, türelmetlenül toporzékoltak, — s ő mégis ott maradt, szemét arra az ablakra függesztve, amelyben az az igéző szépség sugárzott, megfeledkezve arról, hogy hol van, nem törődve azzal, hogy nézik s mit szólnak ehhez a nyárs-polgárok, egészen belemerülve a csodálatba s hő vágyra gerjedve, hogy leszálljon, bemenjen abba a szegényes boltba s közeledjék ahhoz, aki valóját ennyire fölzavarta.

Egy éleshangu csöngetyü, amely az ajtónyílásra szólalt meg, kellemetlenül zavarta föl önkívületéből. Bosszus pillantást vetett a piszkos utcára, a vén fekete házra, azt kérdezte magától, hogy a sorsnak mily gúnyos rendelkezésénél fogva jutott ez a gyöngy ebbe az iszapba. E pillanatban villámos rázkódást érzett. A küszöbön egy ember jelent meg s az ajtóféltre támaszkodva, sárgakarikájú szemét kihívó tekintettel szögezte a marquisra. Clairefont marquis a bakról kicsinylően nézett le a vakmerőre. Apró, szikár, fekete emberke volt ez, akinek ravasz sovány ar-

cát rendkívül eleven szemek világították be. Munkás módjára volt öltözve, szürke, bolyhos zekébe s térde kopott zöld bársonynadrágba.

Ugyan e pillanatban a leány is fölemelte fejét s meglátta Honorét a ház előtt álló kocsin. Elpirult, félrefordult, közömbös arcot öltött, s magas székéről leszállva, behuzódott a bolt sötétjébe. A marquis hallotta, amint lágy, zengzetes hangon ezt mondá:

— Carvajan, ahelyett, hogy kinézeget, jobban teszi, ha elvégzi dolgát.

A legény megrázta barnára sült homlokát, mintha kínos gondolatokat akarna belőle elűzni, mégegyszer odafordította a marquis felé sötét és fenyegető arcát s azután lassan eresztette el az ajtót, amely üvegtábláinak csörömpölésével csukódott be.

Honoré a lovak közé csapott s inasához fordulva, aki összefont karral nyugodtan ült a hátsó ülésen, egykedvűnek látszani akaró arccal kérdé:

— Ugyan ki ez a szép leány?

— Az öreg Gateliernek a leánya, marquis úr. Óh, nagyon jól ismerik a környéken: Édilenek hívják . . . De rendesen csak a szép búzás-nénak nevezik . . .

— Jámbor?

— Óh, marquis úr, nagyon becsületes . . . Az öregnek van mit aprítani a tejbe s a leány, ha nagyralátó, akár végrehajtót is kaphat férjül.

— Hát az a rókaképű legény, aki az ajtóban állott?

— Az Jean Carvajan, a segédjök. Eszes fiú és munkabíró ember; ő viszi az egész üzletet, mert Gatelier bátya többet van a korcsmában, mint otthon . . .

A marquis bólintott fejével, jelezve, hogy

nem kíván többet tudni, s a becsülettudó lakáj ismét elfoglalta ünnepélyes mozdulatlanságát.

Honoré a következő napokon ismét eljött a Vásár-utcába. Kifogásokat talált magának arra, hogy a városba menjen. Gyalog ment le a meredek lejtőn, amely Clairefontból Neuvillebe vezet, s a polgárok csodálkozva látták hóna alá fogott pálcával, gondolatokba merülten járkálni. Vége-hossza nem volt a pletykának. Miért sétálgat a marquis ezeken a lábfeltörő kavicsos kirakott utcákon, holott olyan gyönyörű fasorai vannak a parkjában. Kiért járogat ide?

Jean Carvajan jól tudta ezt: egy padlás-ablakból folyvást szemmel kísérte a fiatalember járás-kelését. Fenyegette érezte magát anyagi érdekében, amely abban állott, hogy utódja legyen gazdájának és boldogságában, amely az lett volna, hogy feleségül vegye azt a bájos leányt. Tíz év óta szőtte nagy gonddal ezt a tervet, amióta az öreg Gatelierhez beállott, s ezt most egyszerre egy nagy úr szeszélye halomra készül dönteni.

Tizenhat éves volt, mikor Gatelierhez belépett. A terményüzletben csakhamar hatalmas eszközt fedezett föl, amellyel a mezei népeségre hatni lehet. Nagyravágyó lévén, nem csupán vagyonalapításra törekedett: arról álmodozott, hogy fontos állást vívjon ki magának az országban. Nagy eszességével fölismerete azt a társadalmi átalakulást, amely Franciaországban végbement. Előre látta a polgári rend felülkerekedését. Polgár akart lenni, meggazdagodni s kezében tartani az egész területet. Honoré marquis tehát félelmes ellenségbe ütközött itt és sejtelve is alig volt róla.

A neuvillei nagybúcsú, amelyet szent Firmin napján szoktak megtartani, ez évben szep-

tember 25-ikére, vasárnapra esett. Alkalmat nyújt ez a kis városban nem csupán mulatságra, hanem üzletre is. A kanton nagybirtokosai és bérlői eljönnek a vásárra, amely négy napig tart s jelentékeny üzlet folyik lovakban, barmokban és gabonában.

Az öreg Gatelier mindig ilyenkor vásárolta be a télirevalóját. Összejött a gazdákkal, s a „kereskedelmi csarnok“ előtt poharazás közben kötött alkut. E három nap alatt a buzakereskedő ki nem józanodott és — különös — minél részegbb volt, annál kevésbé lehetett vele boldogulni. Harmadnap az öreg olyan tele volt, akár a hordó, s vásárlása be volt fejezve. Ekkor hazavitték s békén heverte ki a sok kávé meg pálinkát, amit magába szedett.

Mialatt az öregje csereberélt, a fiatalja mulatott. S a „bál“ folyvást tele volt. Nagy sátor volt ez a polgármesteri hivatal előtt, s a táncolók itt töltötték kedvöket. Neuville egész polgársága járt ide s a szomszédos nagybirtokosok is eljöttek bérlőik iránt való leereszkedésből, akiknek a feleségei és leányai egész esztendőben erről a mulatságról álmodoztak. Hagyományos dolog volt legalább egyszer itt táncolni, s Carvajan reszketve gondolt arra, hogy a fiatal marquis közelébe férközhetik Édilének, beszélhet vele, s ő ezt semmikép sem akadályozhatja meg.

Nagy csodálkozásra szombaton, a mulatságok első napján, Honoré nem jött el a bálra. Járkált a vásártéren, beszélgetett a bérlőivel, figyelmeskedett a leányaik körül, szórta a pénzt a vásári bódékban, kiosztotta vásárlásait a körötte tolongó gyermekek közt, volt egy szíves szava minden ember s egy nyájas mosolya minden asszony számára, s végre azzal vonult vissza, hogy verős fejszakgatása van.

Édile nevetgélt, táncolt, mulatott, még pedig fesztelen jó kedvvel, úgy, hogy Jean, aggodalmaitól megszabadulva, nem gyötörte magát tovább és szintén mulatott. Azt kezdte hinni, hogy a marquis szeszélye csak mulékony volt, s már valami más hóbort elfeledtette vele. Viszszanyerte bizalmát és reményét. Gúnyolta magát, amiért azt hitte volt, hogy jövője és boldogsága semmivé van téve.

Szokatlanul vidámnak látta mindenki. Vasárnap résztvett a fiatalság versenyjátékaiban, s természetes tüzességével és testi ügyességével több díjat nyert el. A marquis ez nap egyáltalában nem volt látható; azt mondták: beteg.

Carvaján néhány óráig teljesen boldog volt, szíve tágult, erei pezsegetek, hangja csengett. Dühvel, fáradhatatlanul táncolt s úgyszólván ő volt a mulatság királya. Éjfélkor, amidőn a tánc legjavában járta, Édilet kereste, hogy táncra kérje, de nem találta. Körüljárta a térséget, az öreg Gateliernek minden ismerősétől kérdezősködve. Nem látta senki. Lábai reszketni kezdtek, szeme elhomályosult, szíve dobogása csaknem megfullasztotta. Szörnyű sejtelem támadt benne, hogy kijátszották s a marquis távolléte csak csel.

Elszaladt a kereskedelmi csarnok korcsmájába s gazdáját olyan állapotban találta ott, hogy képtelen volt két gondolatot összefűzni, vagy két lépést tenni. Hazarohant a Vásár-utcába, azt remélve, hogy Édile talán elfáradt s hazament. Messziről nézte már a házat s egészen sötétnek látta. Bement, fölszaladt a lépcsőn, amely rémesen dobogott lába alatt, kopogtatott az ajtón, s nem kapott feleletet.

Úgy maradt ott egy pillanatig a sötétben és csendben, kábultan, révedezve, s hallgatva

szívének gyors, tompa verését. Azután tehetetlensége által lesujtva, leroskadtt a lépcsőre, s dühében és fájdalmában zokogott. Sokáig maradt hallgatva a távolból a mulatság zaját, a bűgő zeneszót, s rettenetes bosszúterveket forralva. Utóbb egy gondolat villant meg a düh által elborult agyában: Édile talán a kastélyban van; talán még van idő kiragadni a marquis kezéből.

Lesietett a lépcsőn s futva indult fölfelé a domboldal meredek útján. Negyedóra alatt fölért s mint az örült ért a rácsos kapuhoz, amelyet nyitva talált. Berohant az udvarra. A kastély előtt zárt kocsi állott, amelybe két erős ló volt fogva. Éppen hallotta, amint a kocsi ajtaja becsapódott, visszhangot adva szíve dobbanására, s amint a kocsis meg akarta eresztetni a lovakat, odarohant. A kocsi sötét üregében két homályos alakot látott: egy férfiét meg egy nőét. Elordította magát s megragadva az ajtó fogóját, kinyitotta s bekiáltott:

— Édile!

Elfojtott sikoltás volt rá a felelet; ugyanabban a pillanatban egy izmos kéz ragadta galléron és lökte hátra, mialatt egy parancsoló hang így szólt:

— Hajts!

Carvaján látta, hogy vége lesz mindennek, hogy két kerékfordulás örökre elszakítja tőle azt, akit szeret. Végső erőfeszítést tett, a lovak elébe vetette magát s őrzöngve kiáltá:

— Édile, szálljon le! ... Még nem késő ... Nem eresztem el!

A lovak toporzékoltak, türelmetlenül rázták zablájok acél-láncait. Az előbbi hang, de már haragos rezgéssel ismét megszólalt:

— Legyen már vége! Ha el nem megy, vágj az arcába az ostorral!

A kocsis fölemelte karját: éles suhogás hallatszott, s Carvaján véres arccal, a kocsirud által bezúzott mellel rogyott le a kövezetre.

Amikor magához tért, az udvar sötét és csöndes volt, s a párisi úton tovasietve két csillag gyanánt fénylettek annak a kocsinak a lámpásai, amely Édilet és csábítóját vitte magával. Carvaján fölkelte, s elfacsarodott szívvel, lázas szemmel ment le Neuvillebe s tért haza a Vásárutcába, ahová épp akkor hozták be az öreg Gateliert.

Odament gazdájához, megrázta, hogy fölébressze, s a fülébe kiáltotta, hogy leánya elment, megszökött Clairefont marquisval.

— Megszökött! érti? — ordítá, belemélyesztve ujját a vén iszákos karjába. — Megszöktette az a nyomorult . . . El van veszve . . .

— Elveszve, — csuklott Gatelier, akinek boros agyában még az üzleti dolgok kóvályogtak. — Dehogyan van . . . Hiszen tudod, hogy a szállítás a vevő terhére megy!

Carvaján visszajuttatta a szerencsétlent, aki elaludt, maga pedig fölment padlásszobájába, s ott szegénytől s dühtől emésztve vetette magát az ágyra.

Édile elmenetelének, helyett, hogy halomra döntötte volna Carvaján összes terveit, csakis szerencsés következményei voltak rá nézve. Vannak kiváltságos lények, akiknek javára fordul minden, még a szerencsétlenség is.

Az öreg Gatelier, miután leánya elhagyta, bánatára nem talált más orvosságot, mint iszákosságának fokozását. Ki sem mozdult a korcsmából s reggeltől estig ott ült külön asztalánál, lángoló szemmel, dagadt nyelvvel, halomra gyűjtve maga előtt a megivott kávék findzsajkait. Végképp eltompult, nem foglalkozott

többé a kereskedéssel, sohasem emlegette leányát s Carvajanra bízta az üzlet vezetését. Három év lefolyása alatt aztán olyan jelentékeny lett az üzlet, amilyen sohasem volt, amikor még Gatelier apó kötötte az alkukat poharazás közben.

A negyedik év elején az öreg Gatelier meghalt. Temetésére eljöttek mindazok, akikkel életében kocintgatott; volt is nép elég. Leánya, aki a temetés reggelén érkezett meg, egyenesen a házba jött. A templomban Carvajan oldalán jelent meg, feketébe öltözve, lefátyolozva, úgy, hogy arcát nem lehetett látni. A szertartás után visszatért az apai házba, ahol egész napra bezárkózott Carvajannal, s este ismét elutazott.

Másnap a neuvillei szobafestőt elhívták s megbízták, hogy vakarja le a ház homlokáról a régi cégért, s a Gatelier neve helyett fesse oda a Carvajanét. Így tudta meg a város, hogy a boltoslegényből gazda lett s övé az üzlet.

Ettől fogva Carvajan csak nagyravágyásának és gyűlöletnek élt. Az egyik nem zavarta a másikat. Egy célja volt mind a kettőnek s egy irányban haladtak a cél felé. A nagyravágyás arra törekedett, hogy megbuktassa Clairefont marquist s ő foglalja el a vidéken való nagy befolyását és vagyonát. A gyűlölet pedig ki van elégítve, ha ez a kettős cél el lesz érve. A marquis távolléte korántsem csillapította bosszúérzetét. Csak föl kellett tekintenie, hogy eszébe jusson minden. Ott látta a dombtetőn Clairefont fehér falát. Oda érkezett ő meg, lihegve, Szent Firmin éjszakáján, hogy Édilet visszavigye . . . S őt, Carvajant, hogy rászedte az a tacsó marquis! Tíz év multával is elsápadt még dühében és szégyenében, amikor ez eszébe jutott.

Figyelemmel kísérte a marquis életmódját, s vad kárörömmel látta, hogy annak vagyona

épp oly mértékben fogy, mint az ő vagyona gyarapszik. A marquis csakhamar ráunva a víg életre, visszatért tudományos bogaraihoz, s pénzt fektetett be különféle iparvállalatokba, amelyek nem sikerültek. Eszejárása elevenebb volt, semmint helyes, hevesebb, semmint gyakorlati. Beleszeretett egy eszmébe, utána járt, ápolgatta és sok idő és pénz elvesztegetése után elejtette, hogy másikba legyen szerelmes.

Carvajan pontosan értesülvén a marquis költséges kísérleteiről, keserű nevetéssel ezt mondogatta:

— Meglássza akárki, nem lesz szükség az én beavatkozásomra; magától is tönkre megy.

Egyszerre olyan hír terjedt el a vidéken, melyen való sötét örömében Carvajan szinte reszketett. A marquis visszatért birtokára. Címeres hintó érkezett a vasúthoz, s a vonatról egy férfi szállt le, halvány árnyéka annak a csillogó főúrnak, aki valamikor az összes neuvillei nők szívét dobogtatta meg. Carvajan tulajdon szemével akart meggyőződni ellensége jelenlétéről. Fölfáradt a meredek domboldalon s az útfélről látta, hogy a kastély ablakai nyitva vannak.

Sokáig maradt ott a terrász mellett, háborgó gondolatokba merülve, s amikor beesteledett, a gyepágyak közt egy embert látott lassu léptekkel sétálni. Csak nehezen tudott ráismerni Honoréra, annyira megváltozott ez. Az egykor olyan karcsu termet megvastagodott, finom, kedves arca puffadt lett, s haja megritkult. Nemes, szép tartásu arisztokrata volt még most is, de nem többé az a leányos kecsességű szép fiu, akinek külseje annyira csábító volt. Carvajan utána nézett átható szemeivel s amidőn egy fasor kanyarulatánál eltűnni látta, fenyegetően emelte felé karját s így szólt:

— Ohó, te elég oktalan voltál idejönni a kezem ügyébe . . . No hát majd meglássuk.

És lassu léptekkel tért vissza a komor, sötét kis házba, amelynek magányában gyűlöletét táplálta.

A marquisnak már rendeltetése volt az, hogy a neuvilleieket bámulatba ejtse. Amennyire zajos és eszeveszett életmódot folytatott azelőtt, olyan visszavonultan és dolgosan élt most. Szorgalmasan foglalkozott földjeinek javításával és erdeinek hasznosításával.

Úgy látszott, mintha minden dologról saját külön eszméje volna, mert legelővé változtatta a kastély fás környékének nagyobbrészét és mintatehenészetet rendezett be. A clairefonti erdőség közepén fűrészmalmot állíttatott föl s nagyban vágatta az erdőt. A fűrészgépet mindenféle tökéletesítéssel szerelte föl, amiket maga talált ki, s nem röstelte megfogni a dolog végét, ha a gépezetek nem akartak működni. Idejének többi részét egy tornyocskában töltötte, amely tele volt természettani eszközökkel s amelyben kémiai kísérletekre való tüzelőhelyet is állíttatott föl. Úgy élt itt a nagy ablakok ódon üvegtábláin átszűrődve színes világosságban, mint valami doktor Faustus.

Erről a titokzatossá vált dolgozószobáról mesés hírek kalandoztak. Azt mondták, hogy a marquis azért nem bocsát be oda senkit, mert bűvös mesterséget űz titokban. Néha a sötétben a tornyocska ablakai sajátos fénnel gyuladtak ki, s a járókelők megdöbbenve látták messziről világítani ezt a fényt az éjhomályban. Bizonyára kitalált valami titkot a földek termékennyé és a legelők kövérré tételére; mert mióta gazdálkodással foglalkozott, termése hasonlíthatatlanul dúsabb volt.

Bérlői irígykedve mondták:

— A mi urunknak szép gabonája, buja takarmánya van, de azt csak ő tudja, hogy mijébe kerül . . . Hogy mivel trágyázza a földet, azt nem tudhatni, de hogy sokba van, az bizonyos, s kérdés, vajjon istenes dolog-e . . . Úgy bizony!

A parasztok azzal a minden újíítás iránt való gyűlölettel, amely jellemök alapját képezi, nem akartak maguknak számot adni arról, hogy minő eszközökkel és módokkal érte el a marquis ezt a meglepő eredményt; jobban esett babonáságuknak, hogy valami természetfölötti mesterkedésnek tudják be.

Carvajan, aki nem hitt az ördögösségekben, rögtön fölfogta, hogy miként fordíthatja hasznára a marquis új magaviseletét. Szakadatlan körútaiban, amelyeket a kerületben tett, ezt mondogotta a gazdáknak:

— Na, jó emberek, ugyancsak váratlan versenytársat kaptak. Honoré marquis állattenyésztéssel foglalkozik és tejet árul. Módjában van, hogy nagyban dolgozék . . . Csak iparkodjanak derekasan; az árak ez új termelés mellett okvetlenül csökkenni fognak . . . Mert Honoré úr nincs rászorúlva, gondolhatják, s árán alul fog eladni mindent . . .

Igy szította alattomban az elégületlenséget. Máris megnyerte szövetségesül Tondeurt, a faterkeskedőt, aki nem nézhette nyugodtan, hogy a marquis maga fűrészezi föl százados tölgyeit s küldi egyenesen a tengerészeti nagy ácstelepeire, hajók építéséhez, kikötői munkálatokhoz.

A furfangos atyafi harci nádparipája a marquis gőzfűrésze volt. Ebből a tárgyból sohasem fogvott ki a korcsmában:

— Lám, nekünk szegény szerencsétleneknek a két kezünk munkája után kell megélnünk, s ez a pénzes zsák megsemmisíti a becsületes munkát, mert olyan szerszámokkal dolgoztat, amik maguktól járnak . . . A fűrészesek napszáma, amely eddig három frank volt, nem ér már többet negyven sounál . . . Hja, kapok embert, amennyi csak kell . . . Több a munkás, mint a dolog . . .

A gőzfavágó a Honoré által föltalált fűrészekkel, sok költséget emésztett föl s korántsem hozott hasznot. A napszám leszállításával a fakereskedő módot talált arra, hogy előnyösen versenyezhessek a marquisval és tetemes nyereségeket dugjon zsebre. Azt a kettős eredményt érte így el, hogy nagy erkölcsi kárt tett a marquisnak, maga pedig sok pénzt nyert.

Mondhattak azonban Carvajan és cimborái bármit is, a földesúr népszerűsége még rendületlenül állott fönn, s megrontásának műve egy nap alatt nem mehetett végbe. Az 1847-iki választáskor a marquis jelöltül lépven föl s a royalista bizottságok támogatását bírván, nagy többséget kapott s fényesen megverte Zéphyere Dumontiért, a völgyi nagy molnárt, aki a köztársasági pártot képviselte. A választási harc szerfölött heves volt, s Carvajan annyit fáradt a marquis ellenfelének érdekében, hogy a molnár leányát egészen meghatotta. Azt hitte, hogy iránta való szerelemből teszi a fiatalember azt, amit ez csak a marquis ellen való gyűlölethől tett. Carvajan sokkal eszesebb volt, semhogy föl ne használta volna a leány eme tévedését. S féllesztendő mulva feleségül is vette százezer frank hozománnyal.

A másik évben a marquis is megnősült. Teljesen ellentétben atyjával, aki pénzházasságot

kötött, az övé szerelmi házasság volt. Birtokos szomszédjának, Saint-Maurice bárónak ifjabb leányát vette nőül. A báró előkelő modoru és csekély vagyonu öreg arisztokrata volt, aki nagyon sokat tartott nemességére s gondolkozásmódját átplántálta idősebb leányára, Izabella kisasszonyra is. Az új marquisné, aki egyszerű és kedves teremtés volt, két gyermekkel ajándékozta meg férjét, egy fiúval meg egy leánnyal, s nagyon is rövid élete alatt valódi angyala volt a család tűzhelyének. Amidőn harmincöt éves korában elköltözött, magával vitte a ház egész bölcsességét, s a marquis visszaszülyedt földalálói szenvedélyébe, amely a kor haladtával egyre erősebb és költségesebb lett.

Róbert tizenhárom és Antoinette tíz éves volt, mikor anyjukat elvesztették. Helyette nem maradt számukra más, mint egy tudományos utópiákba merült apa, meg egy vén kisasszony, a nagynénjük, akit a hajadonság megférfrasított s aki ötven évvel hátra volt a kor eszméi mögött.

Izabella kisasszony odahagyta a kis Saint-Maurice-kastélyt s Clairefontba jött lakni. S mialatt sógora azzal töltötte életét, hogy elméletben csodálatraméltó, de gyakorlatban tönkretjuttató találmányokat tett, ő lóra ültette unokahugát, célba lövöldözött unokaöccsével a parkban, s lovagló-öltözékével, határozott modorával, alkuvást nem ismerő elméleteivel és gall tüzeségével a Fronde ama büszke amazonjaira emlékeztetett, akik folyvást cselszövényekben, folyvást harcban forogva, lebegő tollbokrétával és szalaggal járták az országutakat.

Emberi szájból soha annyi barbarizmus nem volt hallható. Egész természetességgel mondá:

— Unokaöcsém úgy üli meg a lovat, akár egy „bucentaurus“.

Izabella néninek végzetes befolyása volt Róbert öccse jellemére. A maga nyers gyöngédségével kicsikora óta becézgette, elkapatta, azt hitetve el vele, hogy a világ tisztán a Clairefontok és Saint-Mauriceok gyönyörűségére teremtetett, s hogy a többi ott található élő lények csupán arra valók, hogy e két nemes család alázas szolgái legyenek. Róbert, e szép és kedves, pozsgás képű fiú, aki meglepő szellemi tunyasággal és csodálatos testi mozgékonyssággal volt ellátva, becsületére vált annak a nevelésnek, amelyet Izabella nénjétől kapott, s a legszenvedélyesebb vadász, a legkitartóbb ivó s legféktelenebb leánycsábító lett belőle.

Ami Antoinettet illeti, ez Izabella néni fölforogató oktatásai mellett is elragadó, egyszerű és — jelenkori leány lett. Modorával, amely épp olyan szelid és csendes volt, mint a Róberté eleven és lármás, legkevesbbé sem mutatta magát marquisnőnek. Módot talált arra, hogy maga művelje ki magát; sokat olvasott, habár e mellett nem hanyagolta el a testi gyakorlatokat sem, amelyekért a vén kisasszony annyira lelkesedett. Középtermetű volt, de remek alkatu. Kerekded, üde, rózsás arca, ragyogó fekete szeme, finom metszésű ajka s apró fehér foga volt. Kezei és lábai ígézők voltak. Arcának rendes kifejezése vidám és nyájas volt. Első látásra is jónak és egészségesnek ítélte az ember. Olyan volt, mint valami hamvas gyümölcs, ép és zamatos. Imádta atyját, akit úgy kényeztetett, mint valami gyermeket. Az egész házban egyedül ő részesítette figyelemben a marquis tudományos elméleteit. Tanulgatott, hogy megértse ezeket, ami nem mindig sikerült neki, de azért bizalommal cso-

dálta. Igen csinosan tudott rajzolni s másolgatta neki a gép-mintáit, letisztázta s vízfestékekkel ki is színezte.

Clairefont marquis ilyenkor boldogsága tetőpontján volt és a megható csodálat, amelyet leánya szeméből kiolvasott, legédesebb jutalmát, diadalát alkotta. De ez volt az egyetlen is. Soha szerencsétlenebb föltaláló nem volt a világon. Termékeny agya folyvást újabb alkotásokra serkentette és soha egyetlen találmányát sem alkalmazhatta haszonnal. Eleinte csak kicsiben tette a kísérleteket. A költség egyre jelentékenyebb lett s az eredmény sohasem felelt meg a várakozásnak. Mindig a földművelés terén kereste a merész és gyümölcsöző újításokat. Merészeknek csakugyan merészek, sőt némelyek szerint hóbortosak voltak, de gyümölcsözők bizony nem voltak, ha csak a kereskedőkre nem, akik a gépeket, az anyagot, a vegyi szereket és műveleteinek egyéb drága alkotó-elemeit árulták.

Bár a marquis vagyoni helyzetének fokozatos hanyatlása nehéz gondokat okozhatott környezetének, Clairefont lakói mégis boldogok voltak. Nem úgy voltak azonban a Carvajanházban, jöllehet a családfő tekintélye nyilvánosan és vagyona alattomban egyre gyarapodott. Tíz év óta a vásár-utcai kis ház olyan volt, mint a Gatelier apó idejében. A Carvajan-pár megtelepedett és folytonos munkában élt benne. A gazdag molnárléány, ábrándjainak magaslatáról lezuhanva, s megértve, hogy férje csak a vagyonáért vette el, keserű könnyeket hullatott. Az anyaság volt egyetlen öröme, s ennek szenvedélyes hévvel engedte magát át. A kis Pascal volt egész élete: jelene és jövője. Ha mosolyogni látta, elfeledte minden bánatát s beletörődött a Carvajan szigorú takarékoságába, azzal biz-

tatva magát, hogy gyermeke valamikor annál gazdagabb lesz.

Pascal ebben az ócska, alacsony, szűk, sötét házban nőtt föl, folyvást reszketve apja, ez elsült bőré, hegyesorru, arany-sárga szemű ember előtt. De e fenyegető alak mögött ott volt anyja halvány, szomorú arca, akinek szelíd nézése fölmelegítette a gyermek szívét s gyöngéd szavai megnemesítették lelkét. Sötét faburkolatu szobában laktak ketten, amelynek egyetlen ablakán még a régi zöld üvegkarikák voltak meg s amelynek párkányán egy nagy virágtartóban színes viola és szegfű illatozott. Pascal ez ablak előtt játszadozott, amely egyetlen világos pontja volt a sötét hajléknak. S az anya így egyszerre gyönyörködhetett gyermekében és virágaiban.

Carvaján csak enni jött be hozzájuk. Ha úton nem volt, földszinti dolgozószobájába zárkózott, ahová vásári napokon a kölcsönt kereső megszorult mezei gazdák a kerület összes falvaiból való sarat hordtak be vaskos cipőikön. A kapu nehéz kalapácsa, amelyet türelmetlen kezek hoztak mozgásba, tompán dörgött végig a folyosón s a téglákon hallható lett a szolgáló csoszogása, aki ajtót ment nyitni. Néha indulatos szóváltás zaja hallatszott föl az emeletre, de azt is csakhamar kettészakította a Carvaján érdes, metsző hangja.

Az ajtók csattogtak, amikor betevődtek, Pascal kíváncsian dugta ki ekkor fejét az ablakon két virágtő közt, s látta, hogy a látogató mint megy odább a Vásár-utcán lehorgasztott fejjel, leeresztett vállal, lesújtottan. Néha a sarokon hátra is fordult az ember, haragos arccal, fenyegető ököllel. És egyszer egy paraszt a ház előtt, mihelyt a kapu bezárult mögötte, ezt kiáltotta:

— Elszedted a teheneimet, el a földemet. A bőröm is kéne még, gaz uzsorás?

A gyermek hétéves volt. Gondolkozóba esett, érezte, hogy apját szidalommal illették, de nem értve, hogy mit jelent. Mélyen belevészte emlékezetébe a szót, s váltig forgatta agyában, hogy értelmét, értékét fölismerje. Zaklatott képzeletében végre is ijesztő képet alkotott magának az „uzsorás“-ról. Olyan fekete, vad, óriás-félének gondolta, amilyennek a mesékben sanyargatják az ártatlanokat és gyöngéket. Álmában is folyvást ezt a rettenetes szörnyeteget látta, aki az ő apja képét viselte. Egyszer aztán nem állhatta tovább és hosszas tétovázás után bátorságot vett megkérdezni anyjától:

— Ugyan mi az, hogy „uzsorás“?

A szegény asszony elsápadt a gyermek ártatlan nézésétől. Szótlan maradt egy pillanatig, s azután azt mondá:

— Mi okból kérdezed ezt?

Pascal elbeszélte azt a jelenetet, amelynek tanúja volt.

Az anya lehajtottá fejét s azután így szólt:

— Ki ne mondd ezt a szót többet, drágám . . . Lásd, azok, akik nem boldogok, könnyen igazságtalanok . . . Az az ember bizonyosan csak nem kapta meg azt, amit remélt, s csalódása miatt apádra haragudott . . . De légy meggyőződve, hogy a te apád becsületes ember, ha néha nagyon szigorú is az üzleti dolgokban . . . Végre is apád ő, akit te tisztelni és szeretni tartozol . . .

Hangja reszketett kissé, amikor ezt mondta, s szemébe könny gyűlt. Ez a jelenet mélyen belevésődött Pascalnak az emlékezetébe, s később megértette a szó félelmes jelentőségét.

Pascal, akit atyja Evreuxba küldött, ott

kezdte meg tanulmányait. Utóbb, amint Carvajan egyre gazdagodott, a vidéki iskolázás elégtelennek tetszett s húszéves koráig a leendő örökös Párisban tanult. Elvégezte a jogot, letette összes szigorlatait s csak mint kész ügyvéd tért vissza Neuvillebe. Férfi volt már ekkor, értelmes ésszel, látó szemmel. A vásár-utcai házban semmit sem talált megváltozottanak. Fekete és alacsony volt a ház most is, ugyanaz a járás-keelés hagyta benne sárnyomait és hallatta heves szóváltásait. Vénebb lett ugyan mindenki, a kölcsönadó épp úgy, mint a kölcsönvevő, de a pénzforgalom a régi maradt. És az arcok dühtől torzultak el és az ajkak kemény szóra nyiltak, amely azonban most már nem hangzott el, mert Jean Carvajannal csinján kellett bánni; az a szó pedig nem volt más, mint az, amit a multban mondtak rá s amely egész életében rajta ragad: uzsorás.

Mindenki reszketett apja előtt, jól láthatta. Annyira féltek tőle, hogy nem is gyűlölték, bár ragadozó körmei mindenkit megtéptek. Nem zúgolódtak zsarnoksága ellen, míg Honoré márki, aki jó és nagylelkű volt, csak megvetést és gyűlölséget keltett. Azt mondták: olyan bárgyu, hogy meg lehet csalni anélkül, hogy észrevenné. S éppen azok, akik megcsalták, dühöngtek ellene, hogy elfeledtessék rosszhiszeműségüket. Így mutatkozott aztán egész utálatos meztelenségében a paraszt természete, aki csúszik-mászik az előtt, aki zaklatja, ostorozza és kajánul támad az ellen, aki dédelgeti, cirógatja.

Carvajannak az életmódja legkevesébbé sem változott. Egyetlen cselédje egy szolgáló volt, aki úgy dolgozott, mint a jószág. Carvajanné szótlanul, szomorkodva zárkózott be szobájába, mint azelőtt. Megöszült: ez volt az egész változás. Örömmel teli pillanata volt az, amikor fiát

ismét visszanyerte. De az öröm rövid ideig tartott. Mindjárt az első napokban bizonyosnak látszott, hogy Pascal és apja nem egykönnyen fogják egymást megérteni. S aki Carvajant ismerte, tudhatta, hogy ez a helyzet vihart fog szülni.

Huszonnégy óra múlva, amelyet az anyai szeretet áradozásainak engedett, a családfő lehevatta örökösét földszinti szobájába. Pascal lement. Apja nyugodtan, hátratett kézzel járkált a szobában.

— Na fiu, — szólt Carvaján, hirtelen megállva, — hát visszakerültél a házamba; szívesen is látlak benne. Jól tanultál, s minden arra mutat, hogy nem vagy ostoba. Úgy gondolom hát, hogy dolgozni szándékozol... ügyvéd vagy s nekünk van itt törvényszékünk... Nem lesz hát nehéz kitüntetned magadat. Módomban van, hogy mihamarabb sok klienst szerezzek számodra... Hajlandó vagy-e erre a pályára lépni?

Pascal szó nélkül hajtotta meg fejét.

— Igen? Akkor hát beiratod magadat a neuvillei ügyvédi lajstromba, s hogy mindjárt hozzáfogj, tanulmányozd át ezt a pár ügyet.

S azzal fölvelt asztaláról egy halom iratcsomót, kezébe nyomta fiának s barátságosan a vállára verve, hozzá tevő:

— Nagy hasznomra lehetsz, ha meg akarod érteni a dolgot: sok pénzt kereshetsz utánam..

Pascal bezárkózott egész napra s belemerült az iratokba. Csakhamar tisztában volt mindennel. Az, amit apja „dolog“-nak nevezett, más embereknek meglepő ügyességgel való kizsákmányolása volt. Semmi sem volt itt, ami ellenkezett volna a törvény betűjével. A kényesebb esetekben pedig mindig volt egy harmadik személy, aki a felelősséget viselte, a hasznot Carvajannak

hagyva. Egyik ügyben sem szerepelt a tőzsér a maga nevében. A követelést úgy engedte át neki más s ő csak forgatója volt a váltóknak. A mások előtérbe tolásának egész rendszere tárult föl itt Pascal bámuló szemei előtt. Ezen az egyetlen napon végképp és visszavonhatatlanul alkotott magának ítéletet apja fölől.

Lehajtotta fejét a jogi szószaporítás ez irathalmazára, amely olyan siralmasan derítette föl előtte a valót, s elmerengett.

Megjelent előtte a hirtelen fölidézett egész mult. Eszébe jutottak a szerencsétlenek, akik agyonkínzott áldozatokul mentek ki a fekete kis házból. Hallani vélte a vitákat, amelyekben indulatos szavak törtek ki, látta az eltorzult arckokat, az apai ház felé emelt öklöket s fülébe hangzott ismét a gyalázatos szó: Uzsorás! Hát ilyen embernek a fia ő, aki mindenért rajong, ami szép, jó és igaz? Büntársa legyen ő! Nyilvánosan födözze tekintélyével, védelmezze ékesszólásával és elősegítse tudományával a gyengék kifosztásának aljas művét? Nem! Soha!

Fölállt és sápadozva attól a gondolattól, hogy vissza meri utasítani azt a föladatot, amelyet apja rábízott, kinyitotta az ablakot s az esti levegővel hűsítette láztól égő homlokát.

Az éj ráborult Neuvillere, csönd lepte el az elhagyott utcákat. Az ég biborossá lett a hegyek mögé hanyatló nap utolsó sugaraitól. A távolban kis harang csendült meg, gyöngéden, mélabúsan, s az ifjúnak úgy tetszett, mintha ártatlanságának lélekharangja kondult volna meg. Azt mondá magában, hogy reá nézve vége már az életben mindennek, s hogy soha egyetlen boldog pillanata sem lesz. És szíve mélyéig megdermedve, keservesen zokogott. Zsibbadtságából a cseléd hangja rázta föl:

— Várják az estebédhez, Pascal úrfi . . .

Összerezzenet arra a gondolatra, hogy apja elé kerüljön. Becsületessége olyan helyzetbe szorította, amelyből nem volt menekvés. Ennek meg kell lenni. Lement az ebédlőbe, ahol szülei már az asztalnál ültek, amelyen a leves párolgott.

Levertsége föltűnt anyjának, aki aggódva nézett rá. Carvaján vidáman dörzsölte kezét s nevetve mondá:

— Meglátszik a fiún, hogy dolgozott . . . Helyes . . . Együnk! . . .

Az étkezés szótlanul folyt, Pascal gondolataiba volt merülve, védekezését forgatva elméjében. Az anya szomorúan hajtotta le a fejét, vihart sejtve. Carvaján falánkul evett. Amikor az ebédnek vége volt, olyan hangon, amely feleletet nem tűrt, így szólt nejéhez:

— Lelkem, fölmehetsz a szobádba. Pascalnak és nekem beszélni valónk van egymással.

Átvezette a fiatalembert dolgozószobájába, leült íróasztala elé és szúrós tekintettel, metsző hangon kérdé:

— Nos?

Semmi bevezetés, semmi kerülgetés, semmi habozás: egyenesen, rögtön a dologra tért. És minden tétovázás nélkül kellett felelni erre a rettenetes „nos?”-ra, amely zivatart rejtett magában. Pascal összeszedte bátorságát, megmerevítette reszkető lábait s száraz torokkal, elfogódott hangon mondá:

— Nos apám, az igazat megvallva, siralmasaknak találom ezeket az ügyeket. Tüzetesen vizsgáltam át valamennyit. Szigorú végrehajtásokkal csakis rossz véleményt lehetne kelteni, s ha mernék önnek tanácsot adni, azt mondanám, hogy egyezkedjék s kerülje a nyilvános tárgyalást.

Carvaján nem felelt. Arcának vonalai megkeményedtek s olyan éleseknek látszottak, mint a kő. Gúnyosan sziszegett, fölállott s azután így szólt :

— De fiú, hiszen én pénzt előlegeztem . . . s azt vissza kell kapnom . . . Nem félek és a világosságtól . . . Minden pillanatban kénytelen vagyok kibecsülni a vagyonukból olyan adósokat, akik nem fizetnek . . . Akinek földje nincs, az a termését köti le . . . Hiszen, fiam, ez tisztán csak a földmivelési hitel . . . Ha én nem volnék, a bérletjüket sem tudnák megfizetni a birtokosoknak . . . Vagy azt gondolod, hogy nekik ajándékozom a pénzemet? Eh, szedtevedte, végre is én nem vagyok holmi filantróp, hanem üzletember . . . Lejáratkor vagy pénzt, vagy gabonát akarok látni . . . De te csak beszéltetsz itt engem hiába. Csak olyan jól érted a kérdést, mint magam! . . . Lásd, a dolgokat nem elméletileg, iskolai eszmék szerint kell megítélni . . . hanem gyakorlatilag . . . Megmondjam, hogyan áll a dolog valójában? . . . Nohát ezek a semmiháziak, akiken te szánakozol, rászednek, befonnak engem . . . én ezeken az alkukon, amitől te megijedsz, voltaképpen rajtavesztek.

Olyan bámulatos meggyőződéssel mondta el ezeket, hogy fia nem talált szavakat a feleletre . . . Még hogy őt fonják be! Ő, Carvaján az áldozat és adósa kifosztják! A tőzsér még néhány lépést tett, azután szembeállt fiával s merően a szeme közé nézve kérde:

— Különben itt csak egy a kérdés. Elvállalod-e az ügyemet?

Pascal habozott egy pillanatig, azután elvörösödött s határozott hangon felelé:

— Nem.

— Ah! Ah! — mondá Carvaján kétféle

hangon, — te ugyan nem rágod a szót . . . De azt gondolod tán, hogy itt tartalak mint semmittevőt?

— Ne féljen, apám, dolgozni fogok . . . Csak arra kérem, ne erőltessen.

— Árultam én el olyas szándékot? — viszonzá durván Carvaján. — Azt gondolod, rád vagyok szorulva? Csak azt szerettem volna, hogy részese légy műveleteimnek és hasznát vedd tapasztalataimnak. De te a fenhéjázót adod s a magad erejéből akarsz boldogulni. Lehet, hogy sast nemzettem . . . De amíg az ellenkező be nincs bizonyítva, úgy vélekedem, hogy csak ökörszem vagy . . . Jó éjszakát, fiam. Előítéletek táplálásában tetszelegsz. Meglássuk, mi hasznát veszed majd az életben . . .

Kinyitotta az ajtót s intett fiának, hogy távozzék, azután pedig minden további szó nélkül zárkózott be a szobába. Egyedül maradva, föl s alá járkált egy darabig, izgatottságtól kidagadt arccal. Végre megállott s öklével nagyot ütve az íróasztalra, fölkiáltott:

— Hogy szembe szállt velem! . . . Egy húszéves tacsó, aki bírálgatni meri az apját! Eh, szedtevedte, szabadjára hagytam . . . Most esik meg rajtam először, hogy eltűröm az ellenszegülést . . . Szavamra mondom, szinte zavarba ejtett!

Megcsóválta fejét, elgondolkozott egy pillanatig s azután mosolyogva tevő hozzá:

— Hiába! tudja, hogy mit akar: Carvaján-fajta!

Carvaján volt, de jó fajta, nemzetségének egész erős határozottságával és tüzességével, de lelkiismeretes becsületességgel párosultan. Szavának állott s beiratkozott az ügyvédi lajstromba. Alig működött egy évig, midőn hírneve már

meg volt állapítva s a roueni törvényszék előtt politikai pörben is szerepelt. Világosan és ékesen beszélt, s ha a tárgy fölmelegítette, igazi szónoki magasságra emelkedett. A bírák meglepetéssel, szórakozottság és álmosság nélkül hallgatták s ez a figyelem, melyet tőlük kicsikart, hasznára vált az ügynek, melyet képviselt.

A váratlan dicsőség, amelyet Pascal aratott, kétféle hatással volt apjára: hízelt neki és dühössé tette. Carvajan látta, hogy a fiatalember mily nagy befolyásra fog csakhamar szert tenni s érezte, hogy végképp kisiklik kezei közül. Ha Pascal középszerű marad, nem törődött volna vele. Kicsinylő közönnyel tartotta volna házában, szállást és kenyeret adva neki. De nem elkeserítő dolog-e, hasznát nem vehetni ilyen kitűnő embernek? Milyen eszköz volna ez egy ügyes ember kezében, s milyen könnyen lehetne megszerezni az uralmat az egész kerület fölött!

De hogyan nyerjen uralmat a fia fölött? Sohasem tanusított iránta gyöngédséget. Folyvást csak üzleti ügyeivel foglalkozva, sohasem iparkodott szívébe hatni fiának, aki szinte idegenül nőtt fel mellette. S most már késő volt. Volt azonban még egy igen biztos és igen határozatos eszköze: az a szeretet, melyet Pascal anyja iránt táplált. A szegény asszony néhány év óta nagyon beteges volt. Folyvást gyengült, anélkül, hogy egy panaszos szót hallatott volna. Gyermekeinek hazatérése kimondhatatlan örömmel töltötte el. Az ódon sötét ház megvilágosodott, megifjodott. Maga Carvajan is szelídebb, mosolygóbb lett. Olyan melegséget áruolt el egyszerűen, amelyet nem is sejtettek benne. Este ott maradt az ebédlőben s tréfás élénkséggel beszélgetett. Látszott rajta, hogy tetszeni akar. A mumus magától lett kezessé. S az anya és a fiú,

mialatt az új állapotnak örvendtek, aggódva kérdék maguktól, hogy e nyájaskodás mögött mi lappanghat.

Egy reggel Carvaján korán jött be neje szobájába, kérdezősködött hogyléte felől, barátságosan megveregette az arcát s az ágy szélére ülve, fiáról kezdett vele beszélni, dicsérte tehetségét, amely megnyit előtte minden utat, s végül fölkérte, hogy puhatolja ki, nem volna-e kedve politikai térre lépni, mert úgy kiváló állást foglalhatna el a vidéken.

Egy hét múlva, amely alatt a tettetéshez és várakozáshoz szokott embert majdnem megölte a türelmetlenség, végre kérdést tett. A felelet korántsem olyan volt, amilyet remélt. Pascalnak semmi kedve sem volt a politikához s irtózott attól, hogy belekeveredjék a mozgalmakba.

Carvaján elfulladtan, dühvel hallgatta azt, amit neje mondott. Úgy érezte, mintha kövé keményült koponyájában összesajtolódott volna az agyvelő. Gondolatai szédítő sebességgel kavargtak.

Egy pillanatig szótlánul nézte reszkető kezeit, azután bőszen felkiáltással tört ki:

— Azt hiszitek talán, hogy tovább is a boldondját járathatjátok velem? Vagy engedelmesskedtek, te is, a fiad is, vagy kitakarodtok innen. Itt én vagyok az úr; soha senki sem szegült ellenem, s most ez a kölyök kapna rám? Majd lépésbe terelem én . . . Érted, asszony? . . . Lemetszem a taraját a kakasodnak. Majd meglássuk, akkor is olyan kényes lesz-e! . . . Ördögadta fatyja, tejfölös szájuja! Ez akar incselkedni a papával? . . . De jaj neki! . . . Elkergetem a háztól s mindenki megtudja, hogy engedetlen volt!

Sokáig dühöngött így. Rémületbe ejtette

boldogtalan nejét, aki lázba esett s ágyba volt kénytelen feküdni. Másnapra állapota igen komoly lett, s egy hét múlva már menthetetlennek látszott.

Fia nem hagyta el a szobát s hű odaadással ápolgatta anyját, borzadással hallgatva azt, amit lázában a beteg öntudatlanul mondott el Carvajan fenyegetéseiről. Egy este magához tért, fölemelkedett vánkosan s fagyossá lett kezét fia homlokára téve, aki térdre bocsátkozott az ágy előtt, ezt rebegte:

— Elválunk egymástól, édes fiam . . . Óh, nagy fájdalom ez nekem . . . Úgy szeretlek! . . . Sok bánatunk volt az utolsó időkben . . . Ne emlékezzél rá soha . . . Sohase okozz keserűséget azoknak, akik körülötted vannak . . . A legnagyobb öröm a földön, lásd, az, ha jók vagyunk . . .

Aléltság vett rajta erőt, s Pascal, akinek szeméből patakzott a könny, elhalványodni látta, mintha meg akarna halni. De csakhamar magához tért és előhivatta férjét. Néhány pillanatig beszélgetett vele. Fia, aki az ablakhoz huzódott, amelyben most is ott díszelegtek a kedvelt virágok, semmit sem hallott abból, amit anyja mondott.

Carvajan komor arccal, szó nélkül hallgatta. Végre a beteg parancsoló jellel nézett rá, amelyre azzal felelt, hogy igent intett fejével. A haldokló vonásait öröm deríté föl. Megkönnyebülten bocsátkozott vissza a párnára, mintha nyomasztó tehertől szabadult volna meg. Oda hívta Pascalt és azt mondta neki:

— Öleld meg apádat előttem!

A fiatalember a fájdalomtól felindulva borult apja karjaiba s két forró csókot nyomott arcára, melyeket amaz fagyos ajakkal viszonzott.

Szíve ridegségétől hidegebb volt az ajka, mint a haldoklóé. Azután az anya azt mondá fiának, hogy menjen ki, s egyedül maradt ügyvédjével.

Este már egészen közelnek tetszett végpilanata. Megtörte a csendet, amely addig zavar-talan volt, s ezt súgta fia fülébe:

— Apádnak hagytam azt, amivel törvény szerint rendelkezhettem . . . Tudom, hogy te magad is tudsz magadnak vagyont szerezni . . . És ez volt az egyetlen mód arra, hogy biztosít-sam számodra a békességet . . . Carvaján rettenetes ember . . . Ne jőjj vele összeütközésbe soha . . . Örökséged lesz szabadságodnak az ára . . . Bocsáss meg, hogy kifosztottalak . . . Légy jó az életben . . . Jónak kell lenni . . .

E szelíd szavakkal ajkán húnyt el. Pascal befogta szemét, ráhajolt, hogy megcsókolja és komoly hangon mondá:

— Nyugodj békével, anyám, örökségem a te jószágod lesz . . .

S mintha küszöbén az örökkévalóságnak, amelybe belépett a halott, meghallotta volna fia ígéretét: sápadt homloka és arca mennyei szépségtől sugárzottak.

A temetés után való napon Jean Carvaján behívta fiát abba a szobába, amely első vizsályuk tanuja volt, s nyugodt hangon mondá:

— Fiam, a veszteség, amely bennünket ért, mindenestre változtatni fog életmódunkon. Mielőtt határoznék, ismerni szeretném a te szándé-kodat.

— Az nagyon egyszerü, apám. Ha nincs ellene kifogása, elmegyek Neuvilleből.

— Szabadságodban áll, — viszonzá Carva-ján, akinek homloka összeráncolódott megcsalt reményeinek kínos emlékétől.

— Jó. Akkor holnap indulok.

— Amikor visszajössz . . . házam nyitva lesz előtted.

— Köszönöm, apám.

Egy szót sem váltottak többet egymással.

Másnap Pascal elhagyta azt a földet, ahol született, a vásár-utcai kis házban, egyedül hagyva Carvajant gyűlöletével.

III.

Clairefont marquis leánya, amikor a neuvillei völgy magaslatán Pascalt magára hagyta, gyorsabb lépésre szorította lovát. El akart távolodni ettől az embertől, aki első látásra rokonszenvesnek tetszett, s akiben utóbb nagy bosszankodására egy Carvajant kellett fölfedeznie. El akarta volna üzni gondolataiból, mint ahogy az imént maga távozott el tőle; de bármennyire nem akarta is, utitársának rokonszenves arca, világos szeme és komoly kifejezésű szája makacsul jelent meg előtte folyvást.

„Pedig derék, őszinte embernek látszik“, mondá magában, „s ime egy gazembernek a fia.“ Azután engedményre volt hajlandó: „De azért talán mégis igen jó és igen becsületes ember.“ De csakhamar föltámadt érthetetlen elnézése ellen: „Csakhogy ez nem valószínű. Az alma nem esik messze fájától . . . Meghökkennek, zavarodottnak látszott, mikor megtudta, ki vagyok... s lekonyította fejét . . . Honnan került elő ez is, hogy nekünk ártson?

Egy Carvajannak, az ő felfogása szerint, nem lehetett más célja az életben, mint az, hogy rosszat tegyen a Clairefontaknak. De mi rosszat

lehetett még nekik tenni? Nem nagyon is el van-e már végezve ez a munka? És mi újabb csapást lehetne mérni erre a családra, amely fokozatos hanyatlásában annyira elszegényedett, hogy közel áll az inséghez? S mély szomorúsággal tekintett a még csak huszonhárom éves leány vissza a múltba, sorra véve a lassu, de biztos pusztulás egyes tüneteit.

Ismét maga előtt látta a pompás, fényűző, népes kastélyt, amelyet gyermekkorában ismert. Azután, amint idősebb lett s érteni tudta már a dolgokat, a háztartás csökkent, a lovak kevesbedtek az istállókban, a cselédség ritkult, a bútorok koptak s nem cserélődtek föl újakkal. Lassankint már elközeledett a nyomor. A fizetési meghagyások — a marquis tudományos kísérletei következtében — egyre jöttek s folyvást fizetni kellett, míg végre alig maradt valami.

Honoré marquis, aki mindig valami kísérettel volt elfoglalva, sejteni sem látszott ezt a fejleményt. Az igazat megvallva, nem is szenvedett általa. Antoinette minden lehető meg tett, hogy a „feltaláló“ meg legyen kímélve a súlyos helyzet zaklatásaitól. A gyöngédségnek valóságos ostromzárával vette körül, s magának tartogatott minden gondot és minden szomorúságot. Anyásan bánt azzal a vén gyermekkel, aki folyvást csak ábrándjainak élt s mindig remélt valami találmányban, amely százszorosán fogja visszaadni övének azt, amit tőlük elvett.

Csak egy dologban nem lehetett teljesen megcsalni. Antoinette két év óta járt jegyben Croix-Mesnil báróval s évszokról évszakra halogatta az egybekelést. Ezt a házasságot még akkor határozták el, amikor a marquis látszólag ura volt még birtokainak, s úgy látszott, hogy az esküvő csakhamar meg is lesz.

El volt határozva, készen volt minden, ki is akarták már őket hirdetni, midőn Antoinette egyszerre csak megváltozott, s egy távoli rokonának halálát adva okul, azt kívánta, hogy halasszák el az esküvőt.

A marquis hasztalan faggatta leányát e szakításnak látszó lépés miatt, de Antoinette csak azt felelte, hogy boldognak érzi magát atyja mellett s nem siet őt elhagyni — várni fog.

A feltaláló, úgy a hogy, belenyugodott leánya elhatározásába; de ha nem agyrémei után jár, hanem inkább számadásait nézte volna át, Antoinette elhatározásával könnyen észrevehette volna egy kétszázezer frankos adósság lejártát (a Bánya aknája nyelte ezt el), s megértette volna, hogy leánya miért nem akar férjhez menni. De a Carvajan végrehajtóján és Izabella nénin kívül senkinek sem volt tudomása a nagylelkű áldozatról, amellyel Antoinette a birtok egy részének elkobzását akadályozta meg.

Antoinette, gondolatai folyásának engedve magát át, régóta állt már ott a Bánya fehér oldala előtt. Megfeledkezett mindenről: a különös találkozásról, az idő teléséről; s a kantárszárat a ló nyakára eresztve, mozdulatlanul maradt. Lábai előtt használatlanul korhadtak az aknák gerendázatai, az állások ürességtől tátongtak, a waggonok mozdulatlanul állottak vágányaikon, amelyek a kihült mész-kemencékhez vezettek. Abban maradt az egész bányamunka, amelyet atyja éveken át lázasan üzött. Nem fejeztek be semmit. S a hasznavétlenül összehordott mészanyag képviselte a nemesi ház vagyonát, a leány boldog reményeit, a családapá agg napjainak biztosítékát. Semmivé volt téve, helyrehozhatatlanul, az egész múlt, jelen és jövő. Pedig hány-szor hallotta Antoinette a marquisnak ezt a föl-

kiáltását, amint a halomra mutatott: „Ebben van a család vagyona!”

Kísérleteket tétetett, amelyek mind kedvező eredményt ígértek. A clairefonti mész kitűnő volt s minden versenyt kiállhatott. Pár éven át jelentékeny mennyiséget is adtak el belőle. De a marquis, hogy a kezelést tökéletesítse, gépek föltalálására adta magát. Új mészégetési módozatokat kutatott. És kísérleteire rápazarolta a vállalat hasznát. Örökké hiányzott gondolataiban az összefüggés a következetességgel. A badar képzelődés folyvást a jobbat kereste, holott a jó már megvolt s könnyen és biztosan lehetett hozzáférni, a feltaláló démoni szenvedélye szüntelenül a haladás útján akarván előtörni. S így aztán az egyenes, rendes úton elérhető egyszerű, valódi siker helyett a rögzös, tekervényes úton elért kudarc, s a vagyon gyarapodása helyett annak pusztulása következett be.

Az ebédre hívó harang, amely a kastélyból lehallatszott, fölrázta a leányt merengéséből. Megcsapta lovát, amely vágtatva indult tovább s csakhamar a kapu elé ért. Antoinette megrázta fejét, mosolygó arcot öltött, átléptetett a nagy udvaron, amelynek kövei közt magasra nőtt a fű, maga szállt le a lóról, bevezette az istállóba, lekantározta s odabocsátotta a friss szalmával behintett hidlásra, azután karjára fogva hosszú ruhája alját, kutyája kíséretében a ház felé tartott.

Az ebédlőben négyen ültek az asztalnál. A szolgálatot egy öreg inas végezte. A marquis mellett balfelől üres volt egy hely: a késedelmes Antoinette helye; jobbfelől Saint-Maurice kissasszony ült az ő gránátos-termetével, vörös-foltos arcával; szemközt pedig a fiatal Róbert gróf, meg egy hosszú, sápadt, kopasz fejű és csupasz

képü ember ült, aki aranyfoglalatu pápaszem mögé rejté tétova nézésü szemeit.

— Ah, itt van már Antoinette! — mondá a marquis elégülten, amint leányát belépni látta. — Édesem, már aggódni kezdtem miattad . . . Háromszor huzattam meg a nagy harangot, hogy meghalld . . . Messzire voltál?

— Saucelleig mentem el, kedves apám, — felelt Antoinette, az öreg urat megcsókolva. — A bérlő gyermekei betegek, s meg akartam tudni, hogyan vannak . . . Jónapot nénikém . . .

— Jónapot, üdécském . . . Gyere ide, hadd csókoljalak be . . . Csupa harmat és virágillat vagy . . .

— Önre illik ez, kedves néném . . . Szint-úgy sugárzik ma.

— Jó, jó, te hízog! — viszonzá harsány hangon Saint-Maurice kisasszony. — A sugárzásom csak olyan, mint a naplemente.

S Izabella néni derült mosolyra terpeszté lángoló arcát. Antoinette körüljárta az asztalt, barátságosan legyintette meg bátyja arcát, s kezét nyujtva a vendégnek, aki üdvözlésére fölállott, mondá:

— Örülök a szerencsének. Malézeau úr . . . Bocsásson meg, de nem tudtam, hogy önt is itt fogom találni . . . Jól megy-e még az iroda? Hát Malézeau asszony hogyan érzi magát?

— Jól, kisasszony, szolgálatjára, köszönöm szíves kérdését, kisasszony . . . — felelt a közjegyző, akinek megrögzött szokása volt, hogy mondatait telerakta az uram, asszonyom, kisasszony megszólításokkal, amelyek beszédének furcsa színezetet adtak.

— Eszerint hát semmi baj! — rekeszté be Antoinette, s vidáman ülve le atyja mellé, az öreg szolgálóhoz fordulva, mondá:

— Ne hozzon semmit Germain, ott kezdem, ahol a többiek vannak . . . Majd meghalok éhen.

S kedvesen, eleven mozdulatokkal, fiatalos mohósággal látott az evéshez. Bátyja elnézte pár pillanatig, s aztán tettetett komolysággal mondá:

— Húgomasszony, kérdezni valóm van. Te azt mondod, hogy Saucelleből jössz; nagyon jól van. Láttalak is a völgyszélen . . . De elhallgattad azt, hogy nem magad jártál ott . . .

Antoinette elvörösödött s fölkapta fejét.

— Ugyan, Róbert, mit jelentsen ez a tréfa? — kiáltott föl Izabella néni. — Talán csak nem akarod velünk elhitetni, hogy húgod olyan emberekkel sétálgat, akiket te nem ismersz?

— Pedig igazat mondott, édes néni, — viszonzá Antoinette. — Valóban negyedóránál tovább sétáltam ma együtt egy ismeretlennel.

— Bizonyosan valami koldus, aki hazáig jött utánad . . .

— Nem! Éppen ellenkezője a koldusoknak.

— Kíváncsivá teszesz . . . Hát milliomos volt? — kérde a marquis mosolyogva.

— Közbeszéd után ítélve nagyon könnyen azzá lehet valamikor . . .

— Lám, lám! meglássák, hogy valami haramia sül ki belőle, — mondá Izabella néni, — aki Antoinettetől a pénzét vagy az életét követelte.

— *Tűz, némi tűz!* . . . mert ha nem is követelte sem az életemet, sem a pénzemet: valóssággal a Carvajan úr fia volt . . .

Mindnyájan elhallgattak. Húsz év óta egyszer sem hangzott el a Carvajan név e födél alatt úgy, hogy valami bajnak a hirnöke ne lett volna. A marquis lehajtotta felhős homlokát, s halk hangon mondá:

— Elfeledtem, hogy Carvajannak fia van . . .

Zavarodott pillantást vetett Róbertre és Antoinette, mintha attól félt volna, hogy az apa gyűlölete az örökösökre átszármazva, épp úgy rá fog nehezedni gyermekeire, mint ahogy őt nyomasztotta. Aggódva kérdé:

— Hogyan történt a találkozás? Megszólított az a fiatalember?

— Meg. Az útat kérdezte, még pedig igen illedelmesen.

— Szerencséje! — mormolá Róbert, akinek a szeme villámlott. — Mert, ha nem úgy tett volna . . .

— Nem tudtam, kicsoda, s eszemben sem volt tőle megkérdezni . . . Egy ismeretlen az útat kérdezte tőlem, s mivel éppen én is arra tartottam, magammal hívtam . . . Szótlanul jártunk együtt, s csak mikor elváltunk és szívességet megköszönte, mondta meg nevét . . .

— Milyen volt? — kérdé Saint-Maurice kisasszony. — Uri forma, vagy csámpás? Olyan farkasképű, mint az apjaura?

— Jó nevelésű fiatalembernek látszik, az arca pedig nem kellemetlen kifejezésű . . . De nénikém, — tevé hozzá gúnyosan Antoinette, — ha olyan nagyon kíváncsi a Carvajan-ház örökösére, Malézeau úr bizonyára bővebb adatokkal szolgálhat . . .

— Én, kisasszony? — dadogá a jegyző, tiltakozóan téve kezét sovány mellére . . .

— Hát nem épp úgy kliense a neuvillei polgármester, mint én? — mondá gúnyosan a marquis.

— Óh, marquis úr, az egészen más, marquis úr! — kiáltott föl Malézeau, akinek a szemei erősen pislogtak az arany-pápaszem mögött. — Carvajannal üzleti ügyeim vannak,

marquis úr, és önhöz, marquis úr, és kedves családjához, marquis úr, óh, a legnagyobb tisztelet és ragaszkodás fűz, marquis úr!

— De, Malézeau, maga ebédre szokott járni a polgármesterhez, — mondá gúnyos mosollyal Róbert.

— Csak ritkán, gróf úr, a lehető legritkábban, — viszonzá a jegyző, aki ugyancsak nagy kínban volt. — Hiszen tetszik tudni, gróf úr, milyenek a vidéki városok. Közhivatalt viselő embernek, gróf úr, sok mindenre kell tekintettel lennie, gróf úr, ha a mesterségét folytatni akarja, gróf úr . . . Nehéz időket élünk. Carvajannak sok ügye van, gróf úr . . . Nagy jövedelem egy olyan irodának, amilyen az enyém . . . De bizalmas viszonyban, gróf úr, korántsem vagyunk egymással! . . .

— Ugyan ne legyen olyan jezsuita, Malézeau, — kiáltott föl nyersen Izabella néni, akinek bajúszos ajka megvetően csücsörödött össze. — Tettek önnek valaha szemrehányást az illetővel való viszonya miatt? Olyan emberek vagyunk mi, hogy bárkit is föllovaljunk ellene? S alávalóságaira feleltünk-e valaha egyébbel, mint megvetéssel?

— Ezt, kisasszony, talán nem is a legjobban tették, kisasszony, — dűnnyögött a jegyző, nyugtalan pillantást vetve maga körül. — Ha egy kis ellentállást tapasztalt volna, kisasszony, talán gondolkozóba esett volna. Nagyon könnyűvé tették a dolgát, kisasszony. Az ellenséget sohasem kell lekicsinyelni.

— Csak nem részesíthetünk egy ilyen sehonnait abban a tiszteletben, hogy számításba vegyük! — viszonzá tüzesen Saint-Maurice kisasszony. — Bolond egy kormányrendszer kell ahhoz, amilyen alatt most élünk, hogy ilyenfajta

nép is szerepet játszhassek. Carvaján ma polgármester s ezelőtt csősznek se kellett volna! Ami pedig a fiát illeti . . .

— Óh, a fiát, kisasszony, éppen nem kényeztette el, — mondá a jegyző. — Azért is ment el hazulról, kisasszony, mert más nézetei voltak, mint az apjának.

— Dicsérem is érte, — vágott közbe Róbert.

— Sokat utazott, gróf úr; megvolt az a jó szerencséje, vagy az ahhoz való képessége, amint veszi, gróf úr, hogy megnyerte a hatalmas bankár bizalmát, gróf úr, akinek aztán képviselője lett. Kiküldték Amerikába, bizonyos kényes ügyek lebonyolítására, s ő becsülettel oldotta meg föladatát. Azt mondják, gróf úr, hogy kiváló szónoki tehetség, megtanult angolul és spanyolul s Ausztráliában és Peruban bámulatos sikerrel képviselt feleket az angol és perui bíróságok előtt, gróf úr. Sokat látott, sokat tanult, gróf úr, s időközben, ámbár azt tartja a közmondás, gróf úr, hogy a görgeteg kő nem szed magára mohot, igen szép vagyont szerzett, gróf úr . . . Egy szóval, teljesen független ember, s én, gróf úr, nem is igen hiszem, hogy sokáig fog Neuvilleben maradni, gróf úr . . . Épp oly kevésbé fog meg egyezni Carvaján úrral ma is, mint régen . . .

— Akkor hát úgy lesz vele, mint mindenki . . . Mert az az ördögös ember soha senkit sem kímélt, — mondá a marquis.

Elgondolkozott egy pillanatig, azután mély szomorúsággal tévé hozzá:

— Különös, hogy ez a Carvaján, aki zsarolta a vidéket, tiszteletben részesül, míg engem, aki mindig csak jót tettem, gyűlölnék . . .

— Nem tisztelik Carvaján urat, — mondá Malézeau, — hanem félnek tőle, marquis úr, s ez egészen más. A keze ott kotorász, marquis úr,

mindenkinek a ládafiában és azok, akik ellenszegülnének, marquis úr, nagyon jól tudják, hogy drágán adnák meg az árát, marquis úr...

Clairefont marquis nem felelt, komoly gondolatokba mélyedt. Azután fölállt s leánya karjára támaszkodva, így szólt:

— Gyerünk ki a terrászra kávézni.

Kimentek. Antoinette töltögette a kávé. Izabella néni pedig likőrrel szolgált, amelyből Róbert bőven kivette a maga részét.

A szabad úri életben, amelyben nevelkedett, Róbert a test és gyomor olyan túlságaihoz szoktatta magát, amiknek most már nehezeére esett volna ellentállania. Atléta-szervezete megengedte neki azokat a kicsapongásokat, amelyekkel a vadászlakomák járnak, amikor belefáradva az egész napi hajszába, a férfiak egymás között isznak és dohányoznak el késő éjszakáig. Úgy ismerték, mint a környék egyik legnagyobb ivóját és ő büszke volt erre.

Róbert mértéktelensége eleinte nyugtalanította a marquist. Leszállt tudományos bűvárlatainak felhőiből s igen komolyan taglalta ezt a földi kérdést. Komoly szemrehányásokat tett fiának, aki megígérte, hogy ezentúl józanabb lesz. De hiába! Amint összekerült néhány vadással s pókhálós palackok voltak előtte, fölhevült, beszélt, lármázott s a bölcs elhatározások kitörlődtek emlékezetéből. A legnagyobb baj a dologban az volt, hogy amilyen bárányszelídségű volt a rendes életben, olyan farkastermészetű lett, ha kissé becsípett. Könnyen eljárt a keze, s az óvatos emberek ilyenkor kerülték a vele való érintkezést. A múlt évben egy kellemetlen esete is volt. Egy vadászlakoma után, amely alatt hőségesen ürítették a szerencsepoharakat, félig-meddig agyonpáholt egy lovászlégényt, aki egy

vendégnek a lovát az ő kocsijába fogta. A lovász hat hétig feküdt bele. A gróf, amikor kijózandott, kétségbe volt esve és szentül megfogadta magában, hogy kerülni fogja a veszedelmes mulatságokat.

Esztendő óta állott is szavának és Izabella néni, aki épp oly büszke volt erre az önmege tartóztatásra, mint amily elnéző volt kicsapongása iránt, feddéssel iparkodott őt ezen a dicséretes ösvényen megtartani. A vén kisasszony, aki bálványozója volt a nemes család egyetlen férfisarjadékának, a világot is fölforgatta volna unokaöccse kedvéért. Elnézte, hogy mint zúzogatta kanálával a cukrot, amely sehogy sem akart fölolvadni a szeszben, s csodálta izmos férfiaságát.

A jegyző pár pillanat óta észrevehető nyugtalansággal izgett-mozgott a terráson. Lába alatt ropogott a homok, idegesen járt-kelt, mintha hirtelen neki akarna vágni valamely kényes dolognak, de mégsem volna hozzá bátorsága.

A marquis, szemét a semmiségbe meresztve, valami vonzó látományon látszott csüggeni. Mosolygott s ujjai szórakozottan vertek ki valami indulót a kőasztalon, amelyre könyökölt. Minő boldog emlék vagy sugárzó remény foglalta így el az aggastyán gondolatait, mily étheri légkörbe, mily tündérországba szárnyalt vele az ábránd? Egyszerre heves mozdulatot tett, térdére ütött tenyerével s vídám pirral borított arcra kiáltott föl:

— Új rendszerű körkemencém nyolevan százaléknyi megtakarítást fog nyújtani a tüzelőanyagban, s el fogja égetni a salakot és az eddig használatlan maradt anyagot is . . . Majd meglássa csak Malézeau, milyen lesz . . . Valóságos aranybánya!

Az öreg kisasszony arca elsötétült, keresztbe fonta karját s katonás léptekkel járkálva veté oda:

— Kedves sógor, most éppen tizedszer fedezi föl Pérut!

— De ezuttal meg is találtam — viszonzá élenken a marquis. — Fölfedezésem általános szükségét pótol. Az összes gyárak szenvednek a tüzelőanyag folyvást emelkedő ára miatt. Az én rendszerem mellett pedig a köszén, ha nem is szükségtelenné, de könnyen helyettesíthetővé lesz. Kemencémben forgáccsal, nedves szalmával, csutkával, kóróval is lehet tüzelni... Elképzelhetni, hogy ez milyen fontos körülmény! A köszénbányákban előforduló sztrájkoknak semmi hatásuk sem lesz, s nem fogják veszélyeztetni az egész világ gyáriparát. Mihelyt találmányomra a kizárólagos szabadalmat megszereztem, szerződést kötök az öt világrész nagy gyáraival... Roppant jövedelem ez és biztos... Annyira bizonyos vagyok a sikerben, hogy ha kellene, nevetem is kockára tenném a vállalatban...

— Kedves sógor, nemes embernek nincs jogában a nevével rendelkezni, — vágott közbe nyersen a vénkisasszony.

— Igaz, — mondá a marquis komolyan. — Ez mindazoké is, akik előttem viselték s illetetlenül kell átörökítenem azokra, akik utánam következnek... de higye meg, néni, hogy nem szenvedne csorbát, ha egy ily szép iparügyi diadal dicsőségével kapcsolnám össze...

— Tudhatja régen, hogy én milyen véleményben vagyok az ön találmányai felől. Az olyan ember, mint ön, az efféle, munkásnak való dolgokban semmit sem nyerhet, de mindent veszíthet.

— De, néni, — szakítá félbe a marquis mo-

solyogva, — hiszen XVI. Lajos király lakatosságga foglalkozott.

— Nos, sokra is vittel! — kiáltott föl diadalmasan Saint-Maurice kisasszony.

— Csak nem gondolja, hogy én is vérpadon halok meg?

— Nem! Hanem a szalmán!

Antoinette odajött. Átölelte nagynénje nyakát, s vörös arcát csókolgatva suttagá:

— Ugyan, néni, ne legyen olyan rossz . . . Kimélje apát . . .

— Lárifári! Csak te hallgass, te kis boszorka, — mondá a vén kisasszony, akinek a bajusza felborzolódott. — Féligmeddig részese vagy az apádurad bolondságainak! . . . Ahelyett, hogy gáncsolnád, biztatgatod . . . De az is lesz a vége, hogy a szemétdombra jut, mint a „Jákob“ . . . Különben, kedves sógor, tegyen amit akar . . . Malézeau úr nyilván beszélni akar önnel . . . Hallgassa meg és használja föl tanácsait.

Róbert e szavak hallatára lefelé indult. A marquis nyugodt mosollyal tekintett jogi tanácsadójára s kedveskedő tunyasággal támaszkodva leánya karjára, így szólt:

— Nos, kedves Malézeau, rendelkezésére állok . . . Bemeljünk?

— Jobban szeretném, marquis úr . . . Néhány számadást szeretnék bemutatni, marquis úr . . . És úgy hiszem, hogy ezek a legkomolyabb figyelmet . . .

— Menjünk hát a szobába, — mondá a marquis. — Megmutatom önnek a körkemen-cém mintáját Malézeau . . . Látni fogja, hogy milyen egyszerű a szerkezete . . . De az eszme . . . Hja, egy eszme semmi és minden, Izabella néni.

— Jó, jó, eszméknek nincs is ön hiján, —

dünnyögött a vén kisasszony. — Csakhogy rendszeren csütörtököt mondanak.

Odament a jegyzőhöz, aki a marquist és leányát kísérte.

— Komoly a dolog, Malézeau? — kérdebenső izgatottsággal, mely rezgővé tette a vastag hangját. — Régóta nem volt már itt, s ha most hívás nélkül jött el, bizonyosan baj van . . .

A jegyző bólintott fejével, pislogó szemei kétségbeesetten forogtak a pápaszem mögött s leverten tárta ki karjait. Saint-Maurice kisasszony összerázkódott. Évek óta hozzá volt már szokva a komoly intésekhez, amelyeket a jegyző nemes klienséhez intézett. S valahányszor Malézeau Clairefontban járt, az ősi örökség mindannyiszor megcsökkent egy darab földdel vagy erdővel. Ma már le volt foglalva minden; a birtok csak úgy roskadozott a terhe alatt s a lejárat napok mind közelebb hozták a végromlást.

— Az Isten szerelméért, ne előlegezzen neki többet, — mondá Izabella néni. — Bele van bolondulva az új eszméjébe — pénzt fog öntől kérni . . . Ne hajtson a kérésére. Lelkiismereti dolog ez, Malézeau. Lásza, ez a Honoré valóságos tékozló „apa“ . . . Óh, be szívesen leöletnének a hízott tulkot, ha lemondana az eszméiről!

— Számítson rám, kisasszony, hajthatatlan leszek, kisasszony, meg fogja látni.

A marquis látva, hogy az ügyvéd hátul maradt a vén kisasszonnyal beszélgetni, odaszólt:

— Malézeau, ha úgy tetszik, barátom.

S bement a szalonba.

Róbert nagy léptekkel indult az épület bal szárnya felé, ahol egy csigalépcsőn, amely az épületszárnyat bezáró hegyes tornyok egyikébe vezetett föl, lakosztályába juthatott. Jókedvűen füttyörészett valami vadászdalt, mialatt egy hosz-

szu folyosón ment végig, amely a cselédosztály előtt vezetett el. Egy félig nyitott ajtó előtt megállva, az ablak mellett, amelyben a vöröshaju juhász kucorgott, a szép Chassevent Rozát pillantotta meg, aki vasalással volt elfoglalva.

Le-leütött vasalójával egy darab ruhára, amely több helyen meg volt égetve, s mialatt munkáját folytatta, vidáman beszélgetett a félkegyelmű fiúval. Karja meztelen, ingvalla kissé nyitva, arca csupa tűz volt. A Pirók, sarkát maga alá szedve s állát térdére támasztva, sóvár csodálattal nézett a vadorzó leányára, s olyan volt e helyzetben, mint valami gubbaszkodó farkas, mely rá akarja vetni magát zsákmányára, hogy fölfalja. Olykor el-elmordult rekedt hangon, mert csak akkor mondott ki egy szót, ha nagyon kénytelen volt vele, mintha némaságának inkább tunyaság, semmint gyöngeség lett volna az oka.

Róza nem nevetett már, hanem tréfásan beszélgetett vele.

— Lásd, Pirók, te nem viselsz gondot magadra . . . Nézd: a nadrágod csupa rongy, inged meg szürke a portól . . . Aztán meg nagyon birkaszagu vagy — azt pedig a lányok nem szeretik.

A juhász dűnnyögött, apró szarka-szemei szikráztak, nagy erőfeszítést tett s végre ki-nyögte:

— Jó az ünnepre!

— Heh, te alamuszi, az ünnepre gondolsz! — kiáltott föl a szép leány, tovább csúsztatva a tüzes vasalót. — No, csak öltözz ki egy kicsit, majd táncolok veled is . . . mint mással . . .

A Pirók hallgatott, ajkai gonosz kifejezéssel szorultak össze. Arca néhány pillanatig ijesztő vadállatiasságot fejezett ki. Azután nevetni kez-

dett, de olyan szakadozottan, mintha csuklás érte volna el.

— Na, csakhogy örülsz, fiam — mondá Róza. — De azért nem kell itt strázsálnod egész nap. Jobb lesz, ha a nyájad után nézel, mert ha itt látnának . . .

Nem fejezhette be: Róbert belépett. A juhász elrikkantotta magát, kirúgta maga alól a lábait, mintha drótra jártak volna, s majomszerű ügyességgel ugrott le az ablakról az udvarra s szaladt az istállók irányába.

— Lám csak, szép Róza, már megint együtt értelek a szeretőddel? — szólt a fiatal gróf, a vasalódeszka szélére ülve. — Nincs okod a kényeskedésre, mikor az ilyenhez is nyájas vagy.

— Ejha, Róbert úrfi, — viszonzá a leány kacéran, — azért jött a mosókonyhába, hogy velem kötődjék?

— Nem. Föl akartam menni, mikor a beszélgetéseket meghallottam. De hogy hiába ne jöttem légyen . . .

Kinyújtotta karját s derékon kapva a szép leányt, gyors csókot nyomott fehér nyakára.

— Nem ezt kértem én az úrfitól, — mondá Róza, ingvállát megigazítva. — Ha a leányát csókolgatjuk, ne bántsuk az apját! Mit hallottam már megint? mit csinált az öreggel?

A fiatalember ráncba vonta szemöldökét.

— Hallod-e, ha azt akarod, hogy jó barátok maradjunk, ne beszéljünk arról a vén semmirevaló apádról.

— Én meg nem akarom, hogy velem beszéljen az úrfi, ha úgy bánik vele! — kiáltott föl Róza lángoló arccal.

— Ej ugyan, ne légy olyan vad, — mondá a fiatalember, közelebb húzódva a szép leányhoz. Megfogta karját és simogatta. Amaz tovább duz-

zogott, de szája szögletében már mosoly kezdett játszadoxni. Göndör szőke haja felborzolódott kerek nyakszirtjén s a bő gallér alól hamvasan, mint az érett gyümölcs, látszott ki vállhajlása.

— Pedig ha akarná az úrfi, milyen jó lehetne minden! — mondá Róza, szeliden függesztve szemét a fiatalember szemébe. — Apám-uram bolondja az erdőnek, meg a vadnak . . . Fogadja meg hát kerülőnek . . . Akkor majd nem fogdossa a nyulait, s különben is elég marad . . . A saucellei csőszház üresen áll . . . Odamennék lakni vele . . . Akkor aztán könnyebben járhatnék ide napszámba . . . És úgy örülnék neki! . . .

A gróf megérintette ajkával a leány arcát, aki már nem ellenkezett, s hosszú bajuszát szájához értetve mondá:

— Nem is volnál te bolond . . . S igazad van, hogy mindez könnyen mehetne, ha az az égetni való vén Chassevent a leghaszontalanabb zsvány nem volna az egész környéken. A vadászterületem ugyan jó őrizet alatt lenne, mikor esküdött cimborája a megye összes vadorzóinak . . . Nem, gyermekem, szállást az apádnak nem adok — legföljebb a börtönben. Neked pedig az tiszta nyereség lesz, mert azalatt nem szedi el a pénzedet s nem páhol el . . .

— Így vagyunk? — mondá Róza dühösen, kitépve magát a fiatalember karjából. — Nohát akkor hozzám ne nyúljon az úrfi . . . De még csak ha a ruhámhoz ér is . . . megmondom Antoinette kisasszonynak . . . Meg én!

— Brávó! Milyen szép vagy, mikor érengszkedel . . . Csak folytasd így, — mondá Róbert vidáman. — Nézd csak a Pirók szeretődöt, hogy les onnan alulról.

A Pirók, — kit féltékeny kíváncsiság csalt vissza, csakugyan ott őgylgett az udvaron, éles

szemeivel a mosóház ablakát lesve. Ravasz arca e pillanatban ugyancsak gondolkozóba ejtette volna azokat, akik afféle „ártatlan“-nak tekintették. Mikor észrevette, hogy szemmel tartják elfordult, buta képet öltött s csördíteni kezdett ostorával, amint szokása volt.

— Pirók, — viszonzá Róza csípősen, — szegény fiú, aki a légynek sem tudna ártani, szánom is szegényt. Nem szép az úrfitól, hogy kicsúfolja. Az útfélen találták s a marquis úr úgy fogadta föl kegyelemből... A szeme előtt nőtt föl, kicsikora óta ismerem... Ő bizony nem szidja az apámat!

— Ugyan csitulj már! — mondá Róbert, gyöngén meghúзва két ujjával a szép leány fülét. — Majd teszünk valamit a kedvedért, no, de úgy, hogy kárunk ne legyen belőle.

A leány arca kiderült, ajka mosolygásra kerekedett s hízkelkedő kacérsággal nyújtva arcát a fiatalember felé, mondá:

— No lám, milyen kedves tud lenni, ha akar!

Róbert vállon ragadta s megcsókolta. A leány kissé elhalványodva bontakozott ki karjából.

— Jaj! . . . Ne szorítson úgy . . . Olyan erős az úrfi . . . Meg találna fojtani, mikor nem is akarja.

A másik pillanatban egy harsány hang lön hallható:

— És bizony nagy kár lenne!

Róbert bosszúsan fordult meg: az ablakban a Tondeur vörös, mosolygó ábrázata tűnt szemei elé:

— Alázatos szolgája, Róbert úr, jó napot, hugám, — mondá a jókedvű cimbora. — Teringettét, nem rossz fával tüzelnek!

S szemével hunyorítva, nagyot kacagott, hogy csakúgy kékült bele.

— Mi hozta ide? — kérdezte nyersen a fiatalember.

— Hát bizony, Róbert úr, olyasvalami, ami jobban érdekli önt, mint engem... Az imént az erdővágáson járva, egy karvaly-fészket találtam... Ide siettem hát, hogy megmondjam önnek.

— Köszönöm, — mondá Róbert más hangon. — Szaladok a puskámért, várjon meg.

— De ne felejtse ám el, amit ígért! — kiáltott utána Róza, nagy robajjal téve le vasalóját a parázstartóra.

— Majd meglássuk. Mindjárt itt leszek, Tondeur.

S a fiatal gróf fölszaladt a lépcsőn.

— Hát mit ígért neked, Rózsi? — kérdé a fakereskedő, nagy szőrös kezeit az ablak párkányára téve. — Tán elvesz feleségül?

— Vén bolond! — felelt a szép leány, — ni, ahol jön kifelé Malézeau. Kérdezze meg tőle, nem ő nála van-e megrendelve a házassági szerződés!

A jegyző épp akkor jött ki az udvarra a marquisval. Emez tüzzel beszélt, Malézeau pedig görnyedt derékkel hallgatta, mint aki el van határozva arra, hogy kiállja a szóáradatot, de föltevésétől nem térítteti el magát.

A föltaláló heves hadonázással, kigyúlt szemmel beszélt tovább, nem hűtvetve le magát jogtanácsosa nem éppen biztató magatartása által.

— Igen, ötvenezer frankkal beszerezhetnék minden szükségeset s nyilvánosságra bocsáthatnám találmányomat, megismertethetném kimen-cémet és óriási nyereségre tehetnék szert... Érti, Malézeau?

— Értem, marquis úr, hogyan érteném? De honnan veszi azt az ötvenezer frankot, mikor, ha a jövő héten le nem fizet hatvanháromezer száz frankot, marquis úr, akkor elárverezik a birtokát, marquis úr, és kiteszik innen?

— Honnan veszem, Malézeau? . . . Az ön szekrényéből, barátom. Csak nem teszi meg velem azt, hogy megtagad tőlem ilyen csekély összeget . . . Ötvenezer frank! Ami után egy vagyon várható . . . Ugyan, adja kölcsön! . . .

— Magamnak, marquis úr, nincs pénzem, ami pedig klienseim pénzét illeti, marquis úr, ahhoz a becsület és a törvény egyiránt tiltja, hogy hozzá nyuljak . . . Hígyjen nekem, marquis úr, mondjon le egyelőre erről a tervről, szedje össze minden erejét, hogy kiszabaduljon mostani helyzetéből. Nagyon komoly az . . .

— Kiszabadulok belőle, felelek róla, de nem takarékoskodással . . . A találmányom lesz mindnyájunknak a megmentője . . . Ötvenezer frankra van szükségem, Malézeau. Második betáblázásra . . . mi?

— Nem fog kapni, marquis úr. Hitele ki van merítve, s ha utána nem jártam volna, marquis úr, már rég nem kapott volna egy fillért sem . . .

— Nos hát ma estére várom a jövődöbeli vőmet . . . Tőle kérem kölcsön azt a pénzt . . . Ő meg fog érteni . . .

Malézeau habozni látszott egy pillanatig, aztán bátorságát összeszedve viszonzá:

— Azaz, hogy el fog búcsúzni, marquis úr, még pedig örökre, marquis úr . . . Maga akar neki ürügyet szolgáltatni a marquis úr, hogy végkép lemondjon a házasságról, amely olyan régóta húzódik? . . .

— Mit mond, Malézeau? Azt gondolja ta-

lán, hogy Croix-Mesnil báró hajlandó volna meg nem tartani ígéretét? Ha így van, nem sajnálom, hogy a leányom habozott hozzámenni... Egyébiránt ha majd fejedelmi hozományt fogok neki adhatni, nem fognak hiányozni a kérők... Most pedig, hogy önnel, amint látom, alkudozni nem lehet, kiforgatom valamennyi zsebemet s a magam erejéből iparkodom boldogulni... Önnek csak arra legyen gondja, hogy egy kis időt nyerhessek... Keresse föl hitelezőimet...

— Csak egy van, marquis úr...

— Ah! — kiáltott föl Clairefont marquis, kinek a heve egyszerre lehűlt, s kínos aggodással tévé hozzá:

— És az az egy...

A jegyző csüggedten hajtá le fejét s úgy ejtette ki e rettenetes nevet:

— Carvajan.

— S ő kifizette a többieket?

— Ki, marquis úr. Összevásárolta valamennyi adósságlevelét, marquis úr... Azt akarja, hogy a marquis úrnak egyedül vele legyen dolga...

A feltaláló ábrándjai egy pillanat alatt szétfoszlottak; nyitva látta maga előtt az örvényt, amely felé sebes léptekkel haladt. Mialatt ő álmain dédelgett, ellensége fáradhatlanul folytatta a rombolás művét... De azután ismét föléledt benne a remény. Újból átengedte magát agyrémének.

IV.

Mióta Pascal hazajött, a neuvillei polgármester szokatlanul izgatott volt. Megváltoztatta szokásait, megállította az embereket az utcán, hogy beszélgessen velök s ki nem fogott annak

az örömnök az elbeszéléséből, amelyet neki fia hazajövele szerzett. A vásár-utcai ház egészen más lett. Az ablakok, melyek rendesen zárva voltak, most kinyíltak, s az egész lakás elvesztette titokzatos gyanús színezetét. Az arra menők egy-egy pillantást is vethettek a lakás belsejébe. De mi több: Carvajan esténként vendéglátásra adta magát. Jöhetett, akinek tetszett. Volt téa és sütemény, amennyi csak kellett.

— Nem akarom, hogy fiam unatkozzék a házámban, — mondá azoknak, akik némi csodálkozást árultak el. Olyan vén medvének, amilyen én vagyok, elég kellemes volt a ház úgy is; de az ő kedvéért föl kell egy kicsit vidítani. Hölgytársaságot akarok tehát . . . Hja, Pascal harminc éves már, házasodásra kell gondolnia . . .

Fia megházasításának a gondolata egyszerre lepte meg. Folyvást erről szeretett beszélni. S hozzá is látott a megvalósításához. Szokatlanul nyájas volt Leglorieuxékhoz, a szomszédbeli gazdag molnárékhoz. S Leglorieuxné asszonyom és leánya csakugyan híztak az örömtől, mikor ebédre hívták meg őket a polgármester úrhoz. Felültek a roueni vonatra s két óra hosszat töltötték Siméon kisasszonynál, a beauvoisine-utcai szabónőnél, akinek a városban a legelső divatterme volt.

Leglorieux „kisasszony“ magas, szép, húsz éves leány volt, tökéletes példánya a normandiai fajnak, fehérbőrű, pompás haju, nagylábu, vastkos kezű. Egyes leány volt. Fleury, ki meglehetősen ismerte a környéken mindenkinek a vagoynát, ezt mondogatta: — Takaros vagyon néz rá.

Leglorieuxné asszonyom, aki csak úgy reszketett a szép remények miatt, azonnal kitárta szívét leánya előtt:

— Kedves Feliciám, — mondá neki, — itt

alighanem házasság van készülöben . . . Most történik először, hogy Carvajan hölgyeket is hív meg . . . Eddig mindig csak férfiak jártak hozzá. Óh, Felicia, gondold meg csak! . . . Milliomos ember . . . A fiú pedig olyan csinos! . . . Azt mondják, hogy ritkítja a párját mint ügyvéd . . . Bonnet uramnál jóval több . . . Ha Rouenban telepednék meg, kamara-elnök lehet belőle . . . S te a prefektusnál ebédelnél!

Felicia kisasszony nem felelt, de a szeme megnedvededett s mind a két orcája kivörösödött.

Pascal pedig, mihelyt atyja egy pillanatnyi szabadságot engedett neki, Clairefont felé vette útját. Meghúzódott a sövények mögött, leült a virágzó lucernába, amely meleg volt még a nap végső sugaraitól s várakozott. De a bájos leány nem volt látható.

Elmerészkedett a kastély kapuja közelébe is. A nagy skót agár, amely tunyán heverészett a fák alatt, amelynek tövében lyukat vájt magának, hogy hűsebbet érezzen, fölállott, kinyújtotta hosszú, hegyes orrát s mérgeseket vakkantott. A fiatalember a park kerítésfalához lapult, nehogy meglássák, s a csöndben az Antoinette zengzetes hangját hallotta, aki így szólt:

— Csitt, Fox! Valami koldus lehet . . . Hát te már megugatod a szegény embereket is?

S a Saint Maurice kisasszony nyers hangja hozzátev:

— Akkor nemsokára minket is megugat!

E szavak súlyosan nehezedtek a fiatalember szívére. Sokkal jobban elválasztották őt Antoinettétől, mint akár a távolság, akár a köfal. Hiszen romlásukat az ő apja okozza!

Lassu léptekkel távozott, s mély elszomorodottsággal tért haza.

Csak egy hete, hogy hazajött, de Carvajan

azonnal észrevette rajta a változást. Előbb szó nélkül vizsgálgatta, azután így szólt:

— Mi lelt? Nem tetszik itt valaki vagy valami? Teszünk róla, fiam. Azt akarom, hogy meg légy elégedve...

Pascal ránézett atyjára. Őszintének látta. Ezt mondá magában:

— Öregségére emberségesebb lett. Hátha csakugyan sokat megtenne a kedvemért?

Eszébe jutott, hogy föl kellene használnia apja pillanatnyi jókedvét s megvallani neki mindent. Talán még van idő elhárítani a Clairefont-család fejéről a csapást. Hátha az oly sokáig idegen földön járt fiú hazatérése jeladás lenne a szerencsés kibékülésre?

— Apám, — kezdé, — amióta hazajöttem, nem győzöm csodálni, mennyire megváltozott itt-hon minden... Ön első embere lett a városnak... Valóban előkelő állást foglal el s föl tudom fogni, hogy ez még nem minden, amire számot tarthat.

Carvajan igenlően bólintott. Barna képén néma mosoly vonult el.

— Egy fekete pontot azonban mégis látok az égen, s ez az az ellenséges viszony, amelyben a Clairefont-családdal él... Hiszi-e, hogy összefér méltóságával, még hosszabbra nyújtani e harcot, amely fölzavarja a vidéket, mert hiszen azok, akik nem ön mellett vannak, az ő pártjukhoz állanak... Valóságos meghasonlást tart ön így fönn...

Carvajan leeresztette fejét, amikor vonakodott valamiről magyarázatot adni, s némi gúnyval mondta:

— Most már nem fog sokáig tartani...

Pascalt nem lehetett e kétértelműséggel megfogni. Nagyon is jól tudta, hogy az ilyen felelet mit ér.

— Valóban mindenütt azt hallom emlegetni, hogy Honoré marquis valamennyi segédforrását kimerítette már s éppen ez bátorít föl arra, hogy ilyen nyíltan szóljak, ámbár jól tudom, hogy a tárgy önnek nem kellemes... Azok az emberek számos ügyetlenség, különcködés, hóbort vagy egyéb okok következtében teljesen tönkre jutottak... Nos hát apám, mi egyebet kíván még neki azért, amit ellene vétettek?

Carvaján arca rettenetesen derült kifejezést öltött. Bólintgatott fejével s fölvetve sárga szemeit, amelyekből gyűlölet sugárzott, kicsinylő szánakozással mondá:

— Gyermekek, nem tudod miről beszélsz!

E pár szóban annyi keserűség és mély gúny rejlett, az a hang annyira kifejezte az olthatatlan bosszúszomjat, hogy Pascal megdermedt tőle. De még nem vallotta magát legyőzöttnek, hanem megújította az ostromot.

— Az mindenesetre kétségbevonhatatlan, hogy Clairefont marquis e pillanatban nagyon is gyöngé ellenfél az olyan harcosnak, amilyen ön.

— Hohó, — mondá Carvaján gúnyosan, — az ellenséget sohasem kell kicsinyelni... Ha a marquis harminc év óta minden este elmondta volna ezt magában imádság helyett, ma talán nem volna ott, ahol van...

— De már öreg...

— Annyi idős, mint én!

— Nők vannak mellette, akik kiméletre érdemesek...

E szavak hallatára Carvaján felszökött, éles pillantást vetett fiára és érces hangon, igazi hangján, amely megreszketteté Pascal idegeit, mondá:

— Nők? Ki mondta azt neked? Talán csak nem láttad őket? Gyönyörűen vagyunk, ha ez a

népség is belekotnyeleskedik a dolgunkba! Nők! Ki szólott neked ezekről a nőkről? Találkoztál volna velük? Folyvást künn szaladgálsz, amióta hazajöttél, azok meg az utakon szoktak barangolni, mint afféle kalandornők... Ah, talán beszéltek is veled! Szikrát sem szégyenlősek... No meg, a Carvajan fiú... Szép kilátás!

S Carvajan gúnyosan kacagott.

— Apám, — mondá Pascal, — kérem...

— Ugyan hagyd el! Azt gondolod, nem ismerem őket? Amint ma áll a dolguk, pénzért mindenre képesek... De csak kötve kell nekik hinni; ravasz fehérszemélyek, kivált a fiatalabbik azzal a szende ábrázatjával... meg a lovaskapitányával, aki sehogy sem akarja elvenni! Hej, fiacskám, csunya nép az... Ne foglalkozzál velük. Befonnak... Az öreg Carvajan is nagynehzen bírt velük! Ha félsz a nagy robajtól, amit annak a rozzant, kidőlt-bedőlt, szúrágta ódon viskónak, amelyet a Clairefontok házának neveznek, az összeomlása okozni fog, eredj el egy fordulóra Párisba. Fiatal vagy, mulass... De jegyezd meg magadnak, az apád tekejátékába bele ne kalamolj... Szeretlek fiam, de nem kezeskedem róla, hogy bokán nem üt a golyó... Egyébiránt, — tévé hozzá színlelt jóakarattal, — fölösleges a te egész érzelgősséged... A marquis mellett nemcsak nők vannak ám... Van ott egy huszonnyolcéves szál legény, aki olyan erős, mint a bika, de aki mostanáig csak bolond dolgokra használta erejét... Hanem ha dolgozni akar, jussa van hozzá... Mi ketten megmondhatnók neki, hogyan kell dolgozni... Hát ki gátolja azt a szép urfit abban, hogy helyreállítsa az ősi vagyont? Talán balul is ítéljük meg mi azt a fiút! Ki tudja, nem ért-e egyébhez is, mint lovászokat agyonverni, vadorzókat elkinozni, meg pálinkát

inni? ... Örölnék, ha titkos képességek lappang-
nának benne s egy szép reggel bebizonyítaná,
hogy neki is lehet valami hasznát venni . . .

Carvaján megállott egy pillanatra, arckife-
jezése sötét, fenyegető lett s karjával kés mód-
jára szelve át a levegőt, hozzátette:

— De ha ő is csak olyan, mint a többi,
henye és kártékony . . . akkor buknia kell és el-
tűnnie. A mi mai társadalmi szervezetünkben a
mihasznáknak és romlottaknak nincs helyük.

Pascal e kemény visszautasítás után más
gondolatokra akarta terelni apját s könnyed mo-
dort öltött. Ő végre is csak túlságos lelkiisme-
retességből mondta azt, amit mondott, a Claire-
font-család teljesen közömbös előtte. Nem ismeri
azokat az embereket s nem is kívánja őket is-
merni. Carvaján csak hagyta, hadd beszéljen, de
nem szólt. Föltette magában, hogy rá vigyáztat
valamelyik hívével, aki ért a bokrokban való le-
selkedéshez. De Pascal ilyenformán okoskodott
s elhatározta, hogy egy darabig nem jár Claire-
font tájékára.

Igy álltak egymással szemben, alattomban
lesve egymás mozdulatait, mint két ellenség,
máris meghasonolva, egymásban kételkedve. Car-
vaján attól tartott, hogy még egyszer küzdenie
kell az ellen, amit fiában kényeskedésnek neve-
zett, Pascal pedig egy pillanat alatt minden ábr-
ándját elvesztette, midőn elszorult szívvel ismét
maga előtt látta azt a zsarnokot, aki egyszer már
távozni kényszerítette a szülői házból.

A kétség egyébiránt nem tartott sokáig s
a véletlen földerítette a helyzetet. Az ebéd,
amelyre a polgármester Neuville előkelőségeit
meghívta, hogy vele együtt ünnepeljék meg a
tékozló fiu hazatértét, nagy fénnel tartódott
meg. A fősvényen senki sem tesz túl, amikor ki-

vételes költekezésről van szó. A fogások összeállítására bámulatot gerjesztett e vidéken, ahol a nagyobb lakomák négy óra hosszat tartanak s akármiféle lakodalommal is versenyezhetnek.

Az al-prefektus is jelen volt. Nem merte el nem fogadni a meghívást. A szolgálatot Rouenből hozatott pincérek teljesítették, akiknek úri tartása annyira hatott az idősb Dumontierre, Carvajan sógorára, hogy bármily dühösen lökdöste is oldalba a felesége, nem állhatta meg, hogy azt ne mondja, valahányszor a tányérját kicserélték:

— Köszönöm, uram . . .

Az ebéd, amely az ez alkalomra kiürített sötét ebédlőben (huszonketten ültek az asztalnál) hidegen kezdődött, lassankint megélénkült s midőn utóbb a pecsenyénél töltögetni kezdték a burgundi borokat, a nyelvek föloldódtak s a társalgás zajos lett.

Fleury, akit a ház fiától csak Leglorieux kisasszony választott el, csillogtatni akarta a fiatal embert s Amerikára iparkodott terelni a beszélgetést. De amaz makacsul szegült ellene minden kísérletnek.

Pascal hallgatagon, elmerülve ült ott, mintegy eltökélve arra, hogy nem vegyül a társalgásba, s borús arcot mutatott apja vendégeinek. Irtózott a környezettől, amelyben volt. Rosszul érezte magát tőle. Az a kilátás, hogy ezek közt az emberek közt kell élnie, akiknek modora, beszéde gondolkozása annyira bántotta, rettenetesnek tűnt föl előtte.

Leglorieuxné asszonyom bizalmas és részletes közléseket tett Carvajannak leánya erényei és vagyona felől, amelyet két nagybátyjától örökölni fog, akik Bray vidékén dúsgazdag bérlők.

— Igen, polgármester úr, elmondhatom,

hogy Felicia kitűnő párti lesz, még pedig olyan, amilyen az egész környéken nem akad több. Hála Istennek, én meg az apja jó egészségben vagyunk még. De azért háromszázezer frank lesz a hozománya, amikor férjhez megy. Ugy ám! Hiszen tudja, hogy nevezik Neuvilleben? Örökségváró kisasszony! Mert van is ám mire várnia, a mienken kívül is, mert azt csak nagysokára fogja megkapni, úgy reméljük!

S nevetni kezdett, mialatt dugóhúzóvá csavart fekete tincsei csak úgy táncoltak kétfelől az arcán. Carvajan nyugodt arccal hallgatta.

Pascalnak, aki odafigyelt, eszébe jutott, hogy összehasonlítsa a leányt az anyjával. S bámulva vette észre, hogy húsz évvel ezelőtt az anyának ugyanolyan természetnek, színének, vonásainak kellett lenni, mint a leánynak most. Maga előtt látta most az anyát olyannak, amilyen volt, a leányt pedig olyannak, amilyen negyvenéves korában lesz, elhízva, vörhenyedve, szétlágylva, elbutulva a falusi élet zsíros, nehézkes lomhasága által. S neki ilyen nőt szánnak!

Higgadtan okoskodott. Mi csodálatos van ebben? Nem rendes dolog ez, s remélhet-e más házasságot? Ez a leány nem az ő rendjéből, vidékéről való-e, s keresve is találhat-e jobbat? Mint meggazdagodott parasztnak a fia talán csak nem számíthat valami főúri házasságra? S képzelődésétől elragadva, nem magasabbra emelte-e szemét, semmint szabad lett volna? Megfeledkezett egész környezetéről, nem hallotta a körülte folyó beszélgetés és kacaj zaját, nem ügyelt a vendégek folyvást nagyobb hevülésére; azt képzelte, hogy egyedül van egy csöndes, árnyas kertben. Szeme előtt egy bájos leány szelid, elmosódott alakja lebbent el, lenge, álomszerű ködbe burkoltan...

Ez volt az, akit szeretett, az egyetlen. Kész-

nek érezte magát mindenre, csakhogy elnyerhesse. Semmi sem fogja kifárasztani türelmét, ellankasztani bátorságát. Le fog győzni minden ellentállást lefegyverezni minden gyűlöletet s boldog lesz!

Zajos általános fölkiáltás ragadta ki merengéséből. A vendégek mindnyájan fölálltak s poharaikat összeütve, az ő szerencsés visszajöttére ittak. Leglorieuxné, hajtincseit rázva, diadalmas pillantást vetett Carvajanra, mintha azt mondaná:

— Ön hazahozta. Mi meg majd itthon tartjuk! . . .

Fleury mondott felköszöntőt Carvajanra, igen kevésbé leplezett célzásokat téve a Clairefont és Carvajan közt folyó harcra, s utalva arra az általános jólétre, amelyet e harc kimenetele az egész vidékre árasztani fog.

Carvajan komoly arccal, kenetesen felelt. Szerényen szabódott a nagy megtiszteléstől, amellyel elhalmozták, midőn az ő gyöngye kezdeményezésének tulajdonítják azt a nagybecsű hasznót, amellyel a jövő kecsegtet. Voltak hasznos munkatársai . . . S mialatt ezt mondá, szemével Dumontiernek kedveskedett és Tondeurnek hizelgett . . . Egyébiránt örömét nyilvánítja hogy fáradozásai általános méltánylással találkoztak, mert a cél, amely mindenkor szeme előtt lebegett, csakis azoknak az érdeme volt, akiket e pillanatban maga körül lát.

Pascal megundorodott. Visszagondolt a szabad, független, nyílt életre, amelyet pár héttel ezelőtt folytatott. Ismét megnyíltak előtte Amerika tágas rónái, mintha visszahívnák csendes, zöld magányukba. Údító pihenés érzete fogta el kedves nyugalmaival. Ugy érezte, mintha a savannák illatos szele legyintené meg homlokát s

csöndesítené le gondolatai viharát... Miért jött ő haza? Mit csinál ő ebben a posványban?

Ujra fölélédt benne a régi idők ereje, amidőn a világ minden kincseért sem fogadta volna el egy aljasságnak a bűnrészességét. Hirtelen lelkesülés dagasztá szívét, érezte, hogy ura lelki ismeretének, hogy fölötte áll mindazoknak, akik körölte vannak, s nem esik bele abba az alávalóságba, amelybe ezek magukkal szeretnék rántani. Megfogadta, hogy elhagy mindent: családot, ott-hont, hazát, s ábrándjaival együtt eltemetkezik azokon a tájakon, ahonnan nincs visszatérés. A jövő sötét örvényként tűnt föl előtte. S habozás, gyöngeség nélkül határozta el magát, hogy beletemeti életét.

Fölálltak az asztaltól. Carvaján szobája, ez a kínzókamara, amelynek falai közt annyi sóhaj és nyögés hangzott el, fényesen ki volt világítva.

Pascal egy szögletben ülve, szórakozottan hallgatta, hogy mit mondogat neki Dumontier nagybátyja. Az ablak nyitva volt s rajta apró éji lepkék repültek be s szállongtak aztán a gyertyák körül, amelyeknek lángjain elégették szárnyukat. Ezeket nézegetve, Pascal azt mondá magában, hogy így járt a szegény marquis is, s most már nincs annyi ereje, hogy elmeneküljön az emésztő tűz közeléből. Egyszerre csak a Clairefont név ütötte meg fülét. Az ablakmélyedésben a zongora mellett apját pillantotta meg, aki Malézeauval beszélgetett.

— Jól tudja, Carvaján úr, — mondá a jegyző, — hogy nem olyan ember vagyok, aki könnyelműen ad másoknak tanácsot... De ne bánják szigoruan Clairefont marquis-val, engedjen neki egy kis könnyebbséget.

— Mit ért ez alatt? — kérde a tőzsér.

— Ne szögezze mellére a pisztolyt, Carvaján úr, mint már egy év óta teszi. Engedje magához térni, vagyis más szóval: engedjen neki időt.

— Hát tehetem én azt? Nem én adtam a kölcsönt. Én csak forgató vagyok. S ha nagylelkűséget gyakorolok a marquisval szemben, magamnak okozok kárt. Elveszíthetem a . . .

— Ön nem gondolhatja ezt!

— Pedig mindig erre kell gondolni.

— De ki tudja, vajjon a marquis, ha egy kis időt nyerhet, nem lenne-e képes adóssága egy részét törleszteni? . . .

Carvaján, aki a párbeszéd kezdete óta hideg és mogorva volt, most egyszerre mosolygó, nyájas arcot öltött. Karonfogta Malézeaut, bizalmasan támaszkodott rá s kedveskedő tekintettel mondá:

— Ujságot tud talán? Ugyan mondja el! A báró talán elhatározta magát végre a házasságra? . . . Visszatér a víz a malomkerékre?

Malézeau már megbánta, hogy fölébresztette Carvaján figyelmét. Érezte, hogy nagyon messzire ment s vissza akart vonulni. De Carvaján nem az az ember volt, aki könnyedén tágít. Hizelgően s egyúttal parancsolóan folytató:

— Eh, Malézeau, legyen hát őszinte . . . A marquis talán megismertette önnel legújabb tálmányát? Talán meg is mutatta azt a híres körkemencét?

— Honnan tudja, hogy . . .

— Ej, hát nem a hivatásommal jár-e, hogy mindent tudjak? — kiáltott föl Carvaján türelmetlenül. — Hiszen már hat hét óta bosszantják a fülemet ezzel a históriával. Azt mondják, hogy meglepő valami, hogy a marquis új rendszerű rostélyok segítségével nedves szalmával is fűtheti

a kemencét s rendkívüli hőfokot idézhet elő...
Igaz ez?

A jegyző nagy zavarodottságában nem bírt szólni. Carvajan megrázta s szikrázó szemmel, dühös hangon mondá:

— Ej, ugyan feleljen nyiltan! A hallgatás épp oly vallomás, mint a beszéd! Látta a készüléket? Bizonyos a dolog? Egy mérnök, akit megkérdeztem, azt mondja, hogy bizonyos iparágakra nézve bámulatos előnnyel járna egy ily találmány...

Carvajan annyira föl volt hevülve, a rendesen annyi önuralommal bíró ember oly természetes kíváncsiságot és mohó vágyat árult el, hogy Malézeau azt remélte, fölhasználhatja a kedvező alkalmat a marquis érdekében. Talán ha értésére adja, hogy a marquis találmányának jelentékeny eredménye lehet, ezzel megfélemlítheti a tőzsért s hajlandóbbá teszi az alkudozásra. Aranyfoglatu pápaszeme fölött élénken pislogott rá sanda szemeivel, s kiszámított lassúsággal mondá:

— Valóban láttam a kérdéses kemencét... Igen érdekes... A marquis elég kegyes volt előttem belegyujtani.

— Nagyszabásu a minta? Amolyan játékszer-e csak, vagy pedig meg lehet bízni a vele tett kísérletekben?

— A minta igen derék munka s a marquis már használja is laboratóriumában... Meg vagyok róla győződve, hogy nagyban épp olyan jól fog működni, mint kicsinyben... Látja, kedves Carvajan úr, én azt hiszem, hogy Clairefont marquis rövid idő alatt kivergődik a bajból... És mondhatom önnek, Carvajan úr, hogy kitűnő ember, s az, aki vele tart, többet nyerhet, mint aki ellene van.

— Lám, lám! — mondá Carvajan, nagyot

fujva. — Valóban olyan kitűnő ember az a derék marquis? Na, ennek örülök . . . Ha már annyi szép találománya van, találja föl hát végre azt, ami nekem legjobban tetszenék: a pénzt, amivel adósom s amit meg szeretnék már kapni . . . Furcsa ember ön, Malézeau, hallja-e, hogy nekem egész hidegvérrel ilyen butaságokat beszél... Hogy ő kitűnő ember! . . . No hát, én mondom önnek, — s jól tudja, hogy nem szoktam hiába fenyegetőzni, — hogy ha az a kitűnő ember ennek a hónapnak a végén, vagyis három nappal Szent-Firmin után fizetni nem tud, kibecsültetem nemes családjával együtt a nemesi kastélyából . . . És ez olyan igaz, amilyen igaz, hogy Carvajan a nevem . . .

Mialatt beszélt, még jobban feltűzelte magát, s napégette arca fakóvá lett, szeme lángolt a gyűlölettől, keze reszketett. Megállt egy pillanatra, végignézett a jegyzőn s gúnyoros hangon mondá:

— Ha az új kemence valóban olyan csoda, Malézeau uram, akkor én fogom alkalmazni . . . S legyen róla meggyőződve, hogy jobb hasznát fogom venni, mint az ön vén utópista marquisja.

A jegyző szólni akart, hogy még egy végső kísérletet tegyen védence érdekében, de Carvajan metsző hangon mondá:

— Elég! . . . E hónap végéig — sem előbb, sem utóbb. Megmondhatja neki . . . És eszében tartsa . . . mert én el nem felejttem!

Arcához emelé ujját s keserű mosollyal mutatott egy vékony fehér vonalat, amely bőre barnaságát átszelte — e folyvást látható nyomát annak az ostorcsapásnak, amelyet harminc évvel ezelőtt kapott Szent-Firmin éjszakáján. S anélkül, hogy egy szót is mondott volna többet, ott hagyta a jegyzőt, áthaladt vendégeinek csoport-

ján s az alprefektushoz csatlakozott, aki az útmesterrel közigazgatási ügyekről beszélgetett.

Pascal pedig, gondolatainak ziláltságában egymás ellenében mérlegelve atya és marquis sérelmeit, nagy szívszorulással egyenlőknek találta azokat. Igen, Clairefont marquis nagy igazságtalanságot követett el, s a Carvajan bosszúja jogos. Az örvény, amely e két ember közt tátong, áthidalhatatlan. Soha emberi akaraterő nem lesz képes azt betemetni. És a gyermekek, akik ártatlannak és egymást szerethetnék, áldozatai ennek a kérlelhetetlen gyűlölségnek s kétségbeesésre vannak kárhoztatva . . . Irtózott a zajtól, amely körülvette. Észrevétlenül suhant ki a házból az utcára, amely ismét csendes lett. A levegő nyugodt, enyhe volt. A tiszta égen a csillagok ragyogtak.

Pascal leült egy kőpadra a szökőkút mellett, amelynek vize halkan locsogott; csönd volt mindenütt s az alvó város e magányában — multjában csak szomorúságot látva, jövőjében csak bánatot várva, atyja miatt pirulva, s föltéve magában, hogy kitörli szívéből Antoinette emlékét — Pascal kétségbeesetten ejté fejét tenyerébe s keservesen sírt.

A neuvillei búcsu ez évben kiválóan fényes volt. Az aratás bőnek ígérkezett, a fák ágait lehúzta a gyümölcs, a tavaszi esőzés zamatoszá, kövérré tette a szénát. A baromvásár nagyon élénk volt s az üszők egyremásra huszonöt frankon keltek. Vidámság szele csapott át a városon és szokatlan elevenség hozta mozgásba nehézkes, suton gunnyasztó lakosait. Az utcák népesek, a boltok, fogadók látogatottak voltak.

A városháza környékén a tűzoltó-csapat foglalt állást díszöltözetben, s az iskola nagytermében, amely háromszínű lobogókkal volt földíszítve, a díjakat osztották ki a megtartott gyü-

mölcészeti nagygyűlés végeztével. Carvajan nagy tapssal fogadott beszédet olvasott föl, s az ünnepélyesség a városi zenekar hangjai mellett ért véget. Vezényszó hangzott el, a tűzoltók sorba álltak s a kürtös megfujta az indulót, mialatt a hatósági személyek elvonultak. A menet lassankint bontakozott ki. A tagbaszakadt földesgazdák meg-megálltak, hogy ismerősüket bevárják, s apró csoportok álldogáltak a téren.

Az alprefektus, Carvajannal a Vásár-utca szögletére érve, így szólt hozzá:

— Ott lesz estére a népünnep, polgármester úr?

— Mindenesetre, prefektus úr. Először, mert kötelességem, aztán meg Neuvilleben ősi szokás, legalább egy órát tölteni a bálban...

Carvajannak a homloka elsötétedett, mialatt ezt mondá. Kaján gondolatok támadtak föl benne emlékeivel. Szent-Firmin napja minden évben megújította bosszúvágyát, mert ő nem azok közé tartozott, akik megbocsátanak. De ha akarta volna, sem lehetett elfelednie a bántalmat, amelyet szenvedett. Akarata ellenére is folyvást a szeme elé tárult. Ez a népünnep, amely ifjúsága óta mindig ugyanaz volt, ez a mozgalmasság, ez a zene, ez a zshivaj mindaz, ami akkor a sértés külső körülményeit képezte, megújította azt s föltépte a régi sebet.

— Akkor hát én is elmegyek, — mondá az alprefektus, — ha tudniillik ön úgy véli, hogy ez hasznos...

— Egy óra alatt többet használ ott a jelölt-ségének, mint háromheti körutazással. Együtt találja ott a kerület összes nagyfejuit feleségeikkel, leányaikkal. Két-három bókkal, amit a nőknek mond, több hatást tesz, mint akármilyen hosszú beszéddel, amit a férjek és apák előtt tar-

tana... És dédelgesse, prefektus úr, a tűzoltókat... Nagy befolyásuk van. Nem is tudhatja az ember, mit nem ér el a tűzoltók által!...

Hátrafordult azokhoz, akik utána jöttek s a fensőbbség hangján mondá:

— Uraim, estére találkozunk a városi lakomán.

S meggyorsítva lépteit, befordult a kis utcába s háza felé tartott. Dél volt s a templom előtt elhaladva, közéje jutott a kijövő híveknek. Az asszonyok és leányok csacsogva, kaptárszerű zümmögéssel mentek hazafelé. A polgármester előtt elhaladva, lesütötték szemöket s halkabban suttoztak. A félelem érzete, amelyet Carvajan gerjesztett, még a nőkben is megvolt, pedig ezeknek nem kellett tőle tartaniok.

Mosolygott. Tetszett neki, hogy félnek tőle; hatalmának bizonyítékát látta ebben. Ismerős arcokat pillantva meg, komoly képpel emelt néhányszor kalapot s gyorsabb léptekkel ment tovább. Mikor a kút mellett elhaladt s már föl akarta emelni az ajtó kalapácsát, megállott. Mésziről az utca tulsó vége felől Pascalt látta közeledni, aki lassu léptekkel jött elő.

A fiatalember egész valója nehéz gondot, levertséget árult el. Lesütött szemmel, gondolatokba merülve lépkedett, nem törődve azzal, ami körülötte történik. Mióta Neuvillebe hazajött, barnult bőre meghalaványodott, arca soványabb lett. Carvajannak a figyelmét ez nem kerülte ki s vontatott léptekkel látva közeledni fiát, azt kérde magától, vajjon ugyanaz a fürge, izmos fiú-e ez, akit pár nappal ezelőtt megérkezni látott?

A ház előtt találkoztak. Pascal önkéntelenül összerezett, amint apját megpillantotta. Erőltette magát, hogy nyugodt arcot mutasson neki.

De vonásai nem engedelmeskedtek s ő zavarodott, borus maradt.

— A búcsuról jössz? — kérde Carvajan, figyelmesen vizsgálva fiát.

— Onnan, apám, — felelt Pascal, mintegy álomból ocsúdva föl.

— Éhes vagy?

— Nagyon...

Asztalhoz ültek. Carvajan ezt gondolá magában: „Észre sem vette, hogy Neuvilleben ma ünnep van. Most is Clairefont táján járt. A messzes por, amely cipőit borítja, a Bánya környékéről való. Minő tervet forgat az agyában? Bizalmatlan irántam, ez világos. Ahányszor kérdezem, soha egy szót sem felel, ami hazugság nem volna. Rám sem mer nézni, annyira fél attól, hogy kiolvasom szeméből a gondolatát“.

Pascal, az asztal tulsó felén ülve, lesütött szemmel szórakozottan evett. El lévén határozva arra, hogy elhagyja a vidéket, nem állhatott ellett a vágnak, hogy még egyszer bejárja a clairefonti halmot. Amint reggel látta, hogy atyja elment a polgármesteri hivatalba, ő is kiment a házból s a bánya területén átvezető ösvényen fölment a halom tetejére.

Azt gondolá magában, hogy Antoinette bizonyosan elmegy a misére s már kilenc órakor betért a falu kis templomába. Leült egy sarokba egy fapadra, amely egészen árnyékban volt s ahol lehetetlen volt ráismerni. Ott várakozott türelmesen, nézegetve az oltár díszítését, a szentképeket, a festett ablakokat, mindenütt nyomát találva a clairefonti urak kegyes nagylelkűségének. A falakon különféle fölírások, az ablaktáblákon címeres névbetük — minden ő róluk beszélt, s mintegy családi történetüket tárta föl. A gyóntatószék mellett fehér márványlapon aranybetűkkel ez a

fölírás ötlött a Pascal szemébe: „Az Úr megtartotta szeretett leányomat. Áldassék szent neve.“ S alatta ez az évszám: 1875. s ez a név: Honoré de Clairefont. Fogadalmi emlék lehetett ez, amelyet a marquis Antoinettenek súlyos betegségéből való felgyógyulásakor helyeztetett oda.

S Pascal gondolatai a templom rejtelmes homályában föllendültek, képzelődés fogta el. Úgy rémlett, mintha egy akaratnál hatalmasabb erő ragadná magával a kastélyba. Ott látta ágyán, halvány, beesett arccal, a halál révén. Ő volt az, bár még gyermek, de már igéző. Egy aggastyán, akit Pascal nem ismert, de akiben megsejtette a leány atyját, ült az ágy szélén. Ajkai mozogtak, mintha imát rebegne, s Pascal megértette, hogy lelke mélyéből kéri az Istent, mentse meg gyermekét. S mintha az isteni akarat azonnal nyilatkozott volna: Antoinettenek az arca kipirult, szemei fényesen, elevenen nyíltak meg. S rögtön át is alakult. Nem a beteg gyermeket látta maga előtt Pascal, hanem a szép, karcsu leányt, kivel a mély útban találkozott, azt, akit imádott s egyúttal rettegett, s akiért habozás nélkül adta volna oda életét.

Erőfeszítést tett, hogy elűzze ezt a látományt és visszanyerje önuralmát. Szemét arra kényszerítette, hogy valami valódi tárgyat nézzen, s tekintete ismét ráesett a fehér márványlapra és elismételte magában a fölírást, mintha hálaimát mondana Istennek, amiért Antoinettet megmentette. Avagy nem azért távolíttatott el tőle a halál, hogy ő láthassa és szerethesse? De ha szeretnie kellett, miért hogy Antoinettenek gyűlölnie kell őt? És Pascal így szólt magában: Ha az apának ez a fogadalma üdvre vált, miért ne tennék én is fogadalmat?

Fölállt s lassan fölment az elsősori székek-

hez, amelyek az oltárral szemközt voltak. Az elsőnek a közepén egy fekete fából készült térdeplő vonta magára figyelmét, amely kék bársonyvánkossal volt diszítve. Odament, bizonyos lévén abban, hogy itt Antoinette szokott ájtatoskodni. Térdet hajtott azon a helyen, ahol ő szokott térdelni, s látva, hogy a könyöklő egy kis szekrénykét képez, kinyitotta s benne egy alamizsnagyűjtő erszény mellett a leány imádságos könyvét látta meg. Reszkető kézzel vette ki. Fehér kordován-bőrbe kötött, ezüst-kapcsos kis könyv volt az. Első lapjára egy évszám s egy nap volt jegyezve: az első áldozás napja . . . egyéb semmi. A lap többi része szűzies, tiszta volt, mint az Antoinette lelke.

Pascal nem állhatott ellent a kívánságnak, hogy át ne lapozza a könyvet, azt remélve, hogy valami nyomát találja benne a leány gondolatainak. A lapokat csak szent képecskék jelezték. Egy szent Antónia képe alá ez az ajánlás volt jegyezve: „Kedves kis hugomnak. Róbert de Clairefont“.

S e gyöngéd, kegyes emlékek láttára mély elérzékenyülés fogta el Pascalt. Röstelte kíváncsiságát, mint valami rossz cselekedetet, úgy érezte, mintha rút szentségtörést követett volna el. Becsukta a könyvet s homlokát a leány reményeinek és gondolatainak e néma meghittjére hajtván, imádkozott. Lassankint visszatért szívébe az enyhület. Érezte, hogy jobban uralkodik magán, mint előbb s bátrabb a jóra. Fölállt s meglátván a kiváltságos erszényt, amelybe Antoinette nyilván alamizsnát fog ma gyűjteni a mise alatt, belecsúsztatta a maga kegyes adományát, s becsukva a széket, visszatért helyére a sötét szögletbe.

Az ájtatosságra hívó harang megszólalt, a

sekrestyés bejött, meggyújtotta a gyertyákat s a sötét hajót reszkető lángok világították meg. Nehézkes léptek csoszogtak a kőkockákon, székek dobogtak és csikorogtak a boltozat öblös üre alatt s az érkezők lassankint csoportokba tömörültek.

Kevéssel a mise kezdete előtt könnyű léptek nesze reszketteté meg Pascalt. Élénken fordult az ajtó felé s azon elszorult szívvel látta belépni Antoinettet Saint-Maurice kisasszonnyal, egy magas termetű, katonás viseletű fiatalember kíséretében, akiben aggódva sejté meg Croix-Mesnil bárót. Szeme elhomályosult, a festett ablakok mintha lángot vetettek volna, füle zúgott. Úgy érezte, mintha inogna vele az egész templom. Nagy erőfeszítést tett s azután ismét tisztán látott és hallott. A pap már az oltár előtt volt és zsolozsmájának mormolása fülébe hatott Pascalnak. A két nő és kísérőjük eltűnt a sokaságban.

Pascal fölállt s egy pillérhez támaszkodva, kereste szemével Antoinettet. Meg is látta, megszűröl, lehajtott fővel, magába szálltan ülni nagynénje és jegyese közt. Az annyi rajongással szőtt ábrándnak tehát ez a valóság felel meg: ott látta Antoinettet amaz ember mellett, akit úgy emlegettek, mint jövődöbeli férjét. Mindaz az izgalom, csel, remény, aggódás, aminek oly szenvedéllyel engedte magát át, tehát csak őt zavarta föl. Annak, akire gondolt, sejtelve sincs mind ezekről. Épp oly nyugodtan és hidegen, mint a vele való találkozás előtt, folytatja életét, nem is gyanítva a vihart, amelyet támasztott.

S Pascal égő fejjel, dobogó szívvel, keserűen gondolá el, hogy semmit sem tehet védelmére, sem arra, hogy megszerettesse magát vele. Ha védelmére kél, kiteszi magát apja rettenetes haragjának; ha szereti, csak megvetést várhat tőle. Veszedelem mindenkép, fájdalom min-

denült — s a borús égen még az a kicsiny kéklő pontocska sem látszott, amelyet a szerelmesek mindig látnak s amely nekik vigasztalást, bátorítást nyújt. Keserűen kérde magától, hogy mit csinál ő itt. S bizonyos lévén abban, hogy ábrándjai semmivé foszoltak, visszatért lelki ereje. Fölállt s kiment a templomból, anélkül, hogy csak hátra is nézett volna és azon az úton, amelyen jött, visszatért a városba.

Ez volt a szerencsés séta, amelyről hazajött, amikor apjával összetalálkozott.

Már korán reggel fölébresztették Clairefont lakóit a hagyományos mozsárlövések, amelyek az ünnep kezdetét jelezték. A kastély homlokzatán egy ablak nyílt meg s Antoinette fehér pongyolában s dús fürtökben vállára omló hajjal nézett ki rajta.

Komolyan, merengve könyökölt az ablakban. Kissé halvány arca, kivörösödött szeme álmatlan éjszaka gondjairól tettek tanuságot. S ezek a gondok nappalra sem szüntek meg, mert a leány mozdulatlanul nézett maga elé, érzéketlen maradvá a szép nyári reggel bájai iránt.

Gondolkozott. Igéző homlokát mély redő szelte át s a semmiségbe meredő tekintete bágyadt, könnyekre hajló volt. Fájdalmas merengéséből szobája ajtajának benyílása ébreszté föl. Hátrafordult és Izabella nénit ismervén föl, mélabús arcát mosoly deríté föl.

A vén kisasszony, nagy világos kreton pongyolába öltözve, fölborzolt szürke hajával, már most reggel is vörös arccal, amelynek rezességet a bőven rápamacsolt rizspor csak helyenkint takarhatta el, titokzatos képpel lépett be s unokahugához odamenve, két csattanós csókot nyomott arcára. Azután két kezét hátratéve, férfias tartásba támaszkodva a kandallóhoz, elkezdé:

— Hallottam az ablakod nyílását s ide siettem . . . Borzasztó éjszakám volt . . . Folyvást lidérc ült a mellemen. Nem tudom, hisz-e te az álmokban . . . én hiszek . . . Anyám csodálatosan tudta őket magyarázni s mindig beteljesült, amit mondott. Én pedig most vörös kakassal álmodtam . . . az rosszat vagy halált jelent . . . Álmomban egy roppant nagy vörös kakast láttam: a feje olyan volt, mint azé a gaz Carvajáné, kukorikolt s csapkodott a szárnyával . . . Fölrezzentem álmomból . . . csupa veríték voltam . . . Még most is reszketek bele, szinte „krézusba“ estem tőle.

Izabella néni akkorát és olyan zajosat lélegzett, mint egy fujtató s azután tovább beszélt:

— Tudod, hogy milyen helyzetben vagyunk mi itt. Tegnap délután meghagyás érkezett, hogy fizessünk százhatvanezer frankot, meg nem tudom mennyi centimet. Természetesen eldugtam az írást . . . említeni sem akartam az édesapádnak . . . De valamit mégis csak ki kell gondolni, mert ez az állapot nem tarthat így tovább . . . Különben is a „végét járjuk“ már, vigyen el engem az ördög, ha tudom, hogyan fizetünk a lejárat napján . . . Százhatvanezer frankot nem találni az árok szélén, biz én kimondom, hogy egy árva fillérem sincs hozzá . . . Nincs egyebem, mint Saint-Maurice . . . Kicsi ház, amelyben valahogy el lehet lakni s mellé kétezerötszáz frank évi jövedelem . . . Szóval egy házfödél a fejetek fölé a nyomoruság napjaira, amelyek nincsenek már messze, meg egy darabka kenyér, hogy éhen ne haljatok . . . Erről, lásd kicsim, akkor sem mondanék le, ha bárd alá tennék a nyakamat . . . mert utolsó „kútforrás“ most, hogy apád olyan siralmasan elpocsékolta és elvesztett mindent.

Antoinette könyörgő mozdulatot tett s leült

nagynénje mellé, gondtól sápadt arcát mutatva neki.

— Néni, kérem, ne vádolja apámat... A mit tett, azt jó szándékkal tette. Agyrémeket kerget, balga reményeknek adta magát, de csak egy célja volt: hogy minket gazdaggá tegyen és fényűzésünket gyarapítsa... Neki magának — hiszen tudhatja — nincsenek szükségletei s a kis Saint-Maurice-kastély palotának fog neki tet-szeni, ha mindnyájan mellette vagyunk...

— Ejh, tudom én, hogy aranyból van a szíve... De azzal — fájdalom — nem fizetheti az adósságot!... És hitelezőink, akik zaklatnak, nem engednek haladékot. Malézeau beszélt Car-vajannal és oly keménynek és hajthatatlannak találta, amilyen mindig... Mindenre el kell ké-szülve lennünk! Édes leányom, ez a helyzet bor-zasztó... Ha a hét végeig nem találunk módot arra, hogy időt nyerhessünk, „bottal üthetjük a nyomát“... Itt fogjuk látni a végrehajtót a kas-tély dísztermében s bennünket kitesznek őseink hajlékából... Mit szól majd ehhez Croix-Mesnil báró?

— Ő miatta nem aggódom én, néni, — mondá Antoinette mosolyogva. — Ismerem... Épp olyan szívesen venne el szegényül, mint gazdagon... S ha szeretném...

— Hát nem szereted? — kiáltott föl Saint-Maurice kisasszony harsány hangon. — Hogy-hogy, hiszen már innen-onnan két éve, hogy ud-varol...

— Kedves fiatalembernek találom, — vi-szonzá a leány szelid bánatossággal, — de nem az az ember, akit férjül választhatunk akkor, mikor egész boldogságunkat csak annak a gyön-gédsége képezheti, aki mellett élni rendelteté-sünk. Jól tudja ön s egyszer maga is mondta ne-

kem: a báró kimért magaviseletü s kissé hideg természetü, képes minden gyöngédségre és nemes érzésre... De sohasem lesz meg benne a kiváló szellemek tevékeny ereje és a szenvedélyes lelkek hő odaadása... Nőül menni hozzá, hogy ő is belerántassék romlásunkba, tudva azt, hogy nincs benne ahhoz való erő, hogy legyőzze azokat a nehézségeket, amelyek bennünket környeznek... nem, édes néni, ez nem volna sem nemes, nem hozzám méltó cselekedet... s nem szabad megtennem. Elhatározásom már régóta megállapodott s csak a kellő alkalmat várom, hogy azt Croix-Mesnil báróval közöljem... Ne féljen, lovagias férfi ő, meg fogja érteni okaimat és barátunk marad... Ami pedig apámat illeti, neki legjobb nem is szólni. Kivált ma. Hadd muljék el az ünnep. Holnap, ha alkalom lesz rá, családi tanácsot tartunk...

— Reméljük, hogy a helyzetet semmi kellemetlenség nem fogja még súlyosabbá tenni, — mondá Saint-Maurice néni. — Rossz sejtelmeim vannak... És ezek ritkán csaltak meg.

Antoinette lassan csóváltgatta fejét s gondolkozott.

— Könyörögni fogunk az Istenhez, hogy kiméljen meg bennünket még nagyobb szomorúságtól. Lehetetlen, hogy végkép le akarna bennünket sújtani... De ha mégis az a rendelése...

— Akkor reméljük, hogy csak magamat fog sújtani, — kiáltott föl a vén leány, olyan hő odaadással, hogy arca lángbaborult, — s hogy ti, édes gyermekeim, meg lesztek kimélve.

Az ablakon betóduló légáram harangszót hozott a távolból.

— Elsőt harangoznak már, — kiáltott föl Izabella néni, s én még hozzá sem fogtam a fé-

sülködéshez . . . Szaladok . . . mindjárt készen leszek.

S két lépéssel az ajtóhoz érve úgy rohant el, mint a forgószelel.

Izabella néni sohasem töltött sok időt a „misztifrizációval“, mint ő mondá. A kastélyból a templomig pedig csak öt percnyi volt az út. A plébános még körül sem járta segédletével a templomot, áldást osztogatva, midőn Antoinette nagynénjével és Croix-Mesnil báróval már a helyén ült és imádkozott. — Ájzatosságában nem zavarta semmi; minden a szokásos rendben ment végbe; a sekrestyés fia, aki minisztrált, tiszteletlen zajjal fújta orrát Úrfelmutatás alatt, amiért is a karban éneklő apjától dühös pillantás érte — előfutárja a későbbi nyakleveseknek.

Bihorel kisasszony, a plébános huga, aprókat koppintgatott imádságos könyvével térdepelőjére, ezzel jelezvén az iskolás gyermekeknek, hogy mikor kell fölállni, vagy leülni. A mély sóhaj, amely Pascalnak a melléből fölszakadt, amikor Croix-Mesnil bárót megpillantotta, nem jutott el Antoinette szűzi füleibe, s annak a lép-tei, aki imádta, nem keltettek visszhangot gondolataiban.

Antoinette nyugodt, mozdulatlan maradt, míg végre nagynénje, gyöngéden megérintve karját, odasúgott:

— Készülj a gyűjtésre . . .

A leány betette könyvét, kivette a széke fiókjából a bársony erszényt, kilépett a padból s a kórus felé indult. Menésközben úgy tetszett, mintha az erszény, amelyet kezében tart, nem volna üres, sőt halk ércpengés hallatszik belőle. Csodálkozva húzta szét a selyemzsinórt, s oly meglepetéssel, amely arcába szöktette a vért, látott az erszény bőrfenekén öt aranyat csillogni.

Nagy zavarodottsággal lépett az oltárhoz. Ott meghajtotta magát s elkezdte a gyűjtést. Az aprópénz egymásután hullott az erszénybe, csakhamar befödte a titokzatos aranyakat, s a leány szinte öntudatlanul járta be a padokat, gépiesen mormolva a szokásos szavakat:

„A szegényeknek adjanak“ ...

S mialatt járkált, folyvást ezen tűnődött: ki járhatott ma reggel itt a templomban s adott ilyen nagylelkű alamizsnát? Körüljáratta tekintetét, fürkészve a homályos szögleteket, azokban keresve az ismeretlen adakozót. De csak a környékbeli parasztok ismerős arcait láthatta. Pascal messze volt már, a kőfalak, amelyek ittjártának tanúi voltak, hallgattak, s a titok jól meg volt őrizve. Antoinette a mise végéig folyvást szórakozott maradt. Imádságos könyve használatlanul nyugodott kezében; nem jutott eszébe a könyörgéseket olvasni. Szemét egy nagy festett ablakra függeszté, amelyet szépapja ajándékozott a templomnak s mely Jákóbnak az angyallal való tusakodását ábrázolá. Az Izsák fia izmos karjaiba szorítá mennyei ellenfelét, aki egy szárnycsapással elmenekült tőle. A kép alá a festő gót betűkkel e mondatot jegyezte:

„Így iparkodik eget hódítani a föld szülötte.“

S Antoinettenek úgy tetszett, mintha a Jákób arca, amelyet még sohasem nézett meg figyelmesen, különös módon hasonlítana valakihez, akit ő ismer . . . Ismeri ezt az erőt kifejező, barna szakállal körített, átható nézésű arcot . . . De nevet nem tudott neki adni. Hasztalan gondolkozott, nem jutott eszébe.

A pap már elhagyta az oltárt. A hívek felálltak s a kijárási felé siettek és Antoinette még mindig mozdulatlanul elmerülve ült ott.

— Gyerünk édesem, mehetünk már, — szólt Izabella néni. — Kedves báró, várjon meg bennünket a templom előtt... Be kell számolnunk a plébánosnak.

A báró szó nélkül hajtotta meg magát s az ajtó felé indult, míg a két nő a sekrestyébe tartott. A clairefonti plébános, e tisztos, szelíd, egyszerű aggastyán, keresztelő papja volt Antoinette-nek. Huga épp most kapcsolta le róla a mise-mondó ruhát. Elibe sietett a hölgyeknek.

A plébános, midőn az átadott pénz közt az aranyat megpillantotta, mosolygott s Antoinette kezét fogva, azt mondá:

— Pazar volt. Ráismerek szívére. De ez sok, gyermekem. Inkább feddnem kellene, semmint megköszönnöm.

Antoinette elpirúlt, félre akarta fordítani arcát, de Izabella néni olyan meglepetten függeszté rá tekintetét, hogy lehetetlen volt hallgatnia.

— Nem is érdemlek köszönetet, tisztelendő úr, — mondá élénken. — A pénz nem tőlem való. Erszényemben találtam, mielőtt a gyűjtést megkezdtém.

Az Izabella néni meglepetése most már álmélkodássá lett. Elnémult egy pillanatra; azután olyat sóhajtvá, hogy nyerítésnek lehetett volna tartani, kitüzesedett arccal mondá:

— Ez már különös dolog! Hogy történhetett ez? Magam küldtem ide tegnap este Bernardot az erszénnyel, hogy tegye a fiókodba... Elég vakmerő lett volna valaki, benne kotrászni?

— De néni, — szakítá félbe Antoinette vidáman, — annyi bizonyos, hogy nem tolvaj volt, mert nem hogy elvitt volna valamit, hanem pénzt hagyott itt a szegények számára. De külön-

ben is, csakugyan kellett-e „kotorásznia“, mint ön mondja? Bernard talán egyszerűen csak a pad tetejére tette le az erszényt. Aztán meg, ugyan mi fontossága van ennek a dolognak, hogy olyan nagy zajt üt vele?

Könny csillogott a leány szemében, s hangja reszketni kezdett. Izabella néni attól félt, hogy fájdalmat okoz neki, s meg akarta nyugtatni.

— Eh, — mondá nevetve, — meglásd, hogy a báró volt. Fölkelt hajnalban s idesompolygott titokban, hogy téged az adományával megleljen.

— Jól tudja kedves néni, hogy az lehetetlen. Croix-Mesnil báró először is nem kél föl korán, aztán meg nem is tudta, hogy gyűjteni fogok.

— Idegen pedig az én tudtommal nem fordult meg a templomban, — mondá a plébános.

Hirtelen megállott, arca kiderült s kezét összeecsapva mondá:

— Ha csak az a fiatalember nem volt, akit kimenetem alkalmával láttam a templomban...

— Miféle fiatalember? — kiáltott föl Saint-Maurice kisasszony, ráncba vont szemöldökkel.

— Barna, körszakállas fiatalember, aki a keresztelő-medence mellett egy sötét szögletben huzódott meg, a bejárástól jobbra . . .

Mint varázsütésre, egyszerre megjelent Antoinette előtt Pascal arca. Megjelent előtte, ő volt — Antoinette ráismert most már — ő volt az, aki az angyallal tusakodó pátriárkához hasonlított. Eget kér-e? S mi lehet az ég egy Carvajanra nézve, ha nem egy Clairefont-leány szerelme? Semmi kétség, ő volt az, aki térdeplőjéhez lopódzott, kinyitotta a fiókot s otthagya illetlen kíváncsiságának eme bizonyítékát. Antoinette rendkívül merésznek találta ezt a lépést. Büszkesége haraggal támadt föl a vakmerő ellen.

Mit akart? Mit remél? Azért, mert egyszer találkozott vele egy közúton, már azt hiszi, hogy folyvást rá kell gondolni? Hálára akarja kényszeríteni sértő nagylelkűségével?

De a büszkeség szavára egy szelidebb hang, a higgadt elme hangja felelt: Mi van ebben ami ellen kifogásod lehetne? Jótékonyságot művel a te kezed által, maga pedig elrejtőzik. Itt maradhatott volna a templomban, bevárva, amíg te odajössz hozzá, hogy aztán nyíltan adja át alamizsnáját. Nem tette, attól félt, hogy ez neked visszatetsző lenne. Nem mert szemed elé kerülni. Féltékenységből és tiszteletből cselekedett így. S te ezt rosszalnád? De éppen ez a titokszerűség sértette Antoinettet. Ugy érezte, hogy akarata ellenére bizonyos cinkosságba keveredett apja ellenségének fiával. Határozott helyet foglal el annak a gondolataiban. Ha találkoznak, az megteheti, hogy rámosolyog, mintha titkos egyetértés szövődne köztük. Szerette volna megnevezni, ki kiáltani, hogy ő volt az a vakmerő, aki megsértette szekrénye titkát s odavetette azt a pénzt, amely neki nem kell.

De a plébános előtt nem mert szólni. Úgy érezte, hogy ily vallomás megalázó lenne az egész Clairefont-házra nézve. Bosszúsan, komoran hallgatott tehát.

— De most már, kis leányom, szaladjunk innen, — mondá Izabella néni, — fogadni mernek, hogy a báró már toporzékol az ajtóban... A viszontlátásra, kedves abbé...

Amint egyedül voltak a templomban, Izabella néni, kíváncsiságtól pislogó szemmel tekintve Antoinettere, elkezdé:

— Lám, lám, szépecském, — gondolom ráismertél az adakozóra az arcképe után, ame-

lyet a plébános adott. Nyilván Carvajan úrfi volt, senki más...

— Ugyan néni! — mormolá a leány bosszúsan.

— No, mi van ebben? Annak a vén zsi-ványnak a fiát talán furdalni kezdte a lelkiismeret, s visszaadott valamit abból a pénzből, amit apja rabolt, a te kezedet használván föl arra, hogy ezt az istennek és embernek tetsző megtérítést átvegye... Ez igen erkölcsös és igen udvarias cselekedet... Meglásd, hogy tudtunkon kívül szövetségesünk akadt a szörnyeteg házában...

— Az Istenre kérem, néni, ne tréfáljon ilyen dologgal! — mondá Antoinette reszkető hangon s könnybe lábadt szemmel...

— Sírsz! — kiáltott föl a vén kisasszony álmélkodva, — nem értelek...

— Mert megalázó, sértő rám nézve ez az egész dolog... Mert nem nyugodhatom bele, hogy egy idegen ember ilyen erőszakosan furakodjék be az életembe. Nem ismerem azt az embert, gyűlöletes előttem már előre is, s nem akarok felőle tudni semmit, csak azt, hogy fia az apjának s hogy ennélfogva, ha nem megvetnem, legalább gyűlölnöm kell őt... De különben is, ki mondja azt önnek, hogy nem bosszantásunkra csémpészte oda a pénzt? Nem kegyetlen gúny rejlik-e ebben? Avagy nem annyira elszegényítettek-e ők bennünket, hogy többé nem gyakorolhatjuk úgy a jótékonyságot, mint azelőtt, s nem azt akarta-e ezzel értésünkre adni, hogy a Carvajanak nélkül üresen kell hagynunk azt a kezet, amelyet a szerencsétlenek felénk nyújtanak?

— Ej no, beh neki tüzesedel! Pedig bizony nem érdemes rá az egész dolog. Az a fiatalem-

ber módot talált arra, hogy az öt aranyáért ugyancsak sokat emlegessék. No, csenghet is bele a füle mind a kettő! . . . Ha számításból tette, bizony nem ostoba fickó . . . De mielőtt végképp elejtenék ezt az urat, csak egyet mondok még: én nem tartom olyan ördögnek, amilyennek te képzeled . . . Régente össze is veszett az apjával . . . Igaz, hogy most hazajött, de ebből nem következik, hogy egy követ fúj a vén gonosztevővel. És azt szeretném megérni, hogy egymást fölfalják. Carvajan a Carvajant . . . „Zsák a foltját“ . . . Az lenne csak mulatságos!

— Ebben a látványban nem fog gyönyörködni, néni, — mondá Antoinette megvető keserőséggel. — Ha a végső pillanat elérkezik, legyen róla meggyőződve, hogy közös akarattal sújtanak le bennünket . . . Bármint legyen is, ne beszéljünk többet a történetekről . . .

Kimentek a templomból.

Croix-Mesnil báró, aki egy sírirat kibetűzésével volt elfoglalva, amelyet a küszöbköbe talált bevésve, mosolygott feléjük.

— Hasztalan szedem össze klasszikai emlékeimet, hogy ezt a latin fölírást megértsem . . . Ha nem csalódom, itt egy Clairefont abbéről van szó, aki azért temettette magát éppen ide, hogy a hívek lábai, midőn a templomba belépnek, az ő hamvait tapodják . . . *Calcabunt fidelium pedes* . . .

— Úgy van, — viszonzá Izabella néni, — Clairefont Fulkó ez, jumiègei perjel. Ha kíváncsi rá, a marquis majd elbeszéli a történetét. . . Pályafutását azon kezdte, hogy katona és céda legény volt. Azután megkegyesedett s végre szent emberül halt meg. Ő a család vallási dicsősége . . . Az arcképe ott van a kápolnában . . .

— Ni, apám és Róbert elibünk jönnek! — szólt közbe Antoinette.

A marquis, fia karjára támaszkodva, lassu léptekkel jött elő a hársfasoron, amely a faluból a kastély kapujáig nyúlik. Róbert egy napra letéve rendes vadászöltözékét, kék posztóruhát viselt, amely előnyösen tüntette föl elegáns, izmos termetét. Vidáman beszélgetett atyjával s balkezevel pórázon vezette Antoinette agarát. Amint hugát megpillantotta, eleresztette az ebet, amely hízlgő csaholással iramodott úrnője felé s aztán lábai elé hemperedett.

— Ugyan miért kötötted meg szegényt? — mondá Antoinette, atyja és bátyja elé sietve.

— Mert utánad akart szaladni a templomba... Már pedig én azt gondolom, hogy a misét nem kutyák kedvéért szolgáltatják.

— Az igaz, — viszonzá Antoinette mosolyogva. — Amikor a báró úr itt van, Fox nem akar tőlem megválni.

— Hja, féltékeny! — kiáltott föl Róbert kacagva.

— Pedig nincs miért, — viszonzá szeliden a báró — s a két vetélytárs közül az, amelyik kegyesebb bánásmódban részesül, nem az ember...

— Ugyan, Croix-Mesnil, majd jól lesz még minden... — mondá a marquis. — Gyerünk vissza a kastélyba. Uzsonna után meg fogom önnek mutatni az új kemencémet... Meglássa, nagyszerű... — Ha az ember ilyen egyszerű s oly rendkívül eredményt ígérő készüléket talált föl, akkor semmiben sem kétkedhetik többé... A Bánya nemsokára ismét megkezdí működését, még pedig oly tökéletesített eljárással a mészgyártásban, hogy a nagy siker elmaradhatatlan... Majd meglátja!

S jókedvűen dörzsölte kezét, mialatt a kastély irányába tipegett. Antoinette gyors pillantást váltott Izabella nénivel. A leány szíve elszorult, midőn a fölतालálót ily bizalommal hallotta munkáról, gazdagságról beszélni, holott a végpusztulás küszöbén áll.

— Estére el kell mennünk a népünnepre, gyermekeim, — szólott ismét a marquis. — Kivárjuk a meleget s ebéd után szépen lesétálunk vagy egy órai körútra.

Antoinette elkomorodott.

— Gondolja, apám, hogy elmaradásunkat rosszra fogják magyarázni? — mondá erőltetett hangon. — Azok a mulatságok nagyon érdektelenek ránk nézve. Mit csinálnánk ott?

— Alkalmazkodunk a szokáshoz. Nekünk kevésbbé van jogunk, mint bárkinek, ahhoz, hogy a hagyományt tiszteletben ne tartsuk...

— Igaz, de önre nézve nagyon fárasztó lesz abban a tolongásban, zsivajban és porban mozogni, — viszonzá Antoinette, aki reszketett, midőn elgondolta, hogy egy rosszakaratu szó, célzás hirtelen földerítheti a kinos valót atyja előtt.

— Oh, ami engem illet, nem is igen vágyódom ki a kastélyból, a ti jelenléteitek teljesen elegendő lesz.

— Akkor hát elmegyünk, — mondá Antoinette készségesen, — s képviselni fogjuk önt. Ön nyugodtan töltheti az idejét itthon... és senki sem lehet ellene kifogása.

— Pompás, te kisasszonyok bölcse, s örülök, hogy kedved szerint cselekedtem... Föl fogom használni az alkalmat egy kémiai elemzésre, amelyet már régóta halogatok, mert mindig attól tartottam, hogy szemrehányást tesznek.

— Hja, kedves sógor, — kiáltott föl Iza-

bella néni, — legutóbb is a laboratóriumból kieresztett gőzökkel befeketítette a folyosó összes képrámáit... De most majd vigyázok...

Beléptek a kastély udvarára. Az öreg Bernard, amint megpillantotta őket, ünnepélyesen meghúzta az étkezésre hívó csengetyűt, s mély bókolással állva ura elé, jelenté:

— A marquis úr asztala terítve van...

— Gyerünk Antoinette, nyújtsd karodat.

S leányára támaszkodva, amint szokása volt, de inkább csak kedveskedő hanyagsággal, semmint gyöngeségből, vontatott léptekkel ment az aggastyán az ebédlő felé.

Ebben a pillanatban ültek együtt Carvajan és Pascal a vásár-utcai kis ház ebédlőjében, szótlanul, nagy elhatározásokat forgatva elméjükben. Az egyik azt tette föl magában, hogy szorosabbra vonja azt a köteléket, amely fiát hozzá fűzi: a másik arra szánta el magát, hogy végképp szakít apja terveivel s elmegy.

A közönnep, amelyet az étkezés ideje egy órára félbeszakított, elcsitította zaját és mozgalmasságát. A nap égetően bocsátá le sugarait a tájékre s a sétatér lombjai közt a madarak zsibbatagon hallgattak. De a clairefonti domboldal közepén a zaj föl-fölhangzott most is. A Pourtois szállájából hallatszott ez, ahol az ácsmesterek minden évben összegyűltek a Tondeur költségén lakomázni. Borozás közben, amely óraszámra tartott, dalolni szoktak, s kiki előállott a maga nótájával a pipafüsttel és szeszpárával teli levegőben; a nóta végét riadalmas krescsendóban ismételte aztán az egész gyülekezet. Azután pár pillanatra csend uralkodott, a magán-énekes hangja elveszett a messzeségben, mígnem a száztorku kar ismét rákezdte, oda dobva a völgy

visszhangjának a tréfás dal vidám, vagy a bús panasz szomorú hangját.

A kastély kis szalonjának egyik ablaka mellett Antoinette himző-munkával foglalkozva, hallgatta a távoli zsvajt. Alvó atyjára vigyázott, aki egy kanapén elnyujtózva, déli pihenőjét tartotta. A terráson Róbert és Croix-Mesnil báró sétáltak beszélgetve, amíg Saint-Maurice kisaszszony, hosszú ollóval fölfegyverkezve a hervadt rózsákat szedegette egy kosárba. Róbert egyszerre megállott s jelentős pillantást vetve a bárróra, így szólt:

— Én, barátom, ha önnek volnék, nyíltan beszélnék vele. Nincs rosszabb, mint a ferde, bizonytalan helyzet... Ő tőle függ minden... Jól tudja ön, hogy mennyire szeretjük itt mindnyájan... Ha a mi „igen“ szavunkon mulnék, már régóta férje volna ön Antoinettenek... De ennek a leánynak önálló akarata van, s nem könnyű eltéríteni attól, amire magát egyszer elhatározta... Jó és szelid, mint az angyal, de makacs, mint az ördög... Ki hinné ezt felőle az arca után ítélve?...

Épp az ablak alatt haladtak el, amelyben Antoinette ült. Megálltak s nézegették. Antoinette lehajtott fővel dolgozott, s nem sejtve, hogy nézik, arcán szabad kifejezést adott mély szomorúságának. Ajkán bánatos mosoly vonult el, pillái remegtek, mintha alig bírnák visszatartani a kicsordulni kész könnyeket. Munkája kihullott kezéből, maga pedig a szék háttára dőlve, úgy maradt ott, elborult arccal tűnődve... Kutyája, amely lába előtt hevert, mintha megértette volna úrnője bánatát, emberi szemekkel nézett rá s orrával megbökve kezét, fölrezzenté fájdalmas merengéséből.

A leány fölsóhajtott, s megpillantva az ebet,

két kezébe fogta fejét, s nem tartóztatva többé magát, sírva fakadt. Az eb fölágaskodott, két első lábát úrnője vállára téve, szeme csillogott, mint a fekete gyémánt s tompán mormogott. A marquis megmozdult a kanapén, mintha közel volna az ébredéshez.

— Csitt, Fox, — suttogá a leány, az alvóra mutatva. — Hagyd aludni... amíg még nyugodt...

— Szent Isten, könnyezik... Nézze, Róbert, — mondá megindultan a báró. — Mit jelent ez? Mi történik itt? Meg kell tőle kérdeznem, habár haragját vonnám is ezzel magamra...

Odament az ablakhoz, amelyet alig ért föl fejjel s kezét a köpárkányra téve, szólni akart, midőn Antoinette, jelentős tekintettel ujját ajkára téve, intett neki, hogy hallgasson. Azután egy fejmozdulattal a park felé mutatott, értésére adván, hogy jöjjön oda. Csöndesen állott föl, s könnyedén, mint egy szilfid, suhanva végig a szőnyegen, kiment, miután még egy pillantást vetett atyjára, aki álmában mosolygott. A fiatal báró karját nyujtá neki s lassu léptekkel mentek le a parkba.

A nap már lefelé járt az égen, s a nagy bükkök alatt langyos, mohától illatos volt az árnyék. — A tücskök szakadatlanul cirpeltek a fűben, a virágok pedig a lenyugvó nap felé nyujtották esti harmatra szomjas kelyheiket. Egy kőpad, amely még forró volt a déli nap hevétől, kínált ülést a fiatal párnak. Mintha összebeszéltek volna, egyszerre foglaltak rajta helyet.

Antoinette érezte, hogy nem kerülheti ki tovább a kérdéseket, amelyeket jegyese mostanáig oly kiméletesen elhallgatott. Ráemelé még most is nedves szemeit, s látván, hogy a fiatal ember zavarodott, nyugtalan, nyájasan nyujtott

neki kezét. Amaz megcsókolta e kezét, s gyöngéden tekintve a leányra, szelid hangon kérde:

— Azért adta, hogy megtartsam?

Antoinette csak azzal felelt, hogy szomoruan csóválta meg fejét.

— Hallgasson meg, kedves Antoinette, — szólt ismét a báró. — Hónapok óta kell tapasztalnom, hogy nagyon megváltozott irányomban. Kelletlenül fogad, hidegen bánik velem... Nem vagyok áradozó természetű... Nincs meg bennem az a képesség, mint sokakban, akiket irigylek, hogy lángoló szavakkal fessek érzelmeimet... Tudom, hogy ez rovásomra esik, hogy fagyosnak, egykedvűnek látszom e miatt... De azért érzelmeim, ha magamba zárvák is, nem kevésbbé élénkek, s higgye meg, hogy azok közül való vagyok, akiknek a szíve sohasem változik...

Hangja reszketett, arca kipirult, mialatt beszélt...

— Midőn, — folytatá, — a marquis és ön remélnem engedték, hogy férje leszek, nagyon boldog voltam... Szerettem önt, jónak, gyöngédnek ismertem, láttam atyja mellett... Tudtam, hogy az, akinek ön neje lesz, megérdemli, hogy mindenki irigyelje... Midőn aztán ter-
vünk megvalósítását elhalasztotta, bármennyire fájhatott is ez, engedelmeskedtem akarátának. Úgy véltem, hogy szerelmemet semmivel sem bizonyíthatom be jobban, mint türelmességgemmel és hűségemmel. Ma pedig azt kérde magamtól, hogy nem rossz számítás volt-e ez? Lehet, hogy a kétségbeesés szenvedélyes kitörése, a sértett önérzet lángoló kifakadása jobban hatott volna önre s engedékenységre bírta volna... De nem akartam meghamisítani természetemet; némán szenvedtem, kitéve magamat annak, hogy közömbösnek fogok látszani, s keserű megbánással gon-

dolom el, hogy azalatt talán elmosódni, semmivé lenni engedtem irántam való hajlandóságát...

— Nem, ne higgye azt, — viszonzá Antoinette élénken. — Ne vádoljon féltékenységgel, amint én nem vádoltam hidegséggel... Csakis a szomorú, végzetes körülmények okoztak mindent . . .

A leány megállt egy pillanatra, mintha tétováznék, majd mintegy elszánva magát, tompult hangon folytatá:

— Helyzetem egy nap alatt oly súlyosan megváltozott, hogy többé nem volt szabad önhöz nőül mennem... Megmondanom önnek az igazat, annyi lett volna, mint kényszeríteni önt, hogy ne vegye figyelembe a történeteket, vagy pedig oly módon vonúljon vissza, amelyet megalázónak találhatott volna. Ön iránt való tekintetből nem akartam ezt... Egyforma szerepet játszottunk mind a ketten, egyenlő önmegtagadásról, méltóságról tettünk tanuságot s rosszul vagyunk érte megjutalmazva mind a ketten, mert hiszen látom, hogy ön szenved s nekem nincs módomban, hogy megvigasztaljam.

— Nincs? — ismétlé a fiatalember fájdalmasan. — De minő nagy baj tehát ez, amelyen sem ön, sem én nem segíthetünk?

Kétségbeesett mozdulatot tett.

— Ó, — folytatá, — az igazi, az egyetlen ok az, hogy nem szeret! Ha szíve az enyém volna, nem eszétől kért volna tanácsot.

— Mély vonzalommal viseltetem ön iránt s az változatlan is lesz, — mondá Antoinette.

— Testvéri vonzalommal . . . nem ezt vártam én . . .

— Oly vonzalommal, hogy annak idején örömmel és bizalommal nyujtottam önnek kezeimet . . .

— De amely mégsem volt szívében a legerősebb, mert feláldozott . . .

— Egy régibb, parancsolóbb vonzalomnak, annak, amellyel atyám iránt viseltetem.

— Eh, hát nem eléggé szereti már is? — kiáltott föl a fiatalember irígyen.

— A gyermeki szeretetnek határtalannak kell lenni, — felelt a leány nekihehvülve. — De hogyan állhatatoskodik ön annyira? Hát semmit sem vett észre, semmit sem értett meg abból, ami itt történik? Nem látta, hogy két év óta a pusztulás egyre nagyobbá és pótolhatatlanná lesz ebben a házban? Kikerülte figyelmét az a siralmas alakoskodás, amely atyám szeme előtt hónapok óta folyik itt? Újabb és újabb áldozatokkal feleltünk meg a szükségleteknek. De most már vége mindennek. Vagyonunk utolsó maradványa sem a mienk többé; holnap kiűzhetnek bennünket innen . . . El is vagyunk rá készülve, mert az, aki bennünket üldöz, hajthatatlan lesz . . . Atyám nem sejtí még ezt a végső veszedelmet. Hasztalan mutattuk volna meg neki a hibáinak következményeit, mert úgyis képtelen volna azokat jóvátenni . . . Vén gyermek ő, akit elkényeztetünk — talán túlságosan is, de aki belehalt volna, ha mi azon nem iparkodunk, hogy a boldogság látszatával vegyük körül . . . Amint látja, lelki felelősség terhel . . . Beleegyezhettem-e hát abba, hogy ön terhemben osztozzék?

— Pedig én éppen ezt akartam volna s akarom még most is . . . Ön szegény — én elég gazdag vagyok kettő helyett is . . . Épp úgy fogom szeretni atyját, mint ön . . . Egy fiával többje lesz, aki becézgesse, szolgálja . . . Azzal, amim nekem van, rendbehozzuk ügyeit és helyreállítjuk a megingatott vagyont . . .

— Soha! — kiáltott föl Antoinette. — Ah,

éppen ez az, amitől mindenek fölött félnék! Ön nem ismeri a feltaláló öntudatlan önzését . . . Abban a meggyőződésben, hogy találmánya kitűnő, nem habozik mindent feláldozni egy képzelte jövőnek . . . Húsz év óta játszódik szemünk előtt ez a dráma. Atyám aranyat vetett bele olvasztó téglébe — s mi maradt bennök? Hamu! Még hogy önt is magunkkal rántsuk!... Szemrehányást tennék magamnak ezért, mintha bűntényt követtem volna el. Ahhoz van jogunk, hogy magunknak annyit ártsunk, amennyit csak lehet; de abba, hogy hibáinknak idegen ember is áldozatul essék, sohasem fogok beleegyezni!

— Azzal, hogy visszautasít, sokkal rosszabbat tesz velem — jól tudhatja . . . De ha rám nem gondol, gondoljon legalább magára . . . Mi lesz belőle?

Antoinette elgondolkozott egy pillanatra. Még egyszer fontolóra látszott venni a nagy elhatározást, amelyre magát elszánnia kellett. Kezében volt egész életének a sorsa. Egyfelől az örök, rideg hajadonság, másfelől a házasság a jövő kecsegtető ígéreteivel . . . Nem habozott, s csöndes derűtségtől sugárzó arccal fordult a fiatal báróhoz:

— Vén leány, — mondá.

A fiatalember szólni akart, hogy tovább kérlelje, de ő nem engedte.

— Kérem, ne szóljon többet . . . Legyen nagylelkű és ne nagyobbítsa szenvedésemet azzal, hogy föltárja a magáét. A leggyöngédebb emléket őrzöm meg önről . . . De önnek most az a kötelessége . . . hogy engem elfeledjen . . . Visszaadom szavát . . . Utazzék el holnap és mondjon el atyjának mindent . . . Meg vagyok róla győződve, hogy ő helyeselni fogja aggályaimat, és

biztatni fogja önt, hogy engedelmeskedjék kívá-
natomnak . . .

— Amit azonban én meg nem ígérhetek . . .
Ne kívánjon tőlem többet, mint amennyit meg-
tehetek . . . Hogyan is gondolhatta azt, hogy kész
leszek öntől eltávozni s önt többé nem látni?

— Nem gondolom, sőt azt reméltem, hogy
barátsága kárpótolni fog mindenért, amit veszt-
ek, midőn lemondok arról, hogy neje legyek
önnek . . .

— Teljesen az öné vagyok, jól tudja ezt.
Köszönöm, hogy őszinte és nyílt volt irányom-
ban. Ne határozzunk véglegesen — sem ön, sem
én . . . Tartsuk nyitva a jövőt . . . Ki tudja, nem
fog-e a helyzet kedvezően fordulni, s nem térhe-
tünk-e vissza erre a tervre, amely nekem olyan
drága? Ne mondja: soha, mondja: egyelőre.
Hagyjon meg számomra egy kis reményt, bár-
milyen csekélyt is . . . Ragaszkodni fogok hozzá
és az segíteni fog elviselnem mindazt, ami rám
nézve elhatározásában fájdalmas.

Antoinette szó nélkül állott föl, s elfogadva
a fiatalember karját, lassan ment vissza a ter-
rász felé.

Esteledett s a völgyre könnyű pára eresz-
kedett le. A népünnep a legjavában folyt s a vá-
sári komédia lármás zenéje a sokaság moráját
túlharsogva hallatszott föl a dombtetőre. Olykor
durranások reszkettették meg a levegőt s vörös
tűzláng hasította át a sötét eget. A „lutri“ ha-
rangja szorgalmasan kongott, hívogatva a kí-
váncsiakat. S ezalatt a vásári térség felől fehér
porforgatag szállott föl a tovavezetett barmok já-
rása alól.

— Azok mind mulatnak, — mondá Antoi-
nette, a nyüzsgő városvégre mutatva . . .

— Nekünk is úgy kell tennünk, mert sen-

kinek sem szabad sejtenie, hogy szomorúak vagyunk.

A marquis kijött elibök Izabella nénivel.

— Nos, gyermekeim, — mondá az aggasztán, — vége-e már a nehézségeknek s meg-egyeztetek-e?

— Meg, apám, — felelt Antoinette nyugodt hangon. — Rendben van minden. Ne aggódjék.

S gyöngéd mosollyal nézett a báróra és kezét megszorítva, szinte meg akarta vele osztani bátorságát és megnyugvását.

VI.

Esti nyolc óra volt, s a táncteremben, amelyet Pourtois a vendéglője mellett való réten állíttatott föl, nyüzsgő, zajos sokaság tolongott. A gyepnek ötven méternyi területen való padlózatáról Tondeur gondoskodott. Körül a földbe vas-kos karók voltak ütve, amelyeknek a hegyét lobogók és a köztársaság címerét jelző *R. F.* betűs pajzsok díszítettek, s amelyekre kátrányos ponyva-tető volt feszítve.

A sátorban öt nagy pléhlámpa-tartó terjesztett világosságot. Vörös gyapjuszövettel bevont padok körítették a tágas térséget. A sátor végében keskeny emelvényen álltak a zenészek, Pourtois jeladását várva, hogy ráhúzzák. A bejárással szemközt szélesebb emelvény volt, sorompóval körülvéve, amely a hatósági személyek számára volt fentartva. Három, selyemmel bevont kar-szék s néhány szék volt körbeállítva a köztársaság gipsz-szobra körül, amely zöld lombozatból alakított fülkéből emelkedett ki. Baloldalt nyílt átjáró szolgált a táncteremből a vendéglő kert-jébe, amely velencei lámpások fényében sugárzott.

Pourtois fekete kabátban feszengve, az izgatottságtól meg a melegtől fénylő képpel járt-kelt a bejárástól a padokhoz, ahol már egyes csoportok helyet foglaltak, ülésel kínálgatva a hölgyeket, rámosolyogva a leányokra, s gyöngéden az ivóhelyiség felé tuszkolva az apákat. Rikácsoló hangja kihallatszott a zshivajból s a pohos ember, aki csupa tűz és láng volt, minduntalan törölgette szemét az asztalkendővel, amelyet szokásból a kezében tartott.

A hivatalos emelvény tövében helyezte el a terület kiválóbbjait, a gazdag bérlőket meg a legmódosabb molnárokat. Nyájas hangon, elégedetten üdvözölt minden belépőt, a férfiak úgy fogtak kezét, hogy szinte kifecamították egymásnak a karját, a nők előkelőséget utánzó negédességgel iparkodtak magukat kedveltetni, a leányok egymás nyakába borultak, sápadozva az irigységtől, ha öltözetüket a barátné nagyobb pompája elhomályosítá. Apró csoportokba verődtek s versenyt csacsogtak itt az ujonnan érkezettek rovására; a kedves ártatlanság sötét hamisságokat terjesztett itt.

— Óh, édeském, beh örülök, hogy láthatom . . . Ugyan, nézze csak Delarue kisasszonyt... Milyen izetlenül cicomázta ki magát ma estére, . . . Hát még az anyja . . . mintha valami ócska függőnyt kapott volna magára . . .

— Ne is beszéljen róla, édesem . . . Azt mondják, hogy a fiatal Levasseur, aki el akarta venni, visszavonta a szavát . . . Különben Delarueéknek mostanában nagyon rosszra fordult a dolguk; el kellett adniok a marháik felét.

— Ah, ni, Veronika Anclair! . . . Ugyan nézze csak a lábait . . . De hogy is lehet fehér cipőt húzni, amikor ez embernek ilyen lába van!

— Jaj de szép nyakéke van, édesem! Antik?

— Az, a papám Rouenben vette egy ritkái gyűjteményben.

— Hallotta már, hogy Pourpied, a saint-framberti közjegyző csődbe jut? . . . Milyen nagy csapás lesz az szegény Clémentinere nézve! . . .

— Eh, nem árt neki, úgylis nagyon kényes volt, amióta a jegyző elvette . . . Ismerni sem akart már bennünket, amikor a kocsijában ült!

— Vajjon eljön-e ma a bálra Edennemare gróf, meg a grófné?

— Nem. Az idén sehová sem mennek . . . a nagymama betegsége miatt . . . De a fiatal Paul vicomte megígérte nekem tegnap, hogy eljön . . . az én kedvemért . . . Ah, édesem, milyen remek táncos az!

— Remek táncos bizony, — az édesapja tallérai miatt! . . .

— Ni, most jöttek Leglorieuxék . . . Amott ülnek, balra . . . A hosszú Feliciának még görbén marad a nyaka, úgy forgatja azt a lófejét . . .

— Tudja, ugy-e, hogy mit beszélnek . . . A fiatal Carvajan elveszi . . .

— Ugyan ne adjon rá . . . Ahhoz nem elég gazdag . . . A polgármester vagyona százezrekre rúg . . . Párisból hoz az a házba kisasszonyt . . . Ah, amott jön éppen a fiával együtt! . . .

Pourtois elébe rohant a polgármesternek, össze-vissza taszigálva útközben az embereket. Udvarias szolgálattal fogadta a fiatalembert s erővel a hatalmasak emelvényére akarta fölvezetni. De a tözsér, aki ma még mogorvább külsejű volt, mint máskor, türelmetlenül tolt

félre, s a háta mögött jövő Pascalt karon fogva, a jelenlevők tömege felé indult.

— Majd később, Pourtois . . . Jól van, barátom, ne törődjék én velem . . . Fiammal körül akarom kisé járni a termet . . . Ráérünk még a hivatalos képviselőre . . .

S azzal ott hagyta az elámult pohos embert.

Carvaján föltette volt magában, hogy megmutatja fiának, milyen nagy tekintélynek örvendő ő most, s megszámlálhatja vele a hajlongásokat, bókolásokat, amelyeket a vidék legkiválóbb személyiségei sem mulasztottak el vele szemben. Egy szóval: mindenhatóságának egész nagyságában akarta magát neki megmutatni.

— Úgy vélem, kedves fiam, hogy meg kell újítanod az ismeretséget mindazokkal, akiket tíz év óta nem láttál. Nem illik, hogy mint valami vadember folyvást távol tartod magadat tőlük. Kérlek, mutass derült arcot a régi barátoknak, akik anyádra emlékeznek s veled róla beszélgetni óhajtanának.

Pascalnak e szavak hallatára fájdalmasan szorult össze a szíve, s lelki szemei előtt anyjának halvány arca lebegett el . . . Neki, annak a szegény asszonynak, aki világéletére a komor ház sötét hátsó szobájára volt ítélve, ahol búban, bánatban senyvedett s hervadt el, mint fény és levegő nélkül a virág, neki lettek volna barátjai, akik emlékét megőrizték? Keserű gúny, vagy inkább hihetetlen vakmerőség! Carvaján tehát olyan teljesen elfeledte a multat, hogy minden félelem nélkül mert fiában veszedelmes gondolatokat ébreszteni, vele arról a mártírról beszélni? Barátjai? Talán ezek az emberek és ezek az asszonyok lettek volna azok, akik esetlen, nevetséges pöffeszkedéssel járnak itt körülte ünneplő gunyájukban, sértve az ő művelt izlésének érzé-

kenységét? Minő kötelék fűzheti őt ezekhez az emberekhez?

Járásközben atyja bemutogatta neki az embereket, hízelgő tetszelgéssel emelve ki mind-egyiknek a tulajdonait és címeit s becsülve föl vagyonukat és befolyásukat. Minden kéz elibe nyúlt a polgármesternek, s ha Pascal némelyeknek a szeméből kiolvasta is a titkos kényszert, előzékenykedésük szemmel látható buzgósága annál világosabbá tette, hogy mindezek az emberek mennyire alárendeltjei Neuville zsarnokának. Legvilágosabban mutatta ki Carvajan a maga hidegségét a gazdagok és előkelők iránt. Különös élvezete telt abban, hogy fia jelenlétében rányomja nehéz kezét a környék legjelentékenyebb birtokos családjainak fejére. S Pascalnak lehetetlen volt önkénytelenül is nem csodálni ezt az embert, aki oly alacsony sorsból emelkedett föl s uralkodott most mindazokon, akik azelőtt lenézték. Körülfogták, hízelegtek neki, kényeztették. De ő egyik csoportnál sem időzött sokáig, hanem folytatta diadalútját egy uralkodó magatartásával, aki udvari méltóságainak sorai közt halad végig s megengedi, hogy csodálják. Csak amikor a Dumontier- és Leglorieux-családokhoz ért, állt meg valamivel huzamosabban, sőt némi nyájaskodásra is leereszkedett. Kiséréte szintén megállott, s a teremnek ezen a pontján szörnyű volt a tolongás, holott a többi részekben szabadon lehetett mozogni. Carvajan gögös tekintettel nézett végig udvaroncain, s fiához fordulva így szólt:

— Úgy látszik, itt egy kis tolongásba kerültünk.

S ajka most ráncolódott először össze olyformán, hogy mosolygásnak lehetett venni.

— Hát nem mindenütt úgy van-e, ahol ön

megfordul, kedves Carvaján úr? — kiáltott föl alacsony hízelgéssel Leglorieux apó.

— Hát még mekkora volna a gyülekezet, ha valamennyi leendő választója itt volna! — tévé hozzá Dumontier sógor.

— Ahhoz már a városháztér kellene . . . de még az se lenne elég, — veté közbe az éppen odajött Fleury.

— Hölgyeim, uraim . . . alázatos szolgájuk! . . . Pourtois, széket a polgármester úrnak . . . Maga úgy áll itt, mint aki magán kívül van, rábámul a polgármester úrra, s eszébe sem jut, hogy széket adjon neki.

A korcsmáros roppant sietséggel távozott s csakhamar székkal jött vissza.

— Igaz biz az, — kezdé ismét Dumontier, — gondolnunk kell a közelebbi választásokra. Az idén tisztújítás lesz, s úgy hiszem, mihamarabb össze kell állnunk, hogy megint úgy föl ne süljünk, mint most hét éve . . .

— Már tisztelet-becsület, Dumontier úr, — kockáztatá meg a szót Pourtois, — de ha polgármester úr hajlandó lesz föllépni . . . ezúttal kezeskedem a dologról . . . A kezemben van Clairefont, Couvrechamps, Sancelles meg Pier-reval, a neuvillei kültelkekről nem is szólva . . . Tondeur majd elhozza az erdei munkások szavazatait . . . A völgy pedig az ön dolga, meg Leglorieux uramé . . . Tartsunk össze erősen s nagy többségünk lesz . . . Én mondom . . . Azt pedig tudhatja kiki, hogy értek a dologhoz . . . Csak az a vén bagoly ott fenn legyen kirebbentve a fészkeből!

A potrohos vendéglős rikácsoló hangja két fokkal élesebb lett s végül rekedt sivításba csapott át.

— S aztán majd elérkezik a képviselőválasz-

tás, — tevé hozzá Fleury. — Mindennek eljön a maga sora . . .

Carvaján barna arcát sötét pir borítá el. Szeme csillámlott a deres szemöldök alatt s pár pillanatig erős szívdobogás fogta el, de sokkal inkább uralkodott magán, semhogy örömét elárulta volna. Közönyös arcot vágott s száraz hangon mondá:

— Majd meglássuk. Ilyen dolgok megbeszélésére nem alkalmas pillanat ez . . . Egyébiránt erős ellenzékre kell elkészülve lenni.

S tekintetével a terem túlsó felére mutatott, ahol a vidéki nemesség képviselői különítették el magukat. Ott volt Saint-André báróné, fiával és három leányával, Couvrechamps marquis, aki a háboru alatt a nemzetőrség parancsnoka volt s a buchi csatában olyan határozottsággal intézte a támadást, több volt katona vette körül, akik azóta családapák lettek, de a béke és biztosság ölen örömmel emlékeztek vissza a nyomor és veszedelm napjaira. A kis Edennemare vicomte váltig figyelmeskedett a fiatal Tourettené körül, akinek a férje, párisi gazdag váltóüzér, mostanában vette meg a pompás Darrellerie birtokot, amely Neuville-től két mérföldnyire esett. Özvegy Saint-Croix báróné képezte középpontját a kis körnek, amelyet szellemes társalgásával mulattatott.

E két csoport közt, amelyek egyikében Carvaján ülte diadalát s másikat a vidék nagybirtokosai képezték, a lehető legnagyobb ellentét uralkodott. Az egyik rész fényesen öltözött ki, mint valami lakodalomra, a másik pedig a legnagyobb egyszerűséggel tüntetett. Amazok azt árúlták el, hogy a búcsú egyetlen alkalmuk nekik a mulatságra; emezek pedig azt mutatták, hogy csupán azért jöttek el, hogy egy pillantást

vessenek a sokadalomra és — mint Saint-André báróné mondá — jelenlétükkel megtiszteljék az ünnepélyt. Időközben a két tábor közt maradt szabad térségen néhány tagbaszakadt bérlő vonult át, tisztelegni sietve földesuraiknak. Az öreg marquis a bérlőinek, akiket egytől-egyig tegezett, mert gyermekkoruk óta ismerte őket, odanyújtá finom kezét, amelyet azok óvatosan érintettek meg vaskos ujjaikkal. S a széles hátuk váltig hajladoztak a mindenek fölött szeretett és tisztelt főúr előtt.

Pascal közömbösen maradt minden iránt, ami körulte történt, érzéketlenül hallgatva apja párthíveinek hízelgését, előzékenykedését, mozdulatlanul állt egy ágashoz támaszkodva s szemét az ellentáborra függeszté, amelyben mind eddig hasztalan kereste azt, aki egyetlen gondolata volt. Csakis azért egyezett bele, hogy apját elkísérje, mert azt remélte, hogy találkozni fog Antoinettel, láthatja messziről, csodálhatja s eltörülhetetlenül vésheti emlékezetébe vonásait. Keresztbefont karral, levertséget, unatkozást eláruló tartásban állt ott s valósággal idegennek látszott apja barátai közt. Azonnal magára is vonta Sainte-Croix bárónénak a figyelmét, aki az elegáns fiatal Tourettehez fordulva kérdé:

— Ki az a szép fiatalember ott a Carvajan uram csatlósai közt?

— De báróné, hisz az a fia . . .

— Na, nem látszik még rajta . . . Ellenkezőleg, igen deli, előkelő külseje van . . .

— Sőt mi több, igazi derék férfi is, — viszonzá a váltóüzér. — Magára vállalta volt a Páris és a Panama-csatorna-társaság közt fönforgott viszály kiegyenlítését, s amint látszik, nagy sikerrel oldotta meg föladatát . . . Ezenkívül már évekkal ezelőtt több pénzügyi és kereskedelmi

tárgyalást közvetített Chili és Peru közt s igen bonyolult ügyeket hozott rendbe... Szolgálatával nagyon meg voltak elégedve, s ha búsásan díjazták is értük, mégis tudom, hogy lekötelezettjeinek érzik magukat...

E pillanatban mozgás futott végig a sokaságon, s valamennyi fej a bejárás felé fordult, ahol az alprefekt jelent meg titkárjával. Pourtois, aki elébe rohant, nagy hajlongással vezette oda Carvajanhoz, akinek tekintélyét nagyban emelte hivei előtt az a megtiszteltetés, amelyben a megye második embere részesítette. A polgármester e pillanatban az ünnepély valódi királyának látszott! Uralkodott mindeneken s akárkire is ráerőszakolhatta a maga akaratát. Egy pillanattig mámorossá tette a diadalérzet, s büszkén, fölemelt fővel folytatta körútját a terem körül, mialatt az alprefekttel szemben a házigazda szerepét játszotta.

Pourtois rendelésére megszólalt a zene s a kertre szolgáló kijárások megteltek kíváncsiakkal, akik poharukat kezükben tartva szemlélték a derült, mozgalmas látványt. Carvajan éppen a terem közepén volt, midőn a kék-fehér csiku vászonkárpit, amely a bejárást fődte, félrehúzódt, s Róbert de Clairefont lépett be, karonfogva vezetve hugát. Pár lépéssel utánuk jött Izabella néni Croix-Mesnil báróval.

Mintha csak szándékosan akart volna rámutatni a véletlen az ellenfelekre: a marquis gyermekei egvszerre csak egyedül álltak szemben Carvajannal, akit körülvettek mindazok, akik szenvedélyből vagy haszonlesésből támogatták eljárását.

Pascal halálos félelemmel látta őket egymás felé tartani, mint ellenséges harcosokat, akik birokra készülnek kelni. Szívverése elállott s

néhány pillanatra szemébe tömörült össze egész élete. Azt kívánta, hogy bár összeomlanék ez az egész alkotmány, lenne földindulás, hogy elejét vegye annak a szörnyű helyzetnek, amely most kifejlődni készült. Arra gondolt, hogy odarohan apjához, aki gúnyoros mosollyal, dacos arckifejezéssel nézett maga elé, — megragadja s elvon-szolja onnan messzire . . . Bármilyen elviselhetőbbnek tetszett annál, aminek a nagy sokaság szemeláttára történni kellett . . .

Pillanatnyi megállás után az ellenfelek folytatták útjukat. Róbert emelt homlokkal, egy vonalnyira sem térve ki, tartott egyenesen Carvajan felé s erélyes arcáról könnyű volt leolvasni azt az erős elhatározást, hogy egy lépéssel sem hátrál. Antoinette halálsápadtra vált, erősen meg-szorítá bátyja karját s el akarta terelni az irányból. De a szálás ifjúnak nem nagy erőfeszítés kellett ahhoz, hogy a leányt tovább vigye magával. Carvajan is egyenesen előre tartott, leszögezve gyűlölettel teli fejét, mint a bika, amely ellenfelére készül rontani.

— Róbert . . . kérlek, — suttogá Antoinette.

— Ne bánts, — felelt összeszorított foggal a fiatalember. — Vagy kitér előlünk, vagy keresztül megyek rajta.

S villámló szemét erősen rászögezve családjá ellenségére, egyenesen előre ment. Már-már bekövetkezett a kinos csöndben az összeütközés, amelynek a következményeit nem lehetett előre-látni, midőn az alprefekt, egész ártatlanul, meg-mentette a helyzetet. Midőn ugyanis megpillantotta Clairefont kisasszonyt, aki már egészen a közelébe ért, otthagya a polgármestert s udvariasan és a csodálat kifejezésével hajtotta meg magát a marquis leánya előtt. Antoinette, akit

már szinte elfullasztott a szörnyü aggódás, megkönnyebbülten lélegzett, midőn szabadnak látta maga előtt a tért. Hálás mosollyal viszonzta az alprefekt köszönését s elhaladva a magába fojtott haragtól reszkető Carvajan mellett, gyors léptekkel ért el oda, ahol atyja barátjai voltak együtt.

Carvajan megfordult, hogy utána nézzen a fiatal párnak... midőn mély sóhajtást hallott maga mellett, s szemét fölvetve, Pascalt az imént átszenvedett kinos izgatottságtól halványan látta maga előtt állani.

— Ugyan, ki ez a gyönyörű leány? — kérde most kalauzától az alprefekt, szemüvegét megigazítva, hogy jobban lásson.

— Clairefont kisasszony, — felelt Carvajan sötét gúnnyal. — S ön olyan hizelgő fogadásban részesítette, amelyre nem igen volt elkészülve.

— Eh, — viszonzá jókedvűen a tisztviselő. — Szép nő... Az apával küzdeni fogok a politikai harctéren, de addig is kikötöm magamnak, hogy csodálhassam a leányát...

— Csak ne nagyon közelről, ha bele nem akar kötni abba a fiatal vadkanba, aki kíséri.

— Nézze csak, most is mit művel.

Róbert, a kis arisztokrata kör közepébe érve, azon iparkodott, hogy nagynénjét és hugát leültesse. A padok már tömve voltak. Egy sarokban, amely a hivatalos emelvény mellett volt, Sainte-Croix báróné helyezkedett el s nagy nyájaskodással iparkodott maga mellett tartani Antoinettet és Izabella nénit. Croix-Mesnil báró azt mondta, hogy kimegy a kertbe s onnan hoz két széket, midőn Róbert megpillantva a Neuville városa kitünőségeinek föntartott székeket, ugyancsak hangosan mondá:

— Ni, hiszen van itt, ami nekünk kell...

A hölgyek szalmán üljenek, holott a városi tanács tagjai bársonyon terpeszkednek? . . . Az nem járja!

S átnyújtva karját a korláton, megfogta a diszszölle mellett álló két széket. A csoporton elfojtott nevetés futott végig e merész cselekedet láttára. Pourtois elámulva nézett hol a polgármesterre, hol a fiatal grófra, nem tudva, hogy Carvajan tetszését kellene-e inkább megnyernie vagy Róbert hangját magára vonnia. A szövetségesek szótlánul várakoztak azon tűnődve, vajjon vezérük elnézi-e, hogy ilyen nyíltan szálljanak vele szembe?

A polgármester egy tekintettel mozdulatlan-ságot és hallgatást parancsolt hiveinek, s az al-prefekthez fordulva, olyan hangon, hogy mindenki meghallhatta, mondá:

— Ugy hiszem, illő dolog önmérsékletre és béketűrésre adni példát . . . Mert ha felelnénk a Clairefont úr kihívására, olyan összeütközések történhetnének, amelyek elrontanák az ünnepélyt . . . Vegyük hát a fiatalember cselekedeteit úgy, mintha nem is lettek volna . . .

S halkabb hangon hozzátevő:

— Különben is mértéketlen életmódja kissé eszelőssé tette, s nem bír mindig magával . . .

— De azt is meg kell vallani, hogy a nagy tolongással szemben rossz hatást tesz ez az üres emelvény, — mondá az alprefekt. — Ugyan foglaltassa el a hölgyekkel.

— Igaza van . . .

Fleury és Pourtois már is elrohantak, s a Dumontier és Leglorieux-család hölgyei diadalmasan indultak az emelvény felé.

— Pompás! — mondá gúnyosan Sainte-Croix báróné, — mindenki az őt megillető helyre jut . . .

— Ne mennénk oda tisztelegni Dumontierné asszonyhoz? — mondá a szép Edenne-mare.

— Az öreg Dumontier úgyis eleget tisztelgett nekünk, mikor anyámnál cseléd volt, — viszonzá Saint André báróné.

— Amint Lefebvre tábornagné az első császárság alatt mondotta: „Most mi vagyunk a hercegasszonyok...”

— Ezek a neuvillei polgárasszonyok kiállhatatlanok! — kiáltott föl Róbert. S a körülte álló fiatalemberekhez fordulva, hozzá tévé:

— Tudják mit? Azzal főzzük le őket, hogy a parasztlányokat hívjuk táncra s azokkal nyitjuk meg a bált.

— Van köztük elég csinos, s bizony nem áldozat velük táncolni, — mondá a fiatal Tournette, a szép Rózára szögezve üvegét, aki épp ekkor lépett be a Pirók kíséretében.

A szép leány, ünneplő ruhájában, fesztelen, mosolygó kecsességgel jött előre. Apró-virágos kretonruha volt rajta, melynek kivágott mellét patyolatbodor s kék szalagok díszítették. A feszes derék rövid ujjai szabadon hagyták pozsgás alsó karját, melyre magas szárú horgolt keztyű volt húzva. Szép szőke hajában sem ékszer, sem virág nem volt. Kezében kendő volt, melyet az imént vett le a fejéről. A juhász, akit a nagy világosság elvakított, mint a baglyot, nyomon követte, el nem szakadva tőle. Ujdonatúj gúnya volt rajta, amint a lánynak megmondta, s szürkés ujjasát ezüst-csatt tartotta össze.

Rászánta magát a fésülködésre s rendszerint kócos vörös haja, homlokán szétválasztva, furcsa és ijesztő kifejezést adott szeplős ábrázatának.

— Miféle szörnyeteg ez, aki sarkában jár

annak a szép leánynak? — kérdé Édenemare vicomte.

— A clairefonti juhász, egy szegény, „ártatlan“, aki a tanyán nevelkedett, — viszonzá Róbert.

— Ez a leány különös apródot választott magának!

Róza, Antoinettet megpillantva, odajött hozzá s mosolygó arccal hallgatta a bókokat, amelyeket neki öltözékéről a kisasszony mondott.

— Hiszen az ön ruhája van rajtam, kisasszony, nem ismeri? . . . A tavasszal ajándékozta nekem . . . Egy kicsit átformáltam, mert magamféle leánynak nem illik úgy öltözködni, mint az uraknak . . . Így aztán illik is rám a ruha s egészen újnak látszik!

— Te teszed széppé kicsikém, — mondá Antoinette nyájas mosollyal. — Na eredj, mulass, de ne táncolj nagyon későig . . . hiszen tudod, hogy reggel szükségem lesz rád.

— Óh, legyen nyugodt kisasszony, nem táncolok többet, mint rendesen.

— S legyen rá gondod, hogy ne fogózzék egész este a kötényedbe a juhászkutya, — kiáltott föl Saint-Maurice néni. — Elijeszti tőled a táncosokat.

— Ne tessék félni, kisasszony, rábízom az apámuramra.

— Az meg leitatja . . . S egy óra múlva azt sem fogja tudni szegény, hogy melyik a jobb, melyik a bal keze.

— Baj is az! — mondá a lány mosolyogva. — Csak nekem hagyjon békét! . . . Ámbár igaz, hogy megígérttem neki egy táncot . . . Az ígéret szép szó, ha megtartják, úgy jó . . .

S a szép leány, szoknyáját lengetve, ment tovább valamennyi férfinak a tekintetétől kísérve,

akiket virágzó ifjúságának hatalmas igézete ellenállhatatlanul bilincselt le, s átfurakodott a csoportokon, amelyek a terem közepén álldogáltak, a tánc kezdetét várva.

Nyolc óra volt, s a hivatalos emelvény teljessé lett az adófelügyelő, a békebíró és ennek neje, a bölcsőegyesületi elnök megérkezése által. — A csendőrkapitány díszegyenruhájában bejárt a vendéglő egész helyiségét, s a lármás viták hirtelen elnémultak mindenütt. A levegő egyre sűrűbb lett, erős borszag áradt be a kertből a táncterembe, s az élénk társalgás moraja pillanatokra elnyomta a zenekar dongását.

E nagy mozgalom, hőség és zsivaj közepett Antoinette hallgatagon, elmerülve ült helyén. — Croix-Mesnil báró kétszer is szólt hozzá, de csak szórakozott feleletet kapott. A leány közönyösnek látszott minden iránt, ami körülötte történt, s szemét lesütve, gondolatokba mélyedt. Midőn a terembe belépett, az első arc, amely szemébe tűnt, a Pascalé volt. Abban a pillanatban, amint Carvajan és Róbert, egymás előtt kitérni nem akarva, már-már összeütköztek, Antoinette látta, hogy mint halványul el a fiatalember. Fölfogta, hogy ő is osztozik szörnyű aggodalmában. A szenvedésnek ez a közössége élénken hatott reá.

Társa-e a szerencsétlenségben ő is? S nem követ-e el igaztalanságot, ha a borzalmat, amelyet benne a Carvajan név kelt, reá is átviszi? Félénken vetette volt szemét feléje. Látta, hogy mint áll ott, összefont karral, komoran, ez ünnepestély közepett, ő, a győző fia, s épp oly levert, mint ő, a legyőzött leánya. Mi mehet végbe abban a lélekben? S mit várhatni attól a fiatalembertől, aki annyira különbözni látszik azoktól, akiknek körében élnie rendeltetése?

Pascal, mintha megérezte volna a leány te-

kintetét, fölemelte fejét s szemök találkozott. Ő fordította el tekintetét először, miután oly tisztelettel hajtotta meg magát, hogy szinte leborulásnak tetszett. Azután pedig lassu léptekkel távozott és tűnt el, mintha azt mondaná a leánynak: Gyülölsz; de én imádlak! jelenlétem talán terhedre van, vagy visszatetsző? félrevonulok tehát. Mit is tehetett volna jobbat, közeledni hozzá nem lévén joga, mint azt, hogy távolról tanúsítsa iránta hő imádatát? Ebben az önkéntes félreállásban több gyöngédség nyilatkozott, mint a legveszedelmesebb vallomásban.

Egy könyökérintés, amelyet nagynénjétől kapott, ébreszté ismét a valóra Antoinettet.

A teremben nagy moraj keletkezett. Siető párok futkostak ide-oda, keresztezték egymást s kezdtek élénk beszélgetést. A hatósági emelvényen Carvajan, Leglorieuxné mellett állva, aki folyvást izgett-mozgott, fürkésző tekintettel nézte a sokaság rendetlen sorait, s Felicia, egészen melléig vörösödve, türelmetlenül tipegett helyén.

— Hova a pokolba mehetett az a fiú? — mormolá ingerülten a polgármester. — Ezelőtt öt perccel még itt volt.

— De akkor sem látszott rajta, hogy jól mulat, — tevé hozzá bosszúsan a Leglorieux örökösője.

— Bizonyára nehezen várta a tánc kezdetét, — súgta oda Fleury. — Egy perc múlva előhozom.

S azzal a táncosok közé furakodva kisietett.

— Most állnak föl az első négyesre, — szólt unokahugához Saint-Maurice kisasszony. — Úgy vélem, illő dolog, hogy te is részt végy benne.

— Szabad-e remélnem azt a megtiszteltetést, kisasszony, hogy táncosának elfogad? — kérde az elegáns Tourette.

— Köszönöm uram, — viszonzá Antoinette.
— De csakis ezt a négyest táncolom s már Croix-Mesnil bárónak ígertem meg . . .

— Valóban elsőégi joga van! — mondá a váltóüzér. — A Saint-André kisasszonyok egyikét fogom fölkérdni, mert a nőmmel csak nem táncolhatok . . .

— Köszönöm, kedves Antoinette, hogy ily kegyben részesít, — mondá a báró meghatottan.
— De nem azért-e ilyen kegyes és jó, hogy annál jobban sajnáltassa veszteségemet?

Antoinette mosolyogva tevé ajkára ujjait, s elfogadva a báró karját, nagynénje elibe állt. A mellette levő párok voltak: Saint-André kisasszony a váltóüzérrel és Édennemare vicomte Tourettenével. A párok a terem hosszában sorakozva szemközt álltak a későbbi hölgy- és férfi-cserére, pár percig tartó egyenlőségbe keverve így össze az osztályokat és rendeket. Így kívánta ezt a hagyomány, s gyakran megtörtént, hogy a földesúr szemközt került a bérlőjével, a kastélybeli úrnő pedig vis-á-vis-ja volt a cselédleányának.

E megnyitó négyes után a táncnak szabad folyása lett, ki-ki kénye szerint mulatott, s a bál olyan zajos élénkséget nyert, hogy — a sokszori ivás után — gyakran tivornyává fajult. A város és környék szép leányai, megittasulva a meleg bortól, fölgerjedve a zenétől, elbódulva a táncból, bacchansnők módjára ugráltak, beleomolva táncosuk karjába. Pourtois kertjének a lugasai csengő nevetéstől, éles sikoltozástól voltak ilyenkor hangosak, s a nyájas csillagok fényében sok csók csattant el, amely később keserű bánatnak lett okozója. A népünnepnek ez a pokoli vége általánosan ismeretes volt, s kilenc-tíz óra felé, midőn a mulatság egyre zajosabb és durvább lett, a környékbeli úrhölgyek és a városi polgárasszo-

nyok eltávoztak leányaikkal, otthagya a falusi és városi fiatalságot, hogy mértéket nem ismerő dühvel folytassa a dáridót.

E pillanatban a táncosok komolyak, nyugodtak voltak; a férfiak halkan beszélgettek, a jeladást várva; a nők el-elsimogatták tenyerükkel ruháikat, kacéran nyujtogatva fiatal galambok módjára nyakukat. A lábak már türelmetlen rezgéssel mozogtak. Antoinette-el szemben, aki véletlenül éppen a sor közepére került, még üres volt egy hely. — Róbert, Izabella néni mellett állva, körültekintett, azt nézve, hogy ki lesz hugának a vis-á-vis-ja, midőn Pascal karon vezetve a diadalmas Legloireux kisasszonyt, mogorva arccal, mint aki robotot végez, jelent meg. Fleury vezette át a sűrű tömegen. Mikor az üres helyre értek, az őrök az emelvény felé fordults szemével mintegy kérdést látszott intézni Carvajanhoz.

A polgármester, aki az egész sokaság fölött kimagasodva állt ott, parancsoló mozdulatot tett, mintha azt mondaná: „Akarom, hogy éppen ott legyen a helye.“

Fleury erre félre állt, födetlenül hagyva Pascalt, aki reszkető térddel, elboruló szemmel pillantá meg maga előtt Antoinette-et.

Ugyane pillanatban egy kéz nehezedett a Croix-Mesnil báró karjára s Róbert fenhangon mondá:

— Üljön vissza a helyére, kedves barátom. Húgom nem fog táncolni.

A báró meglepetten nézett hátra barátjára, aki egészen ki volt vörösödve a fölhevüléstől.

— Mi történt? — kérde tőle síri csend közepett.

— Az, — felelt Róbert, — hogy az a tán-

cos, aki önökkel szemben állott, a Carvajan úrfia! . . .

— Ah! — mondá nagy nyugalommal Croix-Mesnil báró, — ez valóban kellemetlen dolog.

Hideg pillantást vetett az elsápadt Pascalra, s meghajtva magát Antoinette előtt, mintha bocsánatot kérne tőle, hogy akaratlanul is ily bántó érintkezésnek tette ki, mondá:

— Bocsásson meg, kisasszony . . .

S visszavezette helyére.

Halk moraj kelt erre. Senki sem mert egyik vagy másik pártra állni. A Róbert testi ereje és a Carvajan erkölcsi hatalma közt reszketve habozott mindenki. Az arcok félrefordultak, nyomasztó kábultság nehezedett mindenkire. A polgármester, aki folyvást ott állt az emelvényen, ámulva nézte ezt a különös látványt, nem akarva elhinni, hogy való. Ily nyilvános sértést követnek el ő ellene, ily lesújtó csapással vágnak vissza az ő merész kihívására . . . Ezek a Clairefontok törhetetlenül állnak vele szemben, holott már hatalmában vélte őket!

Reszketett a dühtől és sárga szeme villogott, mint a tigrisé az éj sötétjében. Odafordult a körül állókhoz, mintha rosszalást akarna tőlük kicsikarni. De csak elkényszeredett, komor arcokkal találkozott. Most fiára nézett. Láta, hogy mint reszket, révedez az, mintha örült düh szállta volna meg, hogy megbosszulja magát, s szívét megfagyasztá az a gondolat, hogy az, akire rá kellene rontania, Antoinettenek testvére vagy jegyese.

Leglorieux kisasszony bonyolította ki a helyzetet. Kék szeme karikára nyílt, arca fehérről vörösre, vörösről ismét fehérre vált, elsikoltotta magát s anyja karjaiba borulva, ki nyugtalanzkodva jött elébe, olyan idegrohamnak engedte

át magát, amely fölmentette véleményének minden világosabb nyilvánítása alól. A következő pillanatban a zenekar rákezdte a négyest, s a táncok kettős sora, mintegy örülve, hogy kivonhatja magát e kínos benyomás alól, nagy porfelhőben ment össze s kezdte el a táncot.

Antoinettenek, nagynénje mellé visszakerülve, nem volt hozzá ideje, hogy számot adjon magának a helyzetről; barátai körülfogták s a fölkiáltások, magyarázatok egész hangversenye tört ki, mozgásban levő méhraj zümmögése gyanánt.

A férfiak komolyan, szótlanul sorakoztak Róbert és Croix-Mesnil báró mellé. A hivatalos emelvényen nem csekélyebb volt a mozgalom. A polgármester éppen most szállt le, s nem ügyelve a Leglorieuxné kesergésére, Pascal felé sietett.

A fiatalember csaknem ugyanazon a helyen maradt, valamivel a táncosok mögött s mozdulatlanul nézte, bár nem látta a hosszú sort, amely ütemes léptekkel ment előre s jött ismét hátra. A zenekar hangjai szörnyű kábító zajjal töltöték meg a fülét. S zavart elméjében folyvást ez az egy gondolat járt: Megsértettek ő miatta s ő előtte! . . . Dühösen szorítá ökölre kezét s erős elhatározást érzett magában, hogy nem fogja elviselni a sértést. Bosszút kell állnia valakin. De kin? Róberten? Ő volt a sértő, ő idézte elő azt a botrányt. S Pascal még sem érzett iránta gyűlöletet. A másik háborította föl, az, aki hidegen nyugodott bele a sértésbe: Croix-Mesnil báró. S Pascal szilaj vágyat érzett magában, hogy oda-menjen ahhoz a kifogástalan, hideg tartású fiatalemberhez, megüsse s kockára tegye az életét az övé ellen. Nem ő nyujtotta-e karját Antoinette-nek, amikor a sértés megtörtént, s mosolya nem lenézőbb volt-e, mint az, amit Róbert mondott?

És nem jegyese-e Antoinettenek? . . . Ah, igen, ez volt az igazi ok, amely Pascalnak forrongásba hozta gondolatait s elfehéřítette arcát. A szerelemfúltés jobban zaklatta, mint a düh. Antoinette-nek a szeme elótt késznek érezte magát arra, hogy szembe szálljon a legszörnyűbb veszedelemmel is. Hajthatatlannak és rettenetesnek akarta magát mutatni. Az a gondolat, hogy Antoinette megvethetné, bátorságot adott néki arra, hogy ezer halállal is szembeszálljon . . .

E pillanatban Pascal azt érezte, hogy valaki megfogja a karját s el akarja vezetni. Föltekintett s atyját látta maga elótt.

— Ne maradj itt — mondá Carvajan. — Gyer velem . . .

Pascal nem mozdult s reszkető hangon viszonzá:

— Ne bántson . . . Még nincs vége . . . Erről a helyről nem szabad távoznom.

— Mi a szándékod?

— Olyan embernek gondol, hogy ilyen sértesért nem követelek elégtételt?

— Örült vagy!

— Azt tanácsolja talán, hogy elosonjak s mindazok elótt, akik itt vannak, gyávának tünjek föl?

Carvajannak az arca ijesztő kifejezést öltött. Erősebben szorítá meg fia karját:

— Párbajozni akarsz ezekkel az emberekkel? — Örült vagy, ha mondom . . . Bízđ rám, hogy megbosszúljalak . . . Az biztosabb és gyorsabb lesz . . .

— Biztosabb és gyorsabb? . . . — kiáltott föl Pascal fenyegető mozdulattal. — Mindjárt meglátja!

A négyes épp most végzöđött s a férfiak zajos összevisszaság közepett vezették helyökre

táncosnőiket. Pascal néhány gyors lépéssel ama csoport felé tartott, amelynek közepén Róbert és Croix-Mesnil báró állottak s olyan közel lépve Antoinette jegyeséhez, hogy mellével csaknem érintette annak vállát, kihívó arccal, idegesen ránduló kézzel mondá:

— Uram, néhány szóm volna önnel. Nem kegyeskednék velem pár lépéssel odább menni?

A báró meghajtotta magát s máris követni készült a Carvajan fiát, midőn Róbert, elibök állva, elzárta útjokat.

— Lassan, — mondá gúnyoros hangon. — Úgy veszem észre, hogy itt egy kis tévedés történt... Ennek az úrnak nem lehet önnel dolga, kedves barátom, hanem velem. Ön csak az én kívánságomnak engedett. Én mondtam azt, hogy...

— Nem hallottam, hogy mit mondott, — vágott szavába Pascal erős hangon, — s nem is akarok róla tudomást venni... Engem csakis ez az úr sértett meg... S csakis őt vonom felelősségre...

— Pedig volna más mód is a dolog elintézésére, — kiáltott föl a fiatal gróf.

S egyet hátralépve, valami tettelegességre készült, midőn huga halványan és reszketve a két ellenfél közé állott.

— Róbert, vonulj vissza, — mondá szeliden, — kérlek...

— De... — szólt emez, ellenállást kísértve meg.

A leány szeméből könny csordult ki, amelyet arcának tüze azonnal felszárított, s még halványabbra válva, fenséges parancsoló mozdulattal nyújtva ki karját, ismétlé:

— Vonulj vissza... Akarom!

Róbert, mintegy leigézve, engedelmeskedett, Antoinette pedig Pascalhoz fordulva mondá:

— Önnek igaza van, uram, s elégtételt kell kapnia... Miattam sértették meg... Nekem kell hát önt megkövetnem... Bocsásson meg.

S a Carvajan fia meghajolni látta maga előtt a marquis leányát. Szólni akart, de ajka hangtalanul mozgott, s ingadozva, nehéz fővel, jobban lesujtva Antoinette büszke megalázkodása, mint Róbert gőgje által, lassu léptekkel távozott.

— Hová mégy? — kérde atyja, aki a terem ajtajában megállította. — Jusson eszedbe, amit az imént mondtál... Olyan színben akarod magadat feltüntetni, mintha elosonnál?

— Eh, mit bánom én! — kiáltott föl a fiatal-ember, a sötét felé haladva, mintha abba akarta volna elrejteni kétségbeesését.

— Nem akarsz bosszút állani? — kérde ismét Carvajan, vele tartva. — Szólj csak egy szót s kiszolgáltatom kényednek mindazokat, akik szembeszálltak veled.

— Soha!

— Mi hát a szándékod?

— Elmegyek. Örökre elhagyom ezt a helyet, ahol csak bánatot és keserőséget találok... Elmegyek, messzire a harcoktól, civódásoktól, áskálódásoktól, gonoszságoktól... El akarom fedni még azt a nevet is, amelynek viselését ön olyan nehézé tette rám nézve...

— Pascal!

— Apám, ön a gyűlölet magvát hintette el... Nem kell hát csodálnom, hogy sértegetnek, fenyegetnek bennünket... De lehetetlen így élnem. Inkább elmegyek...

— Azt fogják mondani, hogy megijedtél...

— Hadd mondják!

— Hát magamra akarsz hagyni?

— Én rám nincs önnek szüksége, apám. Megmutatta.

— Akkor hát én kapaszkodom te beléd, — mondá Carvajan, karját fia karjába öltve. — Haza akarsz menni... hát gyerünk haza, s holnap, ha majd higgadtabb leszel, beszélgethetünk.

S hátat fordítva a mulatságnak, a két férfi a város felé indult.

A táncteremben még nem csillapult le teljesen az izgalom, amelyet Antoinettenek a közbelépése keltett.

Izabella néni, aki az első pillanatban szinte kővé meredt, lassankint visszanyerte eszméletét s villámló arccal zsörtölt:

— Ej, ej, mit jelentsen ez a dolog? Elment az eszed, kis lányom? Udvariásan megköveted ezt a fiatal sehonnait, holott kemény leckét érdemelt volna meg a szemtelenségeért.

— Nem úgy van, néni, mi voltunk a hibásak... Nem kellett volna idejönnünk, mert tudhattuk, hogy itt csak rosszat várhatunk. De főkép nem kellett volna kihívni azt a fiatalembert.

— Hát nem láttad azt a vén gonosztevő apját, hogy mint nevetett előre a maga jó tréfájának, amikor téged annak tett ki, hogy szemtől szembe állj az ő fiával?

Antoinette szomorúan csóválta fejét.

— Ne kössünk mi ki azzal az emberrel, nem mi leszünk az erősebbek. Vonuljunk vissza, ez a legjobb, amit tehetünk. Jöjjön, báró úr . . .

Erősen támaszkodott rá a fiatalember karjára. Kimerültnek látszott. Izabella néni és Róbert utánok mentek. Mikor a kocsihoz értek, amely az öreg Germain őrizete alatt várt rájuk, Antoinette azt kívánta, hogy bátyja is felüljön. De az vonakodott, azt mondván, hogy nincs kedve hazamenni.

— Mit csinálsz még itt? — kérde Antoinette aggódva.

— Amit minden esztendőben szoktam, mulatok . . . ha még olyan dühös is az a Carvajan.

— Igérd meg, hogy nem kezded újra a civódást. Óh, jer haza . . . aggódom miattad . . . Ugy sejtem, mintha bajodnak kellene történni.

Róbert türelmetlen mozdulatot tett.

— Kis leány, úgy veszem észre, hogy nagyon sokat avatkozol be abba, amihez semmi közöd . . . Menj feküdni s álmodj szépeket . . . Ilyen koru gyermekeknek ez a legjobb . . . Hogy egy fiatalembernek, mint én, hogyan kell eljárnia, az megállapított dolog, s a te intelmeid semmit sem fognak rajta változtatni . . . Jó éjszakát . . .

S azzal derékon fogta a leányt, fölemelte mint a pelyhet, s a kocsi párnájára ültette.

— Róbert, eszeden járj! — kiáltott föl Iza-bella néni, aki mindig vigyázott, amikor az ő kedvencéről volt szó.

— Ne féljen néni, — felelt Róbert nevetve. — Aki meg akar enni, egy harapásra le nem nyel . . .

Becsapta a kocsi ajtaját és odaszólt a kocsisnak:

— Hajts!

S füttyörészve indult vissza a táncterem felé, a vendéglő kertjén keresztül, ahol már legjavában folyt a féktelen mulatozás. Éppen a tánc-terem bejárásához ért, midőn egy lugasból, melynek a velencei lámpásait eloltották, saját nevét hallotta. A lugasban csupán egy óriás puncsostál világa mellett a fiatal Éden-nemare-Saint-André s Róbertnek még néhány vadász-pajtása ült egy kis asztal körül.

— A hölgyek mind elmentek már: — ne menjen be a terembe. — Fullasztó a levegő . . .

— Még egy kis dolgom van benn.

— Ha a polgármestert meg a fiát keresi . . . azok már elmentek . . .

— Mindegy! Mutatni akarom magamat, hadd lássa az az egész csöcselék, amely Carvajannal tart, hogy nem vagyok hajlandó egy arasznnyival sem hátrálni . . .

— Eh, kedvesem, úgyis tudja azt mindenki! Ugyan jöjjön ide és üljön le!

De Róbert már belépett. A bál pár pillanat óta egészen más képet öltött. Az úri nép eltávozása megszüntetett minden tartózkodást, s most, maguk közt, szabadon mulattak az emberek. Róbert hasztalan kereste Carvajant és Pascalt. Az apa és a fiú, mint barátai megmondták, eltávoztak. Az alprefekt, úgy vélekedvén, hogy eleget tett a népszerűségnek, szintén visszatért Neuvillebe, a főbiztos és a csendőrkapitány kíséretében.

A fiatal gróf körüljárta a termet, a csoportok közt forogva s abban találva mulatságát, hogy szembeszálljon a tekintetekkel. A Clairefont-családnak ismeretes hanyatlása mellett is, még mindig volt annyi tekintélye, hogy útjában minden fő meghajolt a fiatalember előtt. S hogy Carvajan nem volt jelen, hivei nyájas képet siettek mutatni ellenfelének. Avagy lehetett-e tudni, hogy mi történhetik? A marquis pár év óta sokszor volt már a végromlás szélén. S azért mégis folyvást talpon állott. Kibuvó ajtót kellett hát tartogatni arra az esetre, ha ez az ördöngös ember, akinek olyan szívós természete van, ismét módot találna arra, hogy a tűzsér körme közül kiszabaduljon. Különben is Fleury és Tondeur, Carvajan hűséges csatlósai maguk adtak példát

az alázatoskodásra s nem győztek eleget udvarolni a fiatal grófnak. A hazug diadalnak ebben a mámorában találták Róbertet barátai, amidőn bejöttek, hogy — mint föltették magukban — megtáncoltassák takaros bérlő-leányaikat.

Épp vége felé járt egy gyors ütemű, szinte szaladós tánc, amely e vidéken szokásos. S a legveszettebb táncosok közül is kivált szilaj ugrásai-val a Pirók. Sikerült rábírnia Rózát, hogy ígérete szerint táncoljon vele s most a juhász magasra tartott kézzel, hajlós derékkal, acél-inakkal ragadta tova páratlan erővel a szép leányt. Szabálytalanul, sápadt arccal, csillogó szemmel, öszszeszorított foggal forgott, ugrált, izmainak olyan megfeszítésével, amely csaknem ijesztővé tette ebben a rá nézve új gyönyör mámorában. Róza, akit táncosa mozdulatainak gyorsasága megrészegetett s a tüzes zene elbódított, szinte aléltnan vitette magát tova, fejét hátrahajtvá a Pirók vállára, aki fönséges rémesen ragadta magával.

Tondeur egy tábori széken állva, bőséges ivástól kivörösödött arccal, torkaszakadtából kiabált s puffogtatta kalapját a bunkósbottal, amelyet sohasem tett le kezéből, kiáltásaival még jobban izgatva a vad vigalmat.

— Csülökre, legények! Ne hagyjátok magatokat, fiúk! ... Rajta, rajta! Hajrá!

S a lélegzet rekedten szakadozott föl a mel-lekből, a lábak nehézkesebben topogtak a padlón, a forgótánc sebessége lassanként csökkent. A hangszerek elnémultak, s a párok megkönnyeb-bült sóhajjal álltak meg s oszoltak szét a kőpa-dokra, hajótörést szenvedettek módjára, akik szárazföldet érnek. Csak a juhász járta még foly-vást a szép Rózával, tüzesen, fáradatlanul ...

— Hogy neki vadult a kópé! — kiáltott föl

Tondeur, székéről leugorva. — Nem akar megállni... Eljárná akár holnap ilyenkorig.

De a következő pillanatban Róbert megkapta Rózát, kiragadta táncosa karjából s csaknem ájultan tette le egy székre. A juhász megállott, s értelmetlen dörmögéssel tartott ismét a leány felé.

— Nincs inyére! — kiáltott föl Tondeur, majdnem megfulladva a kacagásban. — Meglássák, hogy nem tágit...

Róbert összevonta szemöldökét s tompa hangon parancsolt rá a Pirókra:

— Elég volt! Lódulj! Vissza a juhaidhoz!

A fiúnak nem volt kedve engedelmeskedni, konokul állt meg a leány előtt. Róbert, mintha csak egy virágnak a kelyhéről fricskázna le valami hernyót, fordított kézzel olyat lökött a megátalkodotton, hogy az a kertbe bukfencezett ki.

— Ah, — sóhajtott föl Róza, most nyitva ki szemét, — már azt hittem, eláll a lélegzetem.

— Lásd, kicsikém, így jár az, aki bolonddal táncol, — mondá vidáman Róbert. — Egy kis puncs és nyoma sem lesz...

— Köszönöm szépen, — felelt Róza, — de nem szeretem az erős italokat... Nagyon sokszor megérezte a hátam, amikor apámuram ivott... A friss levegőn majd magamhoz térek...

— Ah, tán utána akarsz menni a kertbe a Pirók gavallérodnak?

— Dehogy. Terhemre van... De különben is haza kellene már mennem...

— Megelégtetted a táncot?

— Annyi bizonyos, hogy nagyon melegem van.

A zenekar rákezdte a második négyest, s a párok máris összeálltak. Róbert barátait ott-

hagyva, kiment Rózával s bevezette a sötét lugasba. Itt az általános tivornya közepett teljesen egyedül voltak. Senki sem ügyelt rájuk. Az iszákos emberek csak poharukat látták és Chasse-ventra hallgattak, aki még folyvást danolt, a vendégek itt tartásával egyszerre fizetve meg Pourtoisnak azt a sok kávé, amit egész esztendőben megivott. Szótlanul maradtak egymás mellett néhány percig, hallgatva a nagy zenebonát, amely a nóta minden verse után következett. Róbert egészen melléje ült a leánynak s lassankint átfogta karjával derekát.

A szép Róza nem ellenkezett. Merengőnek látszott, holott rendszerint olyan eleven és vidám volt, mint a madár. Borzongott s fejére csavarta azt a kis kendőt, amelyet jövetkor magával hozott.

— Még meghülök itt . . .

— Födetlen a nyakad. Ez nagy vigyázatlanság . . .

S kabátja zsebéből egy szép pirosszélű kék selyemkendőt véve ki, odaadta neki:

— Nesze, kösd a nyakadba.

A leány reszkető örömmel hajtotta össze a puha fogású selymet.

— Milyen kedves ön, — mondá. — De ne maradjunk itt ebben a borszagban, meg ebben a zshivajban.

— Hát menjünk, — mondá Róbert, fölállva s előre bocsátva a leányt, hogy a kertből ki-menjenek, mialatt a Pirók ügyesen, nesztelenül suhant utánok.

A vendéglőtől száz lépésnyire megálltak annak az ösvénynek a szélén, amely magyalfák és rekettyék közt vezetett föl a bányához. A vendéglő épülete, a kerti lugasok, a táncterem átvilágoltak a fákon, de a sokaság lármája szétfosz-

lott a levegőben s csak tompán hallatszott ide. Az éj derengő homályában előbb csak zavarosan, de aztán tisztábban látható alakok közeledtek. A saucelliek vagy couvrechampsiak voltak ezek, akiknek másnap korán kellett az augusztusi munkához fölkelniök s így nem várhatták be a táncvigalom végét. Az egyik gúnyorosan szólt a leányra:

— No, Róza, téged ugyan nem fosztanak ki az úton, mert bátor lovag a kísérőd.

— Mi rossz van abban, jó emberek, ha az úrfink elég szíves föl kíséрни a dombon? — viszonzá a leány.

— Semmi rossz . . . de sőt jó . . . Csak meg ne állj az úton, mert nagyon puha a gyepl.

Róbert elnevette magát. Róza pedig bosszúsan huzódott el tőle.

— No lássa, csúfolnak ön miatt . . . Jobb is lesz, ha magam megyek . . .

Róbert megfogta a leány karját s ajkát egészen füléhez értetve, suttogá:

— Ugyan maradj velem, Rózácska. Beszélgethetünk az apádról, meg arról a kis házról, mit szeretnél . . .

S a nagy útról letérve, elindultak az ösvényen, amely szakadékok közt kanyargott föl a dombtetőre. A Pirók lágy macska-léptekkel folyvást utánok ment anélkül, hogy egy kőnek a gördülése vagy ágnak a zörrenése elárulta volna a jelenlétét. Lassan mentek fölfelé s az út olyan keskeny volt, hogy egészen egymáshoz kellett szorulniok.

Róbert és Róza lassan, átölelkezve haladtak tova, beszíva a virágok kedves illatát, amely az éjszakában szétáradt. Olykor-olykor halk csevegésöket lágy szárny-rebbenés gyanánt szakítva meg, csókok csattantak el, s a sötétben, e szerelmi

dana irigy visszhangjaként tompa jaj hangzott, mint sebzett vadnak fenyegető morgása. Sietség nélkül ballagtak fölfelé, élvezve a kéjes órát, a mély csöndben, amely köröttük terjengett. A vigalom zaja már csak halk mormolásként hatott fülükbe s ők, megittasulva az illatárasztó föld és tündöklő menny hatalmas költészetétől, még szerelmesebben ölelkeztek össze . . . A sötétben pedig még keservebben, még ingerültebben, még kajánabbul dörmögött titokzatos kísérőjüknek a hangja.

Az ösvény nem volt hosszú s rendszerint negyedóra alatt be lehetett járni, de a Róbert és Róza lába alatt talán kanyargósabbá, nehezebben járhatóvá, szeszélyesebbé változott, mert jóval az után, hogy elindultak rajta, még folyvást benne voltak. A clairefonti torony többször bocsátotta ki a mély csöndbe harangjának komor kongását. Keleten halványodni kezdett az ég s három óra felé lehetett már, amikor a fiatal pár a couvrechampi erdő szögletén kiért a bányához.

— Hagyjon most már magamra, — mondá Róza szeliden. — Ideje, hogy hazatérjek.

— Hol látlak?

— Majd meg tud ön találni, — felelt a szép leány hamisan, — ha ismét kedve kerekedik velem beszélni . . . Ami pedig nem bizonyos, mert nagyon változó . . .

— Magad sem hiszed, amit mondasz! . . .

— De bizony!

Róbert derékon fogta a leányt s fölkapva a földről, tüzes csókot nyomott szájára.

— Hagyjon az ajkamból holnapra is.

A fiatalember letette az útra s mintha nehezen tudná magát a válaszra elhatározni, kérdé:

— De miért nem akarod, hogy hazáig kísérjelek?

— Az ám! Hogy együtt lássanak s az egész környék arról pletykáljon . . . Szó sincs róla! Menjen ön haza, én is hazamegyek . . . Jó éjszakát, de inkább jó reggelt!

Elváltak s az egyik Couvrechamps, a másik Clairefont felé tartott. Az út fordulójánál Róbert megállott, de az éj még nagyon sötét volt s nem láthatta a szép leányt.

Gyorsabb lépéssel indult hát tovább s csakhamar elért a park kis ajtajához.

A Bánya fehér gátoldala mellett járt ekkor, szemben az elhagyott gerendázattal, amely az akna-nyílás fölött emelkedett. Megzavarodott szeme előtt az ismerős hely rémes alakot öltött s félelmes árnyalakokkal telt meg. A fák is, mintha sötétebben, sűrűbb lombozattal hajoltak volna feje fölé . . . Szaladni akart . . .

Ebben a pillanatban valami ijesztő alak rohant rá, karjába kapta és ördögi röhögéssel hurcolta be a sűrűbe. A leánynak még volt annyi ereje, hogy metsző hangon kétszer elsikoltsa:

„Róbert! Róbert . . .“

De akkor durván nyomódott szájára egy kéz s ő rémületében elájult.

Ugyanekkor két ember haladt fölfelé ugyanazon az ösvényen, amelyen Róza és Róbert olyan sokáig jártak szerelmes beszélgetésbe merülten. Az egyik sűrűn botlott meg a kövekben, a másik azon iparkodott, hogy társát az eleséstől megóvjá.

— Nem tudom, aki lelke van, hogy miért olyan magasak most éjjel a kövek, — szólta a Chassevent rekedt hangja.

— Pedig nem fárasztottam magamat tánccal.

— Nem ám; de váltig öblögette a torkát.

— Tán még a szememre hányod, te hálátlan? Azt gondolod, ha nem ordítottam volna

annyit, hogy a vendégeidet mulattassam, bekaptam volna ennyire s te is bekapnál volna annyit?

— Azt nem mondtam, öreg . . . S a jó szándékomat azzal mutatom meg, hogy elkisérem egy darabon, nehogy beleforduljon valami mészgödörbe.

— A bizony! — dunnyogott az ittas ember, — de ha csak vigyázatosságból fáradsz, nem pedig barátságból, visszamehetsz haza . . . Jobb is lesz, mert a feleséged maga maradt Anastase-val . . . Sohse erősködj . . . nincs rád szükségem . . . Minél pityókosabb vagyok, annál jobban látok.

S bár nehéz volt a lába, Chassevent egyenesen ment előre, elhagyva a korcsmárost, aki úgy szuszogott hátul, mint valami fóka. Amikor a couvrechampi úthoz értek, Pourtois így szólt:

— Fugguk ki magunkat egy kicsit, azután menjen isten hírével s én is fordulok haza.

Leültek az árok szélére és Chassevent, vad-orzói szokás szerint bokor mögé huzódott. Kivette zsebéből a pipát, megtöltötte s füstölni kezdett, amidőn figyelmét az útról hallatszó gyors léptek vonták magukra. Társát hirtelen lelapította a fübe és sötétben is látó szemével fürkészve az éj-homályt, leskelődött.

— Clairefont úrfi ez, — mondá halkan. — Hol a pokolban járt erre? Barangolt hazamenés előtt . . . Nyilván valami kötény után somfordált . . . Ki tudja? tán az én lányom . . . Folyvást körülte forog egy idő óta . . . Na de akkor okosan tenné, ha nem háborgatna a mesterségemben . . . Különben most éppen alkalmas idő van egy kis törvetésre . . . Hátha megtenném? . . . Nálam van a szerszám.

Kotorászni kezdett zsebében s egy csomó rézdrótot vett ki belőle.

— De már ebbe nem ártom magamat, — mondá Pourtois, s fölállott. — Nincs szándékom ismeretséget kötni a törvényszéki elnökkel . . . Törje ki a nyakát, öreg, ha kedve van hozzá, de én megyek . . .

A potrohosnak annyi ideje sem volt, hogy egy lépést tegyen. Messziről velőtrázó sikoltás hallatszott, amely megdermeszté, s azután kimondhatatlan rémület hangján kétszer ez a név:

„Róbert! Róbert!“

— Mi ez? — mondá Chassevent, a korcsmáros karjába ragadva.

— Mintha fojtogatnának valakit! — dadogott Pourtois fogvacogva.

— Teringettét! Szaladjunk, hadd lássuk, mi lehet . . . Ketten vagyunk, csak nem engedjük, hogy megöljenek valami szerencsétlent . . .

— Ne menjünk, Chassevent! — könyörgött a potrohos. — A Bánya felé van.

— Hátha a pokol felé van, akkor is odamegyek! — viszonzá a vadorzó, aki egyszerre teljesen kijózanodottnak látszott.

Szaladásnak indult, s Pourtois, aki mégis csak jobban szeretett vele tartani, semmint magára maradni, utánament a rekettyék közt. Chassevent, a vadász ösztönével egyenesen előre törtett abba az irányba, amelyből a kiáltás hallatszott, s nagy vasszöges cipőjével botorkálás nélkül tapodta a magas fűvet.

Mintegy száz méternyire haladt már így, maga után vontatva a korcsmárost, páratlan ügyességgel kerülve ki a gödröket és mélyedéseket, amelyekkel a talaj szinte be volt hintve. Utóbb megállott hallgatózni, visszatartva lihegő lélegzetét. Előttük egy mélységben nyöszörgés hallatszott . . . A vadorzó szó nélkül indult tovább, lehetőleg eltompítva futó lépéseinek zaját...

De mégis észrevették, mert hirtelen egy homályos alak szökött fel, mint valami nagy vad, amely futásnak ered, s gyorsan, nagy ugrásokkal iramodott tova a völgyoldalon . . .

— Megugrik előlünk . . . Hahó! Ne tágíts Pourtois, — kiáltá Chassevent, társát biztatgatá, mintha vadászebet uszítana . . .

De a menekülő, amidőn a vadorzó hangját megismerte, hirtelen megállott . . . Úgy látszott, mintha lehajolt volna, hogy letegyen valami terhet, amitől szabadulni akart, s azután annál nagyobb sebességgel rohanva tovább, csakhamar eltűnt.

— Nincs! — kiáltott föl Chassevent, — de elhajított valamit . . . Nézzük meg, mi az . . .

Pár másodperc alatt egy régi földvájásnak a szélére értek, amelyben magasra nőtt már a bozót. Ennek a fenekén fehérlő alak volt látható.

— Mintha asszony volna! — kiáltott föl nagy rémülettel Pourtois, akiről csak úgy csurgott az izzadtság.

— Megyek le! — mondá Chassevent, s a gyökerekbe fogózva és kövekbe kapaszkodva, nemsokára leért. Letérdelt, lehajolt, hogy jobban lásson, s aztán hátra vetve magát, rekedt hangon kiáltá:

— A leányom!

E rémítő szó mintha szárnyakat adott volna Pourtoisnak. Félig ugorva, félig csúszva jutott le társához, s karjába fogva az élettelen Rózát, fölemelte fejét, megtapogatta kezét, amely meleg volt, s lélekjelenlétét el nem veszítve, fölkiáltott:

— Világot!

A vadorzó rögtön viaszgyertyát, gyújtószálat vett ki zsebéből s csakhamar világos lett. A sötét üregben megdöbbenő látvány volt a vör-

henyes világítás mellett a női test fölibe hajló két férfi.

Róza fehér arccal, fekete ajkkal, megtört szemmel feküdt ott, kendője kötél módjára volt nyakára szorítva. Pourtois nagynehezen oldotta le . . .

Iszonytató sóhaj szakadt ki a szegény gyermek torkából; szeme félelmes kifejezéssel repdesett, azután lecsukódott; két karjával a levegőbe kapott, hátrahanyatlott.

— Szent Isten! . . . Meg van halva! — siránkozott a korcsmáros . . .

— Óh! . . . — ordított Chassevent. — Az én leányom . . . Az én Rózsikám . . . De ki fojtotta meg?

Homlokára ütött s azután kimondhatatlan gyűlölet kifejezésével kiáltá:

— Nem lehet más, mint az a gaz Clairefont kölyök! Itt járt . . . ő volt. No várj!

— Ugyan mit beszél! — Megbolondult? — kiáltott föl Pourtois. — Hiszen jól tudja, hogy a fiatal gróft hazafelé láttuk menni, mielőtt a kiáltást hallottuk . . .

— Ő volt! ő volt! — ismétlé Chassevent növekvő dühvel. — Ah, de drágán fog megfizetni a lányomért . . . Majd megmutatom én neki, hogy mibe kerül egy olyan szelid gyermek, amilyen ez volt!

— Eh, először is azt nézzük, hogy nem lehet-e föleleveníteni. Közel a házam, vigyük oda . . .

Fölemelték a szegény leányt, akinek a keze már hűlni kezdett, s a virradat félhomályában lefelé mentek a korcsma irányába.

— *Vége az első kötetnek.* —